

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TEISĖS FILOSOFIJOS IR ISTORIJOS KATEDRA**

ASTA KASPARAVIČIENĖ
(MAGISTRANTŪROS IŠTĖSTINIŲ STUDIJŲ CIVILINĖS TEISĖS PROGRAMA)

**NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO
SOCIALINIS VEIKSMINGUMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas-
prof. dr. Vytautas Šlapkauskas

Vilnius, 2014

TURINYS

ĮVADAS	3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	8
1. NOTARIATO VEIKLOS IR RAIDOS TEISINIO REGULIAVIMO SAMPRATA	9
1.1. Notariato veiklos samprata ir veiklos principai.....	9
1.2. Notariato raidos Lietuvoje analizė	19
1.3. Notariato veiklos teisinio reguliavimo principai	29
2. NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO LIETUVOJE BRUOŽAI	36
2.1. Notarų veiklos teisinio reguliavimo analizė Europos Sąjungos politikos ir Europos Teisingumo Teismo praktikos kontekste.....	36
2.2. Notaro teisių, pareigų ir atsakomybės teisinis reglamentavimas.....	43
2.3. Notariato veiklos kontrolės teisinis reglamentavimas.....	49
3. NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO ĮGYVENDINIMO TEISINĖS IR SOCIALINĖS PROBLEMOS	54
3.1. Notarų profesinės etikos nuostatų ir tarnybinių nusižengimų pažeidimai	56
3.2. Notarų veiklos teisinio reguliavimo praktikos iššūkiai	72
IŠVADOS	83
PASIŪLYMAI	85
LITERATŪRA	86
ANOTACIJA	93
ANNOTATION	94
SANTRAUKA	95
SUMMARY	97
<i>Priedas Nr.1. UINL (Tarptautinės notariato sąjungos) nariai – 86 valstybės</i>	99
<i>Priedas Nr. 2. Tarptautinio lotyniškojo notariato struktūra</i>	102
<i>Priedas Nr. 3. LR Teisingumo ministro įsakymai, reguliuojantys notariato veiklą</i>	103
<i>Priedas Nr. 4. Anketos notarams pavyzdys</i>	104
<i>Priedas Nr. 5. Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą , sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinieji dydžiai</i>	107
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	117

ĮVADAS

Tiriama problema. Šiandieninio notariato aktualijos ir iššūkiai yra susiję su notariato veiklos sričių dereguliacijomis ir liberalizavimu, Europos Komisijos iniciatyva „griaunant“ po truputį ilgų metų brandintą notarinę patirtį kontinentinės teisės sistemos valstybėse. Lotyniškojo modelio notariatas nėra vienalytis, ir šie egzistuojantys skirtumai menkina argumentą, teigiantį, kad būtina išlaikyti notariato tradiciją. Atsižvelgiant į tarptautines notariato veiklos teisinio reglamentavimo tendencijas, Lietuvos teisiniam reguliavimui tenka didžiulis iššūkis priimti naujai besiformuojantį požiūrį į notariato veiklą.

Baigiamojo darbo aktualumas. Įsigalėjus demokratinėms visuomenėms ir jų valstybėms, išryškėjo teisės socialinė paskirtis: apsaugoti žmogaus teises ir laisves bei laiduoti teises sąlygas visuomenės pažangos raidai. Būtinai naujas požiūris į teisinio reguliavimo socialinį veiksmingumą ir teisės normų adaptaciją naujiems reiškiniams. Formuojantis naujai mąstymo paradigmai, kurioje svarbiausia yra visuomenės socialinė kokybė, labai mažai arba beveik nerandama diskusijų, o tuo labiau, jau atliktų teisės reguliavimo socialinio veiksmingumo ištyrimų.

Sociologiniu požiūriu teisė yra suvokiama kaip visuomeninis reiškinys, kaip principų ir normų sistema, kuri yra formuojama per visuomenės subjektų tarpusavio sąveiką, elgesį, santykį su socialine aplinka, veikiančia visuomeninius santykius kaip elgesio reguliatorius. Svarbiausia čia visuomenės santarvės užtikrinimas. Pastebima, jog Lietuvai stiprėjant kaip teisės viršenybės valstybei, politikai ir įstatymų leidėjai rodo vis didesnę valią įstatymais pasiekti ne tik teisinių, bet ir socialinių tikslų.

Vytautas Šlapkauskas pateikė prielaidą, jog „žmonių pasitikėjimą keliančią tvarką gali kurti tik tokia valstybė, kuri per bendruomenės savikūrą įkūnija bendruomeniškumo dvasią – sukuria piliečių fizinio ir emocinio saugumo „namus“. Tokiais „namais“ galima laikyti notariatą, kaip socialinį visuomeninį reiškinį, apimantį notarų veiklą reglamentuojančius teisės aktus.

Todėl tema aktuali ne tik teisininkams, bet ir patiems notarams, kadangi, teisėkūrai keliami siekiai, ieškant tinkamiausios visuomenei gyvenimo organizacijos formos, o tai galima pasiekti tik įvertinus teisėkūrai keliamus uždavinius ir tobulinant jos procedūras, nuolat ieškant teisėkūros klaidų ir jas prognozuojant.

„Vienas iš šiandieninių valstybės prioritetų – plėsti ir skatinti Rytų kaimynystės iniciatyvas“, - teigė Teisingumo ministras Juozas Bernatoniš 2013 m. lapkričio 8 d. Vilniuje įvykusioje tarptautinėje konferencijoje „Notariatas – tai įrankis užtikrinant valstybės finansų saugumą“. Notaro veikla atitinka iš dalies ir Lietuvos prioritetus. Siekiama išgirsti ne tik apie solidžių Europos šalių patirtį. Aukšta notarų darbo kokybė lemia tai, kad valstybė ketina skirti

notarams papildomų įgaliojimų ir funkcijų. Todėl reikėtų pritarti teisingumo ministro Juozo Bernatonio nuomonei, kad „tik aiškiai reglamentuotas ir efektyviai dirbantis notariato institutas gali tiesiogiai prisidėti prie Europos ekonomikos skatinimo ir europiečių finansinių interesų apsaugos“¹.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Sociologinės apklausos rodo nuolat didėjantį visuomenės pasitikėjimą notariais. Tačiau notarų veikla siekiama ne tik pasitikėjimo ir populiarumo. Vyksta dialogas su šalies vykdomąja valdžia, kyla vis daugiau diskusijų notariato veiklą reglamentuojančių teisės aktų veikimo klausimais, analizuojant įstatymų ir kitų notarų veiklą reglamentuojančių teisės aktų spragas. Deja, kol kad viskas tik diskusijų lygyje, tačiau svarbiausia, jog vyksta dialogas ir problemos iškeliamos į paviršių. Vadinasi, ne tik notarams keliami griežti reikalavimai, bet ir patys notariai kelia sau vis didesnius reikalavimus, norėdami tenkinti ne tik visuomenės, bet ir savo, kaip valstybės įgaliotų asmenų, teisinius lūkesius. Darbo tema nauja, kadangi darbo tema atliktų tyrimų rasti nepavyko.

Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištyrimo lygis. Teisinės literatūros Lietuvoje, kurioje būtų nuosekliai ir išsamiai aptartos visos pagrindinės notariato teisės temos ir Lietuvos notariato teisės problematika nagrinėta nedaug. „Notariato teisė“ (2014) – pirmoji knyga, po V. Nekrošiaus (1997) išleistos mokymo priemonės „Notariato teisė“, dedikuotos būtent notariato teisės institutui. Septyniolika metų nebuvo išleista susisteminto, notariato veiklą apibendrinančio vadovėlio. Tai nereiškia, jog notariato „gyvenime“ nieko nevyko. Nuo 2007 metų Lietuvos notarų rūmai sėkmingai leidžia žurnalą - periodinį leidinį „Notariatas“, kuriame pateikiamos aktualiausios konsultacijos, straipsniai, žinios ne tik iš Lietuvos, bet ir pasaulio notariato, naujausios veiklą reglamentuojančios tendencijos.

Istorinį notariato raidos laikotarpį analizuoja M. Maksimaitis, V. Nekrošius, V. Gaivenis.

Šiandieninio notariato instituto aktualijas nagrinėja V. Nekrošius, V. Nekrošius ir S. Šaltauskienė.

Teisėkūros ir teisės socialinį veiksmingumą bei teisės veiksmingumo sampratą ir teisės veiksmingumo kriterijus socialiniu ir formaliuoju teisės požiūriu analizuoja Lietuvos autoriai V. Šlapkauskas, A. Vaišvila, R. Šimašius, K. Kruminienė ir užsienio autoriai.

Analizuojant notarų profesinės veiklos aspektus darbe taip pat remiamasi Lietuvos Respublikos teisės aktais bei kai kurių užsienio valstybių teisės aktais, taip pat aktualia nacionalinių ir tarptautinių teismų (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Europos Teisingumo Teismo) jurisprudencija bei pačių notarų savivaldos institucijų priimtais teisės aktais.

¹ Bernatonis J. Notariatas – tai įrankis užtikrinant valstybes finansų saugumą. *Notariatas*. 2014, Nr. 17/2014, p. 11.

Baigiamojo darbo reikšmė. Darbo reikšmė atsispindi atliktame sociologiniame tyrime, kurio dėka atskleista notariato veiklą reglamentuojančių teisės aktų taikymo spragos socialinio veiksmingumo vertinimo kontekste. Vienas svarbiausių ir aktualiausių probleminių klausimų, keliamų šiame darbe, yra notariato veiklą reglamentuojančių įstatymų bei kitų teisės aktų konkurencija. Atlikta ir susisteminta drausminių bylų analizė leidžia priėti prie išvados, jog notarams drausminė atsakomybė daugiausia kyla dėl dviprasmiškai suprastų ir nevienodai taikomų jų veiklą reguliuojančių teisės aktų. Socialine prasme atliktas tyrimas svarbus tiek patiems notarams, tiek ir notarų klientams, t.y. kiekvienam iš mūsų. Apibrėžiamas socialinis ir prasminis baigiamojo darbo kontekstas, nurodoma, kaip konkrečiai galėtų būti įdiegti tyrimo rezultatai. Taigi, nors notarinių paslaugų indėlis į visuotinę gerovę nėra pastebimas tiesiogiai, tačiau juo užkertamas kelias ateityje susidurti su problemomis dėl teisinio aiškumo.

Tyrimo tikslas – atskleisti notariato veiklos teisinio reguliavimo socialinio veiksmingumo teisines ir socialines problemas.

Tyrimo uždaviniai:

1) Išnagrinėti notariato veiklos teisinio reguliavimo sampratą, atskleidžiant notariato teisinę prigimtį, ištiriant veiklos teisinio reguliavimo principus;

2) Išnagrinėti notariato veiklos teisinio reglamentavimo Lietuvoje bruožus, kartu įvertinant Europos Sąjungos politikos ir Europos Teisingumo Teismo praktikos poveikį Lietuvos teisiniam reguliavimui;

3) Atskleisti notarų teisių, pareigų ir atsakomybės bei veiklos kontrolės reguliavimo iššūkius, vadovaujantis parengta notarų profesinės etikos nuostatų ir tarnybinių nusižengimų pažeidimų analize;

4) Atlikti sociologinį tyrimą ir jo duomenų pagrindu išnagrinėti opiausias notariato veiklos teisinio reguliavimo teisines ir socialines problemas.

Tyrimo metodika. Nagrinėjant notariato teisinę prigimtį bei pačią notariato, kaip instituto, raidos analizę, darbo autorė vadovavosi *istoriniu-lyginamuoju metodu*. Istoriniu požiūriu teisiniai reiškiniai nagrinėjami ne kaip fiksuotos tam tikros teisinės būklės išraiškos, o jų raidoje². *Dokumentų analizės metodas* naudotas visuose darbo skyriuose, jis padėjo atskleisti teisinius reiškinius. Darbo autorė taip pat taikė filosofinį bei apibendrinimo metodus. *Sisteminės analizės metodas* padėjo sistemiškai išanalizuoti notarų veiklos teisinio reglamentavimo ir praktikos problemas. *Apibendrinimo metodas* padėjo apibendrinti išanalizuotą literatūrą, padaryti išvadas, pasiūlyti problemų sprendimų būdus. *Sociologinis apklausos metodas* padėjo išsiaiškinti, ar

² Šlapkauskas, V. *Teisės sociologijos pagrindai*. Vilnius: 2004, p. 123.

konkreči notariato veiklą reguliuojanti teisės norma ir visa notariato teisės sistema pasiekia savo tikslus bei optimaliomis priemonėmis garantuoja žmogaus teisių saugą ir bendrąją socialinę pažangą, kiek visuomenėje išsiskiria teisinis nihilizmas, kas jį skatina, palaiko, kokios socialinės grupės ir kodėl jos yra konfliktiškiausios galiojančios teisės atžvilgiu, kokie socialiniai veiksniai lemia įstatymų turinį.

Tyrimo struktūra. Darbas pradedamas įvadu, kuriame atskleidžiamas darbo aktualumas, mokslinis naujumas, apibrėžiamas darbo tikslas, kuriam pasiekti iškeliami uždaviniai, apibūdinama darbo reikšmė, nurodomi metodai, kuriais vadovaujantis išnagrinėta darbo tema.

Siekiant kuo geriau atskleisti notariato veiklos teisinį reguliavimą ir pasiekti užsibrėžtus tikslus, darbas suskirstytas į tris skyrius.

Pirmame skyriuje atskleidžiama notariato veiklos samprata, analizuojama notariato raida ir notariato veiklos bei teisinio reguliavimo principai, kurių tinkamas taikymas ir aiškinimas aktualus ne tik notarams, bet ir teismų praktikoje, vertinant atliktų notarinių veiksmų teisėtumą, taip pat svarstant notarų atsakomybės klausimus.

Antrame skyriuje pateikiami notariato veiklą reglamentuojančių teisės aktų bruožai, analizuojamas notarų veiklos teisinis reguliavimas Europos Sąjungos politikos ir Europos Teisingumo Teismo praktikos kontekste. Atskleidžiami notariato veiklos teisių, pareigų bei atsakomybės ir kontrolės institutų reguliavimo ypatybės bei teisinio reguliavimo minėtose srityse teisiniai padariniai.

Trečiame darbo skyriuje pateikiamos „pažeidžiamiausios“ ir daugiausiai diskusijų tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu požiūriu apimančios teisinės ir socialinės notariato veiklos teisinio reguliavimo (įkainių už notarinių veiksmų atlikimą nustatymas, teisės aktų turinio aiškinimo problemos, įstatymų konkurencijos) problemos.

Darbas apibendrinamas susistemintomis išvadomis, pasiūlomi konkretūs sprendimo būdai darbo tyrimo kontekste iškilusioms socialinėms bei teisinėms problemoms spręsti. Pateikiamas naudotos literatūros sąrašas.

Ginamieji teiginiai:

Pirmas ginamasis teiginys: Atsižvelgiant į nenutrūkstamų socialinių pokyčių ir teisės sąveikoje augantį teisės dinaminį pobūdį, daugėja notariato veiklos teisinio reguliavimo problemų: teisės normos tampa neveiksmingos (nenaudingos, nerezultatyvios arba neefektyvios), vis dažniau susiduriama su įstatymų konkurencija. Dėl šios priežasties notariato teisinio reguliavimo veiksmingumas pasireiškia kaip veiksnys, nulemiantis žmonių teisės pripažinimą arba nepripažinimą.

Antras ginamasis teiginys: Notariato veiklos teisinis reguliavimas nelaikomas notarų veiklos socialinio veiksmingumo vertinimo kriterijumi, nors turėtų būti atvirkščiai, todėl, siekiant apibrėžti notariato veiklos teisinio reguliavimo socialinį veiksmingumą, kaip socialinio veiksmingumą kriterijų, būtina tiksliai suformuluoti veiklos reguliavimo tikslą, priemones jam pasiekti, apibrėžti teisinio reguliavimo apimtį.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

d. -	dalis (arba diena – pagal kontekstą)
dr. -	mokslinis laipsnis
EP -	Europos Parlamentas
ES -	Europos Sąjunga
ET -	Europos Taryba
ETT -	Europos Teisingumo Teismas
EUR -	eurai
KT -	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas
kt. -	kita
LAT -	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
LR -	Lietuvos Respublika
CK -	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
LAT -	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Lt -	litai
m.-	metai
str. -	straipsnis
p. -	punktas
pan.-	panašiai
pvz. -	pavyzdžiui
Prof.-	profesorius
t.t. -	taip toliau
UAB -	uždaroji akcinė bendrovė

1. NOTARIATO VEIKLOS IR RAIDOS TEISINIO REGULIAVIMO SAMPRATA

Tam, kad pasiekti darbe užsibrėžtą tikslą ir suprasti, kokia yra notariato veiklos samprata ir teisinė prigimtis, pirmame skyriuje pateikiama notariato veiklos samprata ir veiklos principai (1.1. poskyris), analizuojama notariato atsiradimą lėmusios istorinės, teisinės ir politinės aplinkybės nuo viduramžių iki šių dienų, kartu išnagrinėjami notariato raidos proceso Lietuvoje esminiai bruožai (1.2. poskyris), atskleidžiami notariato veiklos teisinio reguliavimo principai (1.3. poskyris).

1.1. Notariato veiklos samprata ir veiklos principai

Igyvenant pozityviąją teisę labai svarbi yra teisėsaugos veikla - civilinės apyvartos funkcijos, kurias atliekant yra juridškai įtvirtinamos neginčijamos fizinių ir juridinių asmenų subjektinės teisės ir juridiniai faktai. Taip yra garantuojama ne tik šių asmenų, bet ir visos visuomenės bei valstybės teisėtų interesų apsauga, siekiant, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų³. Kartais tam tikroms teisėsaugos funkcijoms atlikti yra būtinas ir ypatingas bei išskirtinis pasiaukojimas savo tarnybinei veiklai, o kartu ir visai visuomenei. Tokio pobūdžio visuomenės reikalavimai ir įpareigojimai specialioms institucijoms glaudžiai susiję su konstitucinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, jų sauga ir nuosekliu valstybės valdymu kuriant teisinę valstybę. Apie tai savo darbe „Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje“ rašė prof. A. Vaišvila⁴. Darbo autorės nuomone, notariatas yra būtent tokia teisėsaugos institucija (prof. E. Kūris vartoja sąvoką „teisinė institucija“⁵) – institucija, kurios prioritetas – teisinės valstybės kūrimo puoselėjimas, užtikrinant teisės viršenybę civilinėje teisėje.

Lietuvos Respublikos (toliau tekste – LR) notariato įstatymas notariato sampratą pateikia kaip „visumą notarų, kuriems pagal LR notariato įstatymą suteikiama teisė juridškai įtvirtinti neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus, užtikrinti šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugą“⁶.

Notariatas, kaip savarankiška teisėsaugos institucija, susiformavo XX amžiuje. Iki to laiko, notariatas, turėjęs valstybinės tarnybos statusą, prie teisėsaugos institucijų nebuvo priskirtas. 1984 m. M. Apanavičius ir S. Dvareckas⁷, kalbėdami apie teisėsaugos institucijas, kurių specifinis uždavinys buvo rūpintis teisėtumo būkle, notariato nepriskyrė, apsiribojo sąvoka – „valstybinis

³ Danišauskas, G. *Teisėsaugos institucijos*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 327.

⁴ Vaišvila, A. *Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje*. Vilnius: Litimo, 2000, p. 293.

⁵ Kūris, E. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, 54.

⁶ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810

⁷ Apanavičius, M.; Dvareckas, S. *Teismas ir teisingumas Lietuvos TSR*. Vilnius: 1984, p. 65.

organas“. V. Nekrošius teigia, kad Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu teisėsaugos institucijos - tai savarankiška valstybės aparato dalies ar nepriklausomų asmenų, kuriems valstybė patikėjo vykdyti jai priklausančias tam tikras funkcijas, veikla, įgyvendinant specifines teisės apsaugos ir tinkamo jos įgyvendinimo funkcijas⁸. Iš šio autoriaus apibrėžimo matyti, kad teisėsaugos institucijomis autorius taip pat laiko notariatą. Tuo tarpu D. Žilinskas⁹ teisėsaugos institucijomis laiko tas valstybės institucijas, kurios: 1) taip įvardytos įstatymuose, 2) yra operatyvinės veiklos pagrindinės institucijos ar portatyvinės veiklos subjektai, 3) Baudžiamojo proceso kodekse įvardytos kaip ikiteisminio tyrimo įstaigos. Rusų autoriai V. Kačialovas ir O. Kačialova, kalbėdami apie teisėsaugos funkcijas vykdančių institucijų struktūrą, prie teisminių ir teisėsaugos institucijų priskiria ir notariatą, kurį apibūdina kaip organą, teikiantį teisinę pagalbą¹⁰.

Pažymėtina, jog LR notariato įstatyme notariatas nėra tiesiogiai apibrėžtas kaip institucija, tačiau, kaip pabrėžiama teisinėje literatūroje, veikiančioje teisėje dažniausiai vengiama tiesioginio teisėsaugos institucijų apibrėžimo¹¹. Nepaisant to, kad įstatymų leidėjas vienas jas įvardija teisėsaugos institucijomis, kitas – teisėsaugos įstaigomis ar tik institucijomis, visas jas galima laikyti teisėsaugos institucijomis, nes visos jos sukurtos nuolatinei teisėsaugos veiklai atlikti, turi panašius tikslus, panašią teisinę galią ir kompetenciją. Pasaulio teisės literatūroje minimi įvairūs teisėsaugos institucijų modelių tipai, todėl, kaip minėta, notariato priskyrimas tokioms institucijoms vertinamas subjektyviai, nors Lietuvos teisinėje literatūroje daugelis autorių notariatą priskiria nacionaliniam teisėsaugos institucijų modeliui. Notariatas, advokatūra, antstoliai Lietuvos Respublikoje laikomi teisėsaugos institucijomis, turinčiomis privatumo požymių, t.y. savarankiška profesine (privačia) veikla besiverčiantys asmenys už nebiudžetinį atlyginimą. Tačiau tai nereiškia, kad privačia veikla besiverčiančios institucijos nėra valstybės kontroliuojamos ir reguliuojamos. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad antstoliai ir kiti savarankiška privačia veikla besiverčiantys asmenys užtikrina viešąjį interesą, o valstybė, perdavusi jiems šias funkcijas, privalo kontroliuoti, kaip jos yra vykdomos. Todėl minėtų institucijų veikla dar gali būti vadinama valstybės kontroliuojama profesija¹².

⁸ Kuconis, P.; Nekrošius, V. *Teisėsaugos institucijos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 134.

⁹ Žilinskas D. Kai kurie Lietuvos teisėsaugos institucijų bruožai ir veiklos principai. *Jurisprudencija*. 2002, 5(83): 48-55.

¹⁰ Kachalov, B.; Kachalova, O. B. *Pravookhranitelnye i sudebnye organy* [Law enforcement and judicial authorities] Moskva: 2006, p. 9.

¹¹ Danišauskas, G. *Teisėsaugos institucijos*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 111.

¹² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 45 straipsnio 3, 5 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2008-01-10, Nr. 4-136.

Vadovaujantis LR notariato įstatymu, notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis LR notariato įstatymo nustatytas funkcijas¹³. Notarai užtikrina dokumentų teisinę apyvartą, vadovaudamiesi LR civiline teise, kuri yra notarų teisinių veiksmų pagrindas. Notaras, tvirtindamas sandorį, turi garantuoti, kad jo turinys neprieštarautų civilinės teisės normų reikalavimams.

Specialiojoje teisinėje literatūroje notaras apibūdinamas nurodant tam tikrus šios profesijos bruožus¹⁴:

- 1) notaro veikla – specifinė teisinė veikla;
- 2) notaras vykdo viešo pobūdžio pareigas – yra viešųjų funkcijų vykdytojas;
- 3) funkcijos, kurias vykdo notaras, jam yra perduotos valstybės;
- 4) vykdydamas savo pareigas notaras yra nepriklausomas ir nuo valstybės, ir nuo klientų.

Notaro veikla nelaikoma komercine ūkine veikla. Notaras teikia ypatingos rūšies viešąsias paslaugas – teisines paslaugas. E. Kūris¹⁵, analizuodamas notariato, kaip teisinės institucijos, teikiamas paslaugas, jas apibrėžia kaip viešąsias paslaugas – teisines paslaugas, ir pastebi, jog pagal viešojo administravimo įstatymą viešoji paslauga yra „valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys“¹⁶. Taigi notaras, nėra viešojo administravimo subjektas, nes neatitinka Viešojo administravimo įstatymo apibrėžtos administracinės paslaugos sampratos. Notarų teikiama viešoji paslauga *sui generis* - teisinė paslauga, kurią teikia savarankiška veikla besiverčiantis asmuo. Būdamas valstybės galios dalimi ir teikdamas viešąsias paslaugas, notariatas prisitaiko prie visuomenės, kurioje veikia¹⁷. Europos Teisingumo Teismas priėmė sprendimą, kad „notarų veiklos vykdymas nėra susijęs su specifiniu ir tiesioginiu viešosios valdžios naudojimu. Kitaip nei teisėjai, notariai negali panaudoti prievartos nė prieš vieną iš šalių“¹⁸.

LR norminiai teisės aktai, pavyzdžiui, LR Gyventojų pajamų mokesčių įstatymas¹⁹, notaro veiklą vadina „laisvąja profesija“ besiverčiančius asmenis. Minėto įstatymo I skyriaus 2 straipsnyje apibrėžiama, jog „Laisvoji profesija – profesija, kuria reikiamą kvalifikaciją turintys gyventojai verčiasi asmeniškai, atsakingai ir profesiniu atžvilgiu nepriklausomai, teikdami intelektines paslaugas klientams ir visuomenei, įskaitant teisinę (advokato, advokato padėjėjo, *notaro, notaro*

¹³ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810.

¹⁴ Schippel, H. Bundesnotarordnung. 2000, p. 57. (Cituoata iš: Kūris, E. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, p. 619).

¹⁵ Kūris, E. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, p. 619.

¹⁶ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnis. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 60-1945.

¹⁷ Becque, P. *Europos notariatas: vienybė įvairovėje*. Notariatas. 2007, Nr. 2/2007, p.13.

¹⁸ Götte, T. Europos Sąjungos notariatų tarybos veikla, tarptautinio bendradarbiavimo nauda ir tarybos įnašas stiprinant pagrindinius lotyniškojo notariato principus. *Notariatas*, 2013, Nr. 15/2013. p. 13.

¹⁹ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 73-3085.

padėjėjo, antstolio, antstolio padėjėjo, konsultanto teisės klausimais ir kitą teisinę veiklą), apskaitininko, auditoriaus, buhalterio, lobisto, finansų konsultanto, mokesčių konsultanto, architekto, inžinieriaus, dizainerio, gydytojo, psichologo, žurnalisto, maklerio, brokerio ir panašią veiklą²⁰. Taigi svarbiausi skiriamieji bruožai - vykdoma ne komercinė veikla, nesiekiamas pelnas, savo paslaugas teikia būdami nepriklausomi, atsakingi (paprastai tik sau), tam tikros srities profesionalai. Vis dėlto „laisvą“ notaro profesiją gali būti vadinama tik su itin didelėmis išlygomis, kadangi tai valstybės kontroliuojama profesija tikraja to žodžio prasme, joje valstybinio reguliavimo ir kontrolės nepalyginti daugiau nei, pavyzdžiui, advokatų profesijos atžvilgiu. Visų pirma vien tai, kad atlikti notarinius veiksmus – ne notaro teisė, o pareiga. Plačiau apie notaro veiklos kontrolę analizuojama šio darbo 2.3. poskyryje.

Taigi, nors Lietuvos konstitucinėje jurisprudencijoje notariatas laikomas teisėsaugos institucija, įstatymuose apibrėžtomis formomis vykdanči valstybės pavestas funkcijas, visgi priskirti notariato valstybės vykdomajai galiiai nereikėtų, kadangi „<...> notariatas nėra valdžios institucija pats savaime ir nevykdo valdžios funkcijų tiesiogiai“²¹, kaip konstatavo Europos Teisingumo teismas.

Daugumoje Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių (pavyzdžiui, Vokietijoje, Belgijoje, Nyderlanduose, Austrijoje, kt.) įstatymų leidėjai nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtino galimybę taikyti alternatyvius ginčų sprendimo būdus bei kaip vieną iš jų – mediaciją. Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje tapo bene aktualiausiu diskusijų objektu ir Lietuvoje. Įvertinus minėtų šalių patirtį mediacijos taikymo srityje, „Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, siekdama skatinti taikaus ginčų sprendimo būdą – mediaciją, parengė Lietuvos Respublikos <...> Notariato įstatymo 2, 19, 20, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo 20² straipsnio įstatymo projektus“²². Taigi, šiandieninis notaras suprantamas ne tik kaip „dokumentų tvirtintojas“, bet ir kaip „įrankis“, padedantis užtikrinti valstybės finansų saugumą, kaip „mediatorius“, kadangi „<...> neutralumas ir nešališkumas, nepriklausomumas nuo kitų asmenų, atsakomybė už savo atliekamus veiksmus, konfidencialumas – tai bruožai, kurie būdingi tiek lotyniškojo tipo notariato veiklai, tiek mediacijai“²³.

²⁰ *Ibid.*

²¹ Europos Teisingumo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. sprendimai bylose C-47/08, C-50/08, c-52/08, c-53/08, c-54. (Cituota iš: *Notariato teisė*. Lietuvos notarų rūmai, 2014, p. 9-23.

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-06-02 nutarimo Nr. 11-1773-01 „Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 21 straipsnio papildymo įstatymo ir Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 2, 19, 20, 22 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 202 straipsniu įstatymo projektų“ pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-23] <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_1?p_id=90514&p_org=&p_fix=n&p_gov=n> (cituota iš: Štaraitė-Barsulienė G. Mediacijos taikymo galimybės notariato veikloje. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(1), p. 233–231).

²³ Štaraitė-Barsulienė G. Mediacijos taikymo galimybės notariato veikloje. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(1) p. 233–231.

Notarų, kaip valstybės įgaliotų asmenų svarba kiekvienos šalies teisinėje sistemoje ir visuomeniniame gyvenime yra neabejotina. Aukšta notarų bendruomenės narių kvalifikacija, sukaupti praktiniai įgūdžiai, nuolat skatina kompetentingas valstybės institucijas svarstyti klausimą dėl jiems papildomų įgaliojimų suteikimo. Valstybės išreikštas pasitikėjimas dar labiau įpareigoja notarus atlikti jiems pavestą darbą.

Plačiąja prasme notarų indėlis į visuotinę gerovę yra susijęs ir su išlaidų sumažinimu Vyriausybei, kuri, nesant notarinių veiksmų, išleistų lėšas teisminiam aparatui, spręsdama ginčus dėl nekokybiškai sudarytų sandorių. Taip pat reikia atkreipti dėmesį į tai, kad tinkamai įgyvendinamos ir ginamos nuosavybės teisės yra labai reikšmingos visos valstybės gerovei. „Mums, notarams iš Lietuvos, svarbiausia <...> dar labiau suprasti notaro kliento lūkesčius, įsigilinti į skirtingų tautų mentaliteto subtilybes, <...> išsiaiškinti, kokiais būdais galėtume paprastam žmogui ar sudėtingai organizacijai suteikti kuo daugiau pasitikėjimo, pagalbos ir realių žinių“²⁴, – grįžęs iš kongreso Rusijoje sakė Lietuvos notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis.

Aptarus šiandieninio notariato veiklos sampratą, neabejotinai svarbu išnagrinėti notariato veiklos principus, sąlygojančius efektyvų, veiksmingą notarų veiklos reguliavimą.

Etimologinė „principo“ reikšmė (lot. principium – „ištakos, pradžia, kilmė“) – „pamatinė nuostata, abstrahuota taisyklė, postulatas; bendroji nuostata, dėsnis, kuriuo remiantis funkcionuoja tam tikri procesai arba pagal kurį vyksta (ar turi būti vykdoma) kokia nors veikla“²⁵. LR Notariato įstatyme tiesiogiai notarų veiklos principai nereglamentuojami, tačiau jie „išplaukia“ iš bendrojo notariato teisinio reguliavimo ir yra pamatinės, esminės notarų veiklos nuostatos, formuojančios privalomus notarų veiklos standartus.

Lietuvos teisės doktrinoje²⁶ skiriami tokie pagrindiniai notarų veiklos principai:

- Nepriklausomumo principas;
- Objektyvumo principas;
- Profesinės paslapties principas (notarinių veiksmų slaptumo principas);
- Asmeninės atsakomybės principas (E. Kūris²⁷ įvardija kaip griežčiausios notarų atsakomybės principą);
- Sąžiningos konkurencijos principas.

Be išvardintų principų notaras be kita ko, savo veikloje turi vadovautis bendraisiais teisės principais: teisėtumo (jis svarbiausiais notarų veikloje, kadangi sandorių ir dokumentų teisėtumo

²⁴ Stračkaitis M. Sankt Peterburge (Rusijoje) 2008 m. gegužės 29 – birželio 1 dienomis vykusio III Rusijos notarų kongreso straipsnių rinkinys. *Notariatas*, 2008, Nr. 5/2008, p. 44.

²⁵ <http://lt.wikipedia.org/wiki/Principas> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-12]

²⁶ Nekrošius, V. *Notariato teisė*. Kaunas, 1997, p. 34-38; Kuconis, P.; Nekrošius V. *Teisėsaugos institucijos*. Vilnius: 2000, p. 216-218. Abramavičius, A. ir kiti, *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: 2011, p. 642-649.

²⁷ Kūris E. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, p. 618.

užtikrinimas yra pagrindinė notarų atliekama valstybės jiems pavesta funkcija²⁸), asmens teisių bei laisvių pagarbos ir užtikrinimo

LR Notarų Garbės (Etikos) kodekse²⁹ minimi tokie notarų elgesio ir veiklos principai:

- Teisingumo principas, suprantamas kaip įstatymų įstatymas ir užtikrinantis tvirtinamų sandorių ir dokumentų teisėtumą.
- Garbės ir orumo principas, reiškiantis, jog garbės negalima atimti, ją galima tik prarasti, sulaužant priesaiką, atsistatydinant;
- Sąžiningos konkurencijos principas;
- Profesinio solidarumo principas (neigiamas atsiliepimas klientų akivaizdoje apie kolegas – neleistinas);
- Moralės ir sąžiningumo principas.

Vienas esminių notariato veiklos principų yra jo *nepriklausomumas*, dėl kurio notariato negalima ir neįmanoma įsprausti į hierarchinę valstybės institucijų sistemą. Dėl savo statuso teisinėje literatūroje sutinkama nuomonė, kad notariatas yra organizacinė struktūra, valstybinis teisinis institutas, veikiantis valstybės vardu ir interesais, tačiau nepatenkantis į valstybės valdžios institucijų sistemą³⁰. Notarų nepriklausomumo principo esmė apibrėžta LR Notariato įstatymo 12 straipsnyje „Notarai savo įgaliojimus vykdo, nepaisydami valstybinės valdžios bei valdymo institucijų įtakos, ir paklūsta tik įstatymams“³¹. Notarų garbės (etikos) kodekso 10 straipsnyje taip pat nurodyta, jog niekas, išskyrus įstatymus, negali įtakoti notaro sprendimo. Taigi darytina išvada, jog imperatyviai reglamentuotas notarų nepriklausomumo principas reiškia besąlygišką notarų paklusimą įstatymams. Būti nepriklausomu notarą įpareigoja ir priesaika būti ištikimam Lietuvos Respublikai, laikytis jos Konstitucijos ir įstatymų, visada būti sąžiningas ir dorai vykdyti notaro pareigas³².

Aiškinant notarų nepriklausomumo principą, galima išskirti vidinį ir išorinį notarų nepriklausomumą.

Vidinis notarų nepriklausomumas siejamas su notaro asmeninių interesų negalimumu, t.y. notaras negali būti subjektyvus vienos ar kitos sandorio šalies atžvilgiu. Net ir būdamas besąlygiškas kliento patarėjas, notaras turi atsiriboti nuo savo vidinių nuostatų ir išlikti neutralus ir objektyvus. Vertas pagarbos yra tas notaras, kurio žodis yra „įstatymas“.

²⁸ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810.

²⁹ <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-garb%C4%97s-kodeksas> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-12]

³⁰ Šamba T.M.; Kokin V.N.; Šamba N.T. *Notariat v Rosiskoj Federacii*. Moskva, 2010, p. 19-20.

³¹ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810

³² *Ibid.*

Notariato įstatymo 33 straipsnyje įtvirtintas notaro teisės atlikti notarinius veiksmus sau ir savo vardu, savo sutuoktiniams ir jų vardu, sutuoktinių ir savo giminaičiams (tėvams, įtėviams, vaikams, įvaikiams, vaikaičiams, seneliams, broliams ir seserims) apribojimas. Šio apribojimo tikslas yra užtikrinti, kad notaras negintų asmeninių interesų, pasinaudodamas savo padėtimi. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos administracinis teismas 2009 m. vasario 13 d. sprendime konstatavo, kad notarė, atlikdama notarinį veiksma sau – patvirtindama kelionių agentūros rašto, kuriame nurodyta, kad tam tikru laiku notarė su šeima ilsejosi x vietovėje, naudodamasi minėtos kelionių agentūros kelialapiais, kopiją, pažeidė Notariato įstatymo 33 straipsnio nuostatas. Notariniai veiksmai, atlikti pažeidžiant minėtame straipsnyje nustatytas taisykles, negalioja.

Notaro vidiniam nepriklausomumui užtikrinti būtinas išorinis nepriklausomumas, reiškiantis, kad tiek valstybinės valdžios ir valdymo institucijoms, tiek bet kokiems kitiems asmenims draudžiama kištis į notarų veiklą, išskyrus teisės aktų numatytus atvejus. Notarai turi atsiriboti nuo bet kokios išorinės įtakos ir savo veikloje vadovautis tik Lietuvos Respublikos Konstitucija, LR Notariato įstatymu ir kitais Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro teisės aktais ir Notarų rūmų nutarimais bei kitais teisės aktais³³.

Notariato veiklos principai atsiskleidžia jo santykiuose su valstybe. Prieš eidamas savo pareigas, notaras prisiekia Lietuvos Respublikai – valstybei. Šis imperatyvas įpareigoja notarą būti lojaliu ir ištikimu valstybei. Notarų garbės (etikos) kodekso 20 straipsnyje apibrėžiama, jog notaro lojalumas turi pasireikšti: 1) bešališkumu ir objektyviu įstatymo taikymu, atsižvelgiant į šalių valią ir garantuojant, kad nebus pažeisti valstybės interesai; 2) pasiaukojimu notaro funkcijų vykdymu, nepamirštant to, kad notarinių veiksmų atlikimas - ne tik teisė, bet visų pirma - notaro pareiga³⁴. Nepriklausomumas nuo valstybės pirmiausiai reiškia nepriklausomumą nuo valstybės subjektyvių norų³⁵.

Prie notarų veiklos nepriklausomumo priskiriamas ir notaro biuro organizacinis nepriklausomumas. Notarai dirba savarankiškai ir yra ekonomiškai nepriklausomi. Notaro atlyginimo dydis turi garantuoti notarui pakankamas pajamas, kadangi notaras negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus notaro atlyginimą, atlygį už arbitro funkcijų. Atlikimą, atlyginimą už rinkimų ir referendumo komisijose ar kompensaciją už darbą Lietuvos notarų rūmuose, užmokestį

³³ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810.

³⁴ Lietuvos Respublikos Notarų garbės (etikos) kodeksas. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-12] <http://www.vilniausnotaras.lt/index.php?page=notaru-garbes-kodeksas>

³⁵ Kuconis, P.; Nekrošius, V. *Teisės saugos institucijos*. Vilnius: 2000, p. 16.

už pedagoginę ar kūrybinę veiklą³⁶. Siekiant notarų ekonominio nepriklausomumo taip pat ribojamas notarų skaičius, apibrėžta notarų veiklos teritorija.

Taigi, notarų nepriklausomumas yra ne notarų privilegija, o pareiga³⁷.

Notarų *veiklos objektyvumo principas* glaudžiai susijęs su nepriklausomumo principu, kadangi tik nepriklausomas notaras gali būti objektyvus ir tik objektyvus notaras gali būti iš tikrųjų vien formaliai nepriklausomas³⁸. Notaras, vykdydamas jam pavestas funkcijas ir atlikdamas notarinius veiksmus, vengdamas interesų konflikto, kas gali sukelti nepasitikėjimą notaro nešališkumu ir neobjektyvumu, vertina tik objektyviai egzistuojančias aplinkybes, t.y. juridinius faktus. Notaras nėra vienos šalies atstovas ir tuo jis iš esmės skiriasi nuo advokato³⁹. Notarų garbės (etikos) kodekso 10 straipsnyje įtvirtinta, jog notaras „<...> saugo ir gina ne vienos, o abiejų šalių įstatymui neprieštaraujančius interesus <...>“⁴⁰. Žinoma, notaro objektyvumas sandorio šalių atžvilgiu nereiškia notaro visiško neutralumo ar abejingumo šalių atžvilgiu, kadangi notaras turi pareigą išaiškinti notarinių veiksmų prasmę ir esmę, tuo pačiu išsiaiškinti tikrąją šalių valią de facto, apginti ir įspėti silpnesniąją šalį nuo galimų rizikų ir pavojų, tačiau visa tai notaras atlieka vadovaudamasis ne savo vidinėmis nuostatomis, o betarpišku paklusimu įstatymams. Todėl notarai labiau veikia kaip teisininkai sutarties sudarymui, o ne klientui, ir dėl šios priežasties kartais vadinami „sutarties teisėjais“⁴¹.

Profesinės paslapties principas įtvirtintas LR Notariato įstatymo 14 straipsnyje bei Notarų garbės (etikos) kodekso 15 straipsnyje. LR Civilinio kodekso⁴² 1.1116 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad profesine paslaptimi pripažįstama informacija, jei ją pagal įstatymus ar sutartį privalo saugoti tam tikros profesijos asmenys. Minėtas Notariato įstatymo straipsnis numato, kad notarai privalo užtikrinti notarinių veiksmų slaptumą. Kaip nurodo V. Nekrošius, „ši griežta, imperatyvi norma yra pasitikėjimo notaru garantas“⁴³. Profesinės paslapties saugojimas yra būtinas notarinės veiklos sąlyga.

Asmeninės atsakomybės principas, išimtinai taikomas tik lotyniškojo notariato šalyse, reiškia, kad tiek civilinės, tiek baudžiamosios, tiek administracinės atsakomybės atveju įstatymų leidėjas notarui nustato griežčiausią atsakomybę⁴⁴. Lietuvos Aukščiausiasis teismas yra konstatavęs,

³⁶ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*.1992, Nr. 28-810.

³⁷ Notariato teisė. Notarų rūmai, 2014. p. 35.

³⁸ Abramavičius, A. ir kiti. *Lietuvos teisėsaugos institucijos*. Vilnius: 2011, p. 644.

³⁹ Nekrošius, V. Notarinis dokumentas kaip teisėtos civilinės apyvartos garantas Lietuvos Respublikoje. *Notariatas*, 2010, Nr. 10/2010, p. 36.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Notarų garbės (etikos) kodeksas. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-12]

<http://www.vilniausnotaras.lt/index.php?page=notaru-garbes-kodeksas>

⁴¹ Lorot, P. *The Notarial Profession in Europe at Risk*. The Institut Choiseul's Strategic Papers, 2012, p. 13.

⁴² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

⁴³ Abramavičius, A. ir kiti. *Lietuvos teisėsaugos institucijos*. Vilnius: 2011, p. 645.

⁴⁴ Kuconis, P.; Nekrošius, V. *Teisėsaugos institucijos*. Vilnius: 2000, p. 218.

kad notaras atsako už bet kokio laipsnio neatsargumą, pasireiškiantį neapsižiūrėjimu, todėl notarų profesinė atsakomybė yra griežtesnė⁴⁵. Civilinės atsakomybės požiūriu notaras nelaikomas valstybės pareigūnu ir yra asmeniškai atsakingas už žalą, atsiradusią vykdant notaro profesinę veiklą. Įstatymai neriboja notaro atsakomybės dydžio. Asmeniui padarytą žalą notaras privalo atlyginti visiškai⁴⁶. Nors notaras vykdo valstybės jam patikėtas funkcijas, tačiau už notaro padarytą žalą asmeniui, valstybė neatlygina. Notaras profesinę veiklą vykdo savo rizika ir savo sąskaita. Dėl šios priežasties nustatyta pareiga notarui draustis civilinės atsakomybės draudimu. Notariato įstatymo 16 straipsnyje nurodoma, jog „Už įstatymų ar kitų teisės aktų pažeidimus, padarytus atliekant notarinius veiksmus, už kuriuos taikoma baudžiamoji ar administracinė atsakomybė, notaras atsako kaip valstybės pareigūnas“⁴⁷, taigi ir kaip valstybės tarnautojas. Kaip nurodo V. Nekrošius, šio griežta nuostata tikimasi, kad ji padės užtikrinti maksimalų notaro, kaip valstybės įgalioto profesionalo, atidumą, veiksmingai vykdant jam priskirtas funkcijas⁴⁸.

Sąžiningos konkurencijos principas, apimantis ir draudimą reklamuoti savo profesinę veiklą, yra svarbus, siekiant notarų teikiamų paslaugų aukštos kokybės ir aukštų profesinės etikos standartų laikymosi. Nesąžiningos konkurencijos turinys išsamiai atskleistas Notarų garbės (etikos) kodekso 7 straipsnyje, kuriame nurodoma, jog nesąžininga konkurencija pasireiškia šiais aspektais⁴⁹:

- 1) išankstiniais susitarimais su fiziniais ir juridiniais asmenimis, kurie profesionaliai arba kuria nors kita forma atveda pas notarą klientus, pažeisdami laisvo pasirinkimo principą;
- 2) Klientų viliojimas vienkartiniais arba pastoviai žemesniais kaip pas kitus notarus atlyginimo dydžiais;
- 3) Aktyvia notaro pozicija, dedant pastangas nušalinti kolegą, kuriam jau pavesta atlikti veiksmą;
- 4) Atliekant veiksmus ne savo biure, o dažnai tokiose sąlygose, kurios pažeidžia lojalumo taisykles;
- 5) Klientų nukreipimu pas kitus notarus tokiuose notariniuose veiksmuose, kur reikia įdėti triūsą, o gaunamas mažas atlyginimas, o pačiam atliekant išskirtinai tuos notarinius veiksmus, kur gaunamas didelis atlyginimas;

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje (bylos Nr. 3K-3-578).

⁴⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810.

⁴⁸ Nekrošius V. *Notariato teisė*. Kaunas: 1997, p. 38.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Notarų garbės (etikos) kodeksas. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-12] <http://www.vilniausnotaras.lt/index.php?page=notaru-garbes-kodeksas>

- 6) Sistemingu paslaugų tiekimu, kai demonstruojama pozicija peržengia mandagumo ribas, griaua pareigybės autoritetą.

Taigi nesąžininga konkurencija notarams neleidžiama. Notarai turi būti lojalūs, solidarūs ir korektiški savo kolegų atžvilgiu, taip gindamas ir saugodamas tiek savo, tiek visų kolegų, kaip notariato instituto, garbę ir orumą.

Dėl nesąžiningos konkurencijos žemesniais atlyginimo dydžiais pažymėtina, kad notaras turi būti nepriklausomas ir nešališkas, ir dėl to klientui neturi kilti abejonių. Klientas notarą turi rinktis ne dėl to, kad jo žiniomis, notaras ima mažesnę atlyginimą už atliktus notarinius veiksmus. Tai neturėtų įtakoti kliento pasirinkimo. Dėl šios priežasties notarų susitarimai dėl atlyginimo dydžių negalimi. Paminėtina Notarų Garbės teismo nagrinėta drausmės byla, kuri notarui buvo iškelta dėl to, kad šis, atleisdamas asmenis iš dalies ar nuo viso atlyginimo mokėjimo, nesurinko ir nesirėmė pakankamais įrodymais, pagrindžiančiais ir pateisinančiais asmenų turtinę padėtį ar kitas aplinkybes, dėl kurių jie buvo iš dalies ar iš viso atleisti nuo atlyginimo mokėjimo ir taip pažeidė sąžiningos konkurencijos principą. Notariato įstatymo 19 straipsnyje nurodoma, jog „Atsižvelgdamas į kliento turtinę padėtį, notaras gali iš viso ar iš dalies atleisti jį nuo atlyginimo mokėjimo“⁵⁰. Minėtame straipsnyje nenurodoma, kokiais kriterijais vadovaujantis, notaras turi teisę ir pareigą nustatyti kliento turtinę padėtį. Taigi, sugrįžtant prie Notarų garbės Teismo nagrinėtos bylos, pažymėtina, kad išnagrinėję bylą, Notarų garbės teismas nurodė⁵¹, kad notaras, kuriam taikomi griežtesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai, vadovaudamasis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, kiekvienu konkrečiu atveju įvertindamas kliento turtinę padėtį, turi įsitikinti, ar kliento prašymas iš viso ar iš dalies atleisti jį nuo atlyginimo mokėjimo, yra pagrįstas. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju notarui turi būti pateikti įrodymai, patvirtinantys kliento prašymo pagrįstumą (dokumentai apie gaunamas pajamas, esamą finansinę turtinę padėtį, turimo kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, turimų įsiskolinimų pažymos ir pan.).

Notarų veiklos sampratos kitimą lėmė ir pamatinės, esminės notarų veiklos nuostatos, formuojančios privalomus notarų veiklos standartus – notarų veiklos principai. Tik įgyvendinami šiuos principus, notarai užtikrina ne tik savo, kaip vieneto, bet ir viso notariato, kaip instituto, prestižą, tuo pačiu didina kitų valstybės institucijų ir, žinoma, visuomenės pasitikėjimą notaro vykdoma veikla. Šiuolaikinis notaras, vadovaudamasis formaliais veiklos principais „<...> turi būti <...> geras teisininkas, kad nebūtų sandorių, turiniu ar forma neatitinkančių įstatymų, ir <...> atidus teisininkas, kad atkreiptų dėmesį į visas sandorio sudarymo aplinkybes: asmenų elgesį, išvaizdą, jų

⁵⁰ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810

⁵¹ 2011 m. kovo 16 d. Notarų garbės teismo sprendimas. Lietuvos notarų rūmų informacija.

nurodomų duomenų tikslumą ir paaiškinimus, dokumentus ir kita, o kilus menkiausiai abejonei, darytų viską, kad būtų išsiaiškinta tiesa“⁵².

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog šiandieninio notariato samprata suprantama labai plačiai: nuo notaro, tik kaip „dokumentų tvirtintojo“ apibrėžimo, iki notaro, kaip „įrankio“, padedančio užtikrinti valstybės finansų saugumą, stabilumą, bei notaro – mediatoriaus – šalių sutaikymo instituto civiliniame procese. Notariato veiklos principai garantuoja notarų veiklos prioritetų, tokių kaip etikos ir deontologijos laikymasis, socialinio notaro vaidmens svarba, nuolatinis kvalifikacijos kėlimas, tikrų partnerystės santykių su tarptautinėmis organizacijomis palaikymas, lotyniškojo notariato sklaida, efektyvumą ir įgyvendinimą.

1.2. Notariato raidos Lietuvoje analizė

Žvelgiant į dabartį, visuomet prasminga atsigręžti į praeitį. „Istorinių reiškinių ir faktų pažinimas įvairiu mastu sudaro prielaidas suprasti nūdienos teisinio reguliavimo istorines politines prielaidas, t.y. tą socialinę erdvę, kurioje brendo ir buvo reiškiami žmonių politiniai teisiniai lūkesčiai“⁵³. Darbo autorės nuomone, šį poskyrį dar būtų galima pavadinti plačiai notariato sampratą, veiklą, jos principus nagrinėjančio autoriaus V. Gaivenio leidinio, skirto Lietuvos lotynų notariato 15 – mečiui, pavadinimu: „Nuo raštininko iki notaro“⁵⁴. Ši metaforiška frazė, darbo autorės nuomone, atspindi notariato raidą, t.y. laipsnišką notariato sistemos kitimą: nuo viešųjų notarų institucijos atsiradimo iki lotyniškosios, grindžiamos civilinės teisės tradicija, notariato sistemos atsiradimo.

Istoriniuose teisės šaltiniuose notariato raida Lietuvoje mažai tyrinėta, todėl, pradėdant analizuoti notariato raidą, svarbu apskritai apibrėžti jo kilmę, ištakas ir atsiradimo priežastis kitose valstybėse.

Plačiąja prasme notariato prigimtis sietina su visuomenės bei civilinių teisinių santykių atsiradimu ir plėtra. Lemtingas įvykis civilizacijos istorijoje buvo raštinių ir raštininkų atsiradimas. Susiformavus privačiai nuosavybei raštininko vaidmuo pasidarė itin svarbus: savininkui ir jo įpėdiniams buvo reikalingi dokumentai – nuosavybės aktai, turintys viešąją reikšmę. Ilgainiui tokių raštų kūrėjai tapo pirmaisiais mums žinomais notariais. Lotyniškas pavadinimas *notarius* reiškia raštininką – notaro prototipą. Per visą istoriją notariais buvo vadinami ir įvairūs raštininkai, sekretoriai, archyvarai, ir kiti žmonės, dirbę grynai kanceliarinį darbą. Tai nebuvo notariai tikraja to

⁵² Baranauskas, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*. 2003, t. 37(29); 61.

⁵³ Privatinės teisės doktrina ir praktika. *Liber Amicorum Vytautui Pakalniškiui*. Vilnius: Mokslinių straipsnių rinkinys, 2014, p. 13.

⁵⁴ Gaivenis, V. *Nuo raštininko iki notaro*. Leidinys skirtas Lietuvos lotynų notariato 15-mečiui. R. Paknio leidykla.

žodžio prasme⁵⁵. Svarbu pažymėti, jog raštininkas buvo laikomas savo profesijos atstovas, jam buvo keliami tam tikri reikalavimai (tiesa, kai kurie jų, pavyzdžiui, profesinė kompetencija, reikalingų teisinių žinių turėjimas ir kt. išlikę iki šių dienų).

Manoma, kad notariatas, kaip savarankiška teisinė institucija, buvo įtvirtintas Romos imperijos laikotarpiu, o istorijos šaltiniai notariato instituto atsiradimo pradžią priskiria III amžiui, kuomet atsirado pirmieji notariai, vadinamieji tabelionai. Jų atsiradimą įtakojo ir tai, jog įrodymas, pagrįstas viešo pobūdžio rašytiniu dokumentu, pasidarė svaresnis už liudininkų žodinius parodymus. Ši profesija reikalavo visiško sąžiningumo, kadangi tabelionas, versdamasis nepriklausoma veikla, pasikliaudamas savo teisinėmis žiniomis, turėjo teisę už atitinkamą atlyginimą bet kam surašyti teisinį dokumentą ar pareiškimą teismui ir tokie dokumentai turėjo oficialaus dokumento statusą⁵⁶, ir vėliau negalėjo būti nugynčytas. Tabelionas tiesiogiai vykdė kartu ir prevencinę funkciją (nors tiesiogiai istoriniuose teisės šaltiniuose tai neminima). Dar vienas privalomumas tabeliono patvirtintam dokumentui – jo registravimas teismo institucijoje, tikslu suteikti dokumentui viešojo dokumento statusą⁵⁷. Viešą pobūdį šie aktai įgydavo jau todėl, kad būdavo pasirašyti, patikrinti, užantspauduoti, o dažniausiai ir surašyti notaro. Valstybės kontrolė tabelionų veikloje pasižymėjo įstatymu nustatytu atlygiu už atliktas paslaugas.

Notariatas, kaip viešasis valstybės institutas, galutinai susiformavo Italijoje apie XII a., kai valstybė ir bažnyčia pripažino notariškai patvirtintą dokumentą viešuoju aktu. Šioje vietoje svarbu paminėti vieną svarbų įvykį visoje notariato istorijoje nuo viduramžių išlikusį iki šių dienų, t.y. notaro teisinių veiksmų aprašymą registro knygose (viduramžiais vadinamose imbreviatūrose), turėjusiose teisinę galią, nes pagal juose esančius įrašus, esant reikalui, buvo parengiami papildomi dokumentų egzemplioriai⁵⁸.

Notariato instituto plitimas į kitas Europos valstybes susijęs su romėnų teisės plitimu bei teismų viešumu, kadangi valstybinė valdžia buvo suinteresuota teisinės ir ekonominės apyvartos kontrole, todėl šis notariatas ir vadinamas lotyniškuoju notariatu⁵⁹. Kiek vėliau notariato užuomazgos vystėsi Prancūzijoje, Vokietijoje, Austrijoje, kitose Europos šalyse, XV a. – ir Rusijoje.

Pirmosios notarų kontoros atsirado Prancūzijoje (Paryžiuje įsteigtos 60 notarų kontorų), o notarų plitimą šalyje skatino sprendimas, kad viešuose bažnytinių teismų procesuose dalyvautų ir

⁵⁵ <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/notariato-raida/item/32-notariato-raida-europoje>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-12]

⁵⁶ Savickaitė, K.. Notariato raida Lietuvoje. *Teisė*. 2003, Nr. 46., p. 168.

⁵⁷ Šamba T.M.; Kokin V.N.; Šamba N.T. Notariat v Rosiskoj Federacii. Moskva: 2010, p.26. (Cituota iš: Notariato teisė. Lietuvos notarų rūmai. 2014, p. 37).

⁵⁸ Kersken N. Viešasis notariats viduramžių Europoje. *Lietuvos notariato istorija*. Vilnius: 2012, p. 11.

⁵⁹ *Notariato teisė*. Lietuvos notarų rūmai, 2014. P. 37.

proceso eigą dokumentuose tvirtintų viešasis asmuo, o viešo asmens statusą Prancūzijoje atitiko dvasininkija. XIX a. pr. prancūzų notariatas tampa šios teisinės institucijos lyderiu visoje Europoje. Prancūzijos notariatas pasižymi ypatinga drausme ir atsakomybe notarams. Tam, kad prezidentas paskirtų notaru, šalies pilietis turėjo sulaukti pilnametystės, būti atlikęs karinę prievolę, įgijęs nepertraukiamą šešerių metų darbo stažą notarinėje kontoroje. Notarų priežiūrą vykdė teismas bei drausmės komisijos, tad notarų institucija nebuvo savarankiška bei nepriklausoma. Pirmasis respublikos konsulas Napoleonas notarams suteikė statusą, kurio pagrindai ir svarbiausi principai liko nepakitę ligi šiol. Tai buvo įtvirtinta XI respublikos metų vantozo mėnesio 25 dienos įstatyme. Šis įstatymas turėjo įtakos daugelio šalių notariato įstatymų leidybai. Garsiam XIX a. pabaigos rusų notarui Michailui Neimanui vienas turtingas prancūzas pareiškęs: “Tautinei ir asmeninei prancūzo garbei apginti skirtas karas. Apginti šeimos gerovei ir turtui mes turime notariatą. <.....> Notaras – mūsų šeimos narys, mūsų patarėjas visais turto klausimais, tai mūsų visų gerovės reikalų tvarkytojas ir vadovas <....>”⁶⁰.

Notaro funkcijas Vokietijoje ilgą laiką taip pat kaip ir Prancūzijoje atliko dvasininkija. Vokietijos notariato plėtrai svarbūs Šventosios Romos imperijos notariato veiklos nuostatai, kuriuose reglamentuojami reikalavimai asmenims, siekiantiems tapti notarais, apibrėžta notarinio dokumento forma ir taisyklės, kaip turi būti sudaromi testamentai ir skelbiami imperatoriaus laišakai. Vokietijos įstatymuose nuo 1892 metų buvo įtvirtinta, kad notarai yra valstybės tarnautojai, tačiau jie negaudavo atlyginimo ir pensijų, o jų veiklą prižiūrėjo teisingumo ministras.

Tuo tarpu viešojo notariato plitimas į Angliją ir Skandinavijos šalis buvo daug lėtesnis, kadangi ten buvo susiklosčiusios kitokios privačių dokumentų rengimo tradicijos⁶¹.

Plečiantis notariato institucijoms Europoje, kartu plito ir notarų vienijimosi į atitinkamas sąjungas, tokias kaip Notarų rūmai, tradicija. Šį procesą skatino žmonių jungimasis į sąjungas pagal profesijas, siekiant sureguliuoti tam tikrus profesinės veiklos klausimus (pavyzdžiui, kai amatininkai pradėjo jungtis į įvairias gildijas pagal savo profesijas). Šį vienijimąsi vainikavo 1942 m. spalio 2 d. Buenos Aires mieste (Argentinoje) įkurtas pasaulio notarų organizacijų susivienijimas - Tarptautinė lotyniškojo notariato sąjunga (Union Internationale du Notariat Latin – UINL).

Notariato prigimtis turėjo neabejotiną įtaką ir Lietuvai. XIII a. besivystant visuomenės, ūkio, politikos, teisės, kultūros sritims, atsirado didžiulis poreikis tiek išorės, tiek vidaus reikalams. Lietuvai teko sparčiai perimti Vakarų Europos kultūrą. Notariato ištakos Lietuvoje siejamos su pačios valstybės ištakomis, kai susikūrė pati valstybė bei pradėjo kurtis Lietuvos Didžiojo kunigaikščio kanceliarija. Su tuo susijęs ir rašytinių dokumentų atsiradimas Lietuvoje. Poreikis

⁶⁰ Gaivenis, V. *Nuo raštininko iki notaro*. Leidinys skirtas Lietuvos lotynų notariato 15-mečiui. R. Paknio leidykla, p. 27

⁶¹ Kersken N. *Viešasis notariats viduramžių Europoje*. Lietuvos notariato istorija. Vilnius: 2012, p. 35.

raštam buvo itin didelis, kadangi valdovai Lietuvos Didžiojoje kunigaikštystėje rašė laiškus vieni kitiems, sudarinėjo sutartis. Tuo metu raštininkai (kitai vadinami notarijai) paprastai būdavo vienuoliai, vėliau šį darbą atlikdavo pranciškonai, dominikonai. Notarijų parašytų aktų tekstai kurį laiką nebuvo pasirašomi⁶², buvo tvirtinami absoliučią įrodomąją galią turinčiais antspaudais, atstodavusiais parašą. XIV – XV a. rašytinių aktų dar turime nedaug. Tuo metu galiojo paprotinė teisė – sutardavo, sumušdavo rankomis, išgerdavo magaryčių. Tokie veiksmai buvo laikomi „susitarimu“, įformintu ne formaliais ir praktiškais veiksmais. Pažymėtina, jog tokiuose „sandoriuose“ dalyvaudavo keli liudininkai. Visgi keletas labai ryškių pėdsakų LDK raštų istorijoje yra išlikę, ir tik jų dėka galima daryti prielaidą, jog XV-XV a. per. Lietuvos kultūrą galima apibūdinti kaip raštinių kultūrą⁶³.

Lietuvos notariato, kaip teisinės institucijos, susikūrimo metais galėtų būti laikoma 1566 m. priimto II Lietuvos Statuto pasirodymu, kadangi jame buvo įtvirtinta žemės teismo raštininko pareigybė, kuriai buvo priskirtos funkcijos daryti dokumentų nuorašus, išrašus, rašyti aktus asmenims ir pan., o tai iš esmės atitinka šiandien notaro atliekamas funkcijas⁶⁴. Pažymėtina, jog minėtu laikotarpiu raštininkams buvo keliami griežti reikalavimai: pilietybės – raštininku galėjo būti tik Lietuvos pilietis; luomo – raštininkais galėjo būti tik bajorai; asmeninių savybių – turėjo būti gers, garbingas žmogus; žinių – turėjo išmanyti teisę ir mokėti rašytine valstybine kanceliarine kalba. Įdomu tai, jog raštininkams atlyginimą mokėdavo teisme besibylinėjančios šalys.

Po III Lietuvos ir Lenkijos valstybės padalijimo 1795 m. didžioji dalis Lietuvos tapo carinės Rusijos imperijos dalimi. Šis reiškinys neabejotinai skaudžiai palietė visą Lietuvos sistemą. 1840 metais buvo įvesti Rusijos imperijos įstatymai. 1886 m. priimtas Notariato įstatymas, tapęs sudėtine civilinės teisės sistemos dalimi. Tam įtakos turėjo Vakarų Europoje (1813 m. Prancūzijoje, 1854 m. Austrijoje, 1861 m. Bavarijoje) priimti notariato įstatymai. Remiantis šiuo įstatymu įsteigta notaro pareigybė. Notarų skaičius buvo nustatomas teisingumo ministerijos („*numerus clausus*“ principas). 1888 m. Vilniaus statistikos komiteto duomenimis, Vilniuje gyveno 107 286 gyventojai, o jiems teisinės paslaugas teikė tik 4 notariai⁶⁵. Notarais galėjo būti tik pilnamečiai, neteisti, neturintys kitų pareigų valstybinėje ar visuomeninėje tarnyboje, išlaikę notaro egzaminus apygardos teismo egzaminų komisijoje, Rusijos piliečiai ir Rusijos teisingumo ministro 1887 m. birželio aplinkraščiu - žydai. Kandidatas į notarus turėjo išmanyti įstatymus, būtinus notaro darbe, notaro raštvedybą ir parodyti sugebėjimą surašyti įvairius teisinius aktus. Notarai turėjo teisę vykdyti

⁶² Jurginis J. Lietuvos krikštas. Vilnius, 1987, p. 229. (Cituota iš: Gaivenis, V. Nuo raštininko iki notaro. Leidinyje skirtas Lietuvos lotynų notariato 15-mečiui. R. Paknio leidykla, p. 36).

⁶³ Bumblauskas, A. *Senosios Lietuvos istorija: 1009-1795*. Vilnius: 2005, p. 200.

⁶⁴ Gaivenis, V., op. cit., p. 49.

⁶⁵ Prieiga internete: <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/notariato-raida/item/33-notariato-raida-lietuvoje>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-03]

prisiekusiojo vertėjo funkcijas. Buvo numatyta notaro civilinė atsakomybė. Notaras turėjo atsakyti turtu, jeigu jo patvirtintas pirkimo aktas buvo teismo pripažintas negaliojančiu dėl to, kad pardavėjas akto sudarymo metu buvo neveiksnius, o notaras buvo neapdairus ir nesiėmė visų atsargumo priemonių sudarant aktą.

Notarų veiklos priežiūrą vykdė apygardos teismas⁶⁶. Notarams galėjo būti taikomos šios drausminės nuobaudos: įspėjimas, pastaba, papeikimas, bauda, suėmimas iki 7 parų, pareigų pažeminimas, atleidimas iš darbo. Be kitų įsipareigojimų, šie asmenys privalėjo saugoti notarinių veiksmų paslaptį. Pagal Baudžiamųjų įstatymų nuostatų 423 straipsnį, už paslapties pagarsinimą notaras galėjo būti nušalintas nuo darbo, pašalintas iš tarnybos ar įkalintas 4-8 mėnesiams.

Už darbą notarai ėmė užmokestį pagal nustatytus įkainius arba pagal susitarimą su klientais. Vienašališkas notaro reikalavimas mokėti taksą viršijančią sumą buvo kvalifikuojamas kaip sukčiavimas. Klientui nesumokėjus nustatytos sumos, notaras galėjo atsisakyti tvirtinti aktus, neišduoti išrašų, nuorašų. Aktų užsakovai mokėjimų notarui atžvilgiu atsakydavo pagal principą „visi už vieną ir vienas už visus“.

Rusijos senato aiškinimu, notaras, prieš tvirtindamas aktą, turėdavo nustatyti sutartį sudarančių asmenų tapatybę, įsitikinti, ar sutartis neprieštarauja įstatymams, visuomenės moralės normoms, ar nepažeidžia atskirų žmonių orumo, išsiaiškinti, ar šalys iš tikrųjų laisva valia sudaro sandorį, ar supranta jo svarbą ir pasekmes. Nepriekaištingai 12 metų atlikę savo pareigas notarai buvo pagerbiami Šv. Onos 3-iojo laipsnio, o išdirbę 35 metus – Šv. Vladimiro 4-ojo laipsnio ordinus. Valstiečių ar miestiečių kilmės notarai išdirbę ne mažiau kaip 10 metų turėjo teisę į garbės piliečio vardą.

1918 m. vasario 16 d. atkūrus Lietuvos valstybę liko galioti 1866 m. balandžio 14 d. carinės Rusijos notarinės srities nuostatai⁶⁷. Jie buvo šiek tiek pakeisti ir suderinti su Lietuvos įstatymais. Nepriklausomos Lietuvos notarų kontoros pradėtos steigti 1919 m., remiantis Laikinojo Lietuvos notariato sutvarkymo įstatymu, paskelbtu 1919 m. sausio 16 d. Notarinės kontoros buvo steigiamos tose vietose, „kur teisingumo ministras ras reikalo“⁶⁸.

Tvirtinti aktus pradėta 1920 m. Notaras atliko šias funkcijas: tvirtino sutartis, testamentus, dokumentų nuorašus ir vertimus, liudijo parašų tikrumą, įteikdavo įvairius asmenų pareiškimus kitiems asmenims, protestavo vekselius ir atliko kitus įstatymų numatytus notarinius veiksmus.

⁶⁶ Maksimaitis, M. Pirmieji notariato įstatymai Lietuvoje 1866-1940. (Cituota iš: *Lietuvos notariato istorija*, Vilnius: 2012, p. 109).

⁶⁷ Maksimaitis, M. Lietuvos notariatas 1918-1940 m.: teisinio reguliavimo ypatumai. *Jurisprudencija*. 2010, Nr. 2 - 120). p. 10.

⁶⁸ Laikinosios valstybės žinios, 1919-01-16, Nr. 2-3, p. 5. (Cituota iš: Cituota iš: Gaivenis, V. Nuo raštininko iki notaro. Leidinys skirtas Lietuvos lotynų notariato 15-mečiui. R. Paknio leidykla, p. 54).

Nesant notaro dokumentus paliudydavo apylinkės teisėjas, kuriam notaro funkcijas pavesdavo teisingumo ministras įsakymu.

Notarai gaudavo algą ir 25 procentus iš gautų mokesčių už suteiktas juridines paslaugas. Notarų iškvietimas arba patarnavimų suteikimas nedarbo valandomis klientams kainavo dvigubai. Notarai įmokas surašydavo pajamų knygos ir kas mėnesį turėdavo atsiskaityti Teisingumo ministerijai, o nuo 1936 m. sausio 1 d. – kasmet Valstybės kontrolieriaus įstaigai. 1932 m. gruodžio 1 d. įsigaliojęs Notariato įstatymo pakeitimas notarus prilygino valstybės tarnautojams be algos, bet padidino patarnavimų mokesčius. Einamųjų metų aktų knygos buvo saugomos metus, po to pristatomos patikrinti ir saugoti vyresniojo notaro įstaigai. Notarus skirdavo ir atleisdavo teisingumo ministras.

Pirmasis notarų suvažiavimas įvyko 1920 m. balandžio 19 d. Kaune. Suvažiavimo tikslas buvo – atskirti notarus nuo valdininkų. Pagrindinės to prielaidos buvo aiškinamos tuo, jog notarai, dirbdami savarankiškai į valstybės biudžetą įneštų daugiau pajamų, dėl to pačiai valstybei būtų didesnė nauda. V. Nekrošius knygoje *Notariato teisė* rašo, jog „apibendrinant tarpukario Lietuvoje veikusio notariato statusą, reikia pasakyti, kad nors notarai ir buvo laikomi valdininkais, tačiau jau matomos lotyniškojo notariato užuomazgos (asmeninės turtinė atsakomybė už savo veiksmais klientui padarytą žalą, algos iš valstybės negavimas“⁶⁹.

Nepriklausomos Lietuvos notariatas sunaikintas 1940 m. Sovietų Sąjungai aneksavus Lietuvą. Okupacinė valdžia visus notarus atleido, o į jų vietą paskyrė Žmones iš darbininkų, valstiečių ir darbo inteligentų.

Aneksuotai Lietuvai primesta valstybinio notariato sistema, kurioje notras valstybės tarnautojas, gauna nustatytą atlyginimą ir dirba notarų kontoroje, išlaikomoje iš valstybės biudžeto.

1941 m. balandžio 11 d. buvo patvirtinti Valstybinio notariato nuostatai, o kitą dieną Kaune sušauktas Lietuvos notarų suvažiavimas „tikslu suvienodinti praktiką“⁷⁰.

1959 m. notariatui pradėjo vadovauti LSSR Aukščiausiojo teismo Teismų ir notariato valdyba. Tai sudarė sąlygas tapti mažiausiai politizuota teisine institucija. 1974 m. priimtas LSSR valstybinio notariato įstatymas, kuriuo vadovautasi iki 1992 m. gruodžio 1 d. Šio įstatymo 5 str. numatė, kad valstybiniais notarais gali būti skiriami SSRS piliečiai, turintys aukštąjį juridinį išsilavinimą. Išimtis buvo šio išsilavinimo neturintys, tačiau trejus metus dirbę teisininkais, asmenys. Asmuo, skiriamas į valstybinio notaro pareigas, privalėjo atlikti stažuotę. Valstybiniai notarai neturėjo teisės tarnauti kitose įstaigose, organizacijose ar įmonėse. Išimtyms galėjo būti padarytos tik valstybiniais notarams, dirbantiems dėstyimo ar mokslinį darbą.

⁶⁹ Nekrošius, V. *Notariato teisė*. Kaunas: Dangerta, 1997, p. 65.

⁷⁰ Nekrošius, V. *Notariato teisė*. Kaunas: Dangerta, 1997, p. 65.

Valstybinių notarų pareiga buvo suteikti klientui kuo daugiau teisinių žinių, kaip apsaugoti savo teises, kad nenukentėtų sudarant sandorius. Privačios nuosavybės nebuvimas sovietinėje teisės sistemoje lėmė kuklų notarų vaidmenį. Tačiau visgi tai buvo pozityvus ženklas totalitarinės sistemos sąlygomis. Apie 70 proc. notarinių veikslių sudarė nuorašai. Lietuvoje notarinė raštvedyba buvo vedama lietuvių kalba. Notarinės kontoros buvo išlaikomos iš valstybės biudžeto.

XVIII a. pab. buržuazinės revoliucijos, griovusios totalitarinius, despotinius, monarchistinius režimus, kurie valstybės valdymą grindė ne teise, o monarcho savivale ir prievarta, atvėrė kelią bendram tautų politinio gyvenimo demokratėjimui: „<...> teisinės valstybės idėja, siekdama palenkti valstybę teisei, visada ėjo ir tebeeina kartu su laisvės, demokratijos ir žmogaus teisių ginties idėjomis, nes demokratija negali niekuo kitu konkretizuotis kaip tik teisės viešpatavimu“⁷¹. Ekonominiai, socialiniai, politiniai, demografiniai pokyčiai keitė ne tik žmonių gyvenimą, bet pačią teisės sistemą iš esmės. Lietuva buvo viena iš daugelio valstybių, kurios neturėjo „<...> pretenzijos nebūti teisine valstybe“⁷². <.....> Lenkų teisininkas Michalas Pietrzakas teigė: „Demokratija užtikrina geriausią harmoniją tarp teisinės tvarkos ir piliečių valios“⁷³.

Lietuva, gyvenanti ekonominės transformacijos sąlygomis, savo socialinę ekonominę sistemą pertvarkė pagal rinkos ekonomiką. Didesnė dalis tokių šalių, kurios, kaip Lietuva, kažkada priklausė Sovietų Sąjungai arba buvo jos įtakoje, pasirinko lotyniškojo notariato sistemą, nes jos anksti suprato, kad turtui perduoti reikia kompetentingos institucijos, kuri vienodai atsižvelgtų tiek į valstybės interesus, palaikydama teisinę tvarką, tiek į rinkos interesus. 1992 m. rugsėjo 15 d., priėmus Lietuvos Respublikos notariato įstatymą⁷⁴ buvo įvykdyta valstybinio notariato reforma, pereita prie Europoje veikiančio lotyniškojo notariato sistemos, įgyvendinančios prevencinį teisingumą (teisėtumą). Tokią reformą paskatino valstybinio notariato neefektyvumas. Valstybiniai notariai neturėjo ekonominio suinteresuotumo dirbti efektyviai, o tai atsispindėjo atsikūrusios Lietuvos laisvosios rinkos ekonomikos ir privačios nuosavybės teisiniuose santykiuose. 1992 m. gruodžio 1 d., įsigaliojus notariato įstatymui, Lietuva tapo lotyniškojo notariato pasaulinės šeimos nariu. Lotyniškojo tipo notariatas šiandien egzistuoja per 70 pasaulio valstybių, priklausančių Tarptautinei notariato sąjungai, kurios nariu Lietuvos notarų rūmai tapo 1994 m. vasario 11 d.

1993 m. vasario 12 d. įvyko pirmasis visų Lietuvos Respublikos notarų susirinkimas, kuris patvirtinimo Lietuvos notarų rūmų statutą ir išrinko Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narius, Revizijos komisijos ir Notarų garbės teismo narius⁷⁵. Pažymėtina, kad notarų skaičius Lietuvoje

⁷¹ Vaišvila, A. *Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje*. Vilnius: Litimo, 2000, p. 67.

⁷² Kruger, H.; *Allgemeine Staatslehre*. W. Kohlhammer Verlag. 1964, p. 776.

⁷³ Pietrzak, M. *Model demokratycznego państwa prawnego*. Studia konstytucyjne. T.7. Warszawa, 1990, p. 10. (Cituota iš: Vaišvila, A. *Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje*. Vilnius, Litimo, 2000, p. 69).

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810

⁷⁵ <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-20]

nuolat augo. Notarų skaičiaus augimą lėmė ne tik objektyvios priežastys, tokios kaip civilinės apyvartos augimas, atliekamų notarinių veikslių skaičiaus augimas, bet ir politiniai motyvai. Šiandien Lietuvoje dirba 264 notariai. Veikia 228 notarų biurai⁷⁶.

Taigi, daugiau kaip prieš dešimtmetį socialinių mokslų daktaro, profesoriaus bei teisėtyrininko konstitucionalisto Egidijaus Kūrio išreikšta teisinės socialinės valstybės siekiamybės prielaida, jog „Teisė, buvusi priemone primesti valstybės valdymą ir suvereno valią gyventojams, turėtų virsti visuomenės savivaldos ir socialinės inžinerijos priemone; iš politinio instituto, skiriančio visuomenę ir valstybę – socialiniu institutu, vienijančiu valstybę ir civilizuotą pilietinę visuomenę ir suteikiančiu pastarajai autonomijos galimybę“⁷⁷, šiandien tapo neatsiejama teisinės valstybės koncepcijos Lietuvoje išraiška. Išanalizavus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog XX amžiaus notariatas, išsaugojo begalę istorijos tėkmėje susiformavusių tradicijų, tokių kaip pavyzdžiui, iki šių dienų išlikusios notarinių registrų knygos, o notariato veiklos teisinio reguliavimo mechanizmas grindžiamas tais pačiais (žinoma, patobulintais, atitinkančiais šių dienų realijas) principais: tai - reikalavimai notaru siekiantiems tapti asmenims, draudimas reklamuotis, teisingumo ministro prerogatyva savo nuožiūra vertinti notarų skaičiaus poreikį, notarų kontrolės ir atsakomybės klausimai.

1994 m. vasario 11 d. Lietuvos notariatas priimtas į Tarptautinę notariato sąjungą (UINL). 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos notariatas įstojo į Europos Sąjungos notariatų tarybą (CNUE). Lietuvos notariatas, būdamas aktyviu šių tarptautinių organizacijų nariu, šiuo metu didžiausią dėmesį skiria tarptautinio bendradarbiavimo plėtrai, notarų profesinei etikai, kvalifikacijos kėlimui ir kitiems aktualiausiems šiuolaikinio lotyniškojo notariato klausimais. Tarptautinio lotyniškojo notariato struktūra pateikiama 2 priede.

Tarptautinis notariatas (UINL) – tai tarptautinė nevyriausybinė organizacija - sąjunga, šiandien vienijanti 86 pasaulio valstybių notariatus (*1 priedas*). Ji apima 300 000 tūkstančių notarų, du milijonus darbuotojų, o kasmet patvirtinama 400 milijonų dokumentų⁷⁸. Sąjungos veiklą vykdo keturios pagrindinės institucijos:

- Direktorių taryba, sudaryta iš 28 narių, kuri yra vykdomasis organas;
- Generalinė asamblėja, kurią sudaro visų šalių narių notariatų prezidentai. Tai įstatymų leidžiamasis organas, atsakingas už svarbiausius sprendimus (pavyzdžiui, prezidento ir Direktorių komiteto rinkimus, naujų šalių notariatų priėmimą, statuto pakeitimus);

⁷⁶ <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/veikla> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-20]

⁷⁷ Kūris, E. Teisinė valstybė, teisinių sistemų įvairovė ir Vakarų teisės tradicija. (Cituota iš: Glendon, M. A.; Gordon, M. W.; ir Osakwe, C. *Vakarų teisės tradicijos*. Vilnius: Pradai, 1993, p. 184).

⁷⁸ Decors, J. P. Notariatas – ateities profesija. *Notariatas*. 2013, Nr. 15/2013, p. 6.

- Komisijos, kurias dažniausiai sudaro Generalinės tarybos nariai. Komisijos gali būti dviejų tipų: žemyninės (jų yra penkios: Afrikos, Šiaurės ir Centrinės Amerikos, Pietų Amerikos, Azijos ir Europos) ir tarpžemyninės komisijos (jos aptaria bendrus profesijos klausimus, kaip, pavyzdžiui, Tarptautinio bendradarbiavimo, Žmogaus teisių, Deontologijos, Socialinės apsaugos, temų ir kongresų komisija. Tarptautinio notariato struktūra pateikiama 2 priede.

Sąjungos politika orientuota į dvi pagrindines kryptis: kontinentinės teisės skatinimą ir notariato plėtros prioritetų nustatymą. Sąjunga pasisako už kontinentinės teisės, pagrįstos taisyklėmis ir normomis, vystymąsi ir plėtojimąsi. Tai paaiškinama išskiriant kontinentinės ir bendrosios teisės skirtumus, pabrėžiant kontinentinės teisės sistemos teigiamus padarinius. Ir nors kiekviena teisės sistema atitinka tam tikrą kultūrą, visuomenės sanklodą ir jai būdingus socialinius santykius, vis dėlto, Sąjungos prioritetas – kontinentinė teisė.

Savo veikloje Sąjungos narių prioritetas – tęstinis ir pirminis mokymas. XXI amžiuje išaugusi konkurencija, skatina ir notarus neatsilikti būti konkurencingiems, žingeidiems. Vienas iš notariato privalumų konkurencinėje kovoje – kompetencija, taigi ji turi būti nuolat stiprinama. Antras svarbus Sąjungos veiklos krypties prioritetas – klientų ir valdžios institucijų pasitikėjimas, todėl labai svarbus etikos (į kurios sąvoką įeina nešališkumas, nepriklausomumas ir neutralumas) ir deontologijos laikymasis. Už bet kokį nukrypimą nuo šių normų turi būti baudžiama, todėl kuriant ar modernizuojant notariato įstatymus mes labai rūpinamės, kad egzistuočiau deontologijos kodeksas ir labai griežtos drausminės taisyklės. Trečiasis veiklos prioritetas – parodyti socialinį notaro vaidmenį, t.y. pridėtinę vertę, kurią gauna piliečiai ir valstybė. UINL prezidentas Jean-Paul Decorps, yra pasakęs, jog „notaras- teisės mokytojas <...>, jo, kaip patarėjo, prievolė jį įpareigoja įsitikinti, ar klientas puikiai suprato jo pasirašomo dokumento turinį“.⁷⁹ Taip pat Sąjunga rūpinasi notaro ekonominio vaidmens skatinimu, pasireiškiančiu betarpišku notariato ir Jungtinių Tautų agentūromis, Pasaulio banku, FAO, IFAD ir UN-HABITAT bendravimu ir bendradarbiavimu, Tokia Sąjungos pozicija ir veiklos krypties prioritetų pasirinkimas parodo ypatingai griežtų reikalavimų kėlimą notarų statusui.

Lietuva, CNUE narė, aktyviai dalyvauja tarybos veikloje, glaudžiai bendradarbiauja su kitomis valstybėmis diskusijose dėl veiksmingesnio pačios tarybos mechanizmo veikimo, tiesiogiai liečiančias kiekvienos valstybės – tarybos narės – notariato efektyvumą ir veiksmingumą.

⁷⁹ Decorps, J. P. Notariatas – ateities profesija. *Notariatas*. 2013, Nr. 15/2013, p. 10.

Šiomis dienomis aktualus notaro vaidmuo dalyvaujant valstybės finansų ir nekilnojamojo turto sandorių saugumo užtikrinime. „Notariatas – tai įrankis užtikrinti valstybės finansų saugumą”⁸⁰.

Patikimos, augančios ir atviros Europos kūrimas skatina ir Lietuvą būti dėmesio centre, dalyvaujant ir pasisakant aktualiausiai Lietuvos ir Europos notariato veiklos klausimais. Aiškiai reglamentuotas ir efektyviai dirbantis notariato institutas gali tiesiogiai prisidėti prie Europos ekonomikos skatinimo ir europiečių finansinių interesų apsaugos. Valstybės finansų saugumas yra ir vienas iš prioritetinių Vyriausybės veiklos uždavinių, prie kurio įgyvendinimo svariai prisideda notarai. Notaras atlieka įstatymuose nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Šiandien notarinis dokumentas yra vienas svarbiausių civilinės apyvartos stabilumo bei teisėtumo garantų valstybėje.

Lietuvai stiprėjant kaip teisės viršenybės valstybei, vienas iš prioritetinių uždavinių šiandien – užtikrinti kiek įmanoma efektyvesnę, skaidresnę, saugesnę civilinių santykių apyvartą, užkertant kelią neskaidrumui ir piktnaudžiavimui. Lietuvos pozicija CNUE veikloje, įteisintas atsiskaitymas per notaro deponitinę sąskaitą kaip vienintelis teisėtas būdas atsiskaitymams už nekilnojamojo turto įsigijimą. Žinoma, pagal Lietuvoje galiojančius teisės aktus, Lietuvos notariatui valstybė nėra suteikusi plačios ir aiškios kompetencijos valstybės finansinio saugumo užtikrinimui (kaip, pavyzdžiui, Vokietijoje, kur Federaliniai notarų rūmai notarams rekomenduoja laikytis pinigų plovimo prevencijos įstatymo, ar Nyderlanduose). Vokietijoje notarams privaloma pranešti mokesčių institucijoms apie išimtinai visus sudaromus sandorius. Lietuvoje tik apie tokius, kuriuose sandorio suma didesnė kaip 50 000 Lt (14 481 EUR, kur 1 EUR atitinka 3,45280 LTL) ir atsiskaityta yra grynaisiais pinigais. Notarų teikiama informacija padeda atskleisti pažeidimus, yra svarbi rizikingumui įvertinti ir efektyviai mokesčiu kontrolei.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog notariato raidos kitimo priežastys, kaip antai, dinamiški socialiniai reiškiniai (tokie kaip globalizacija, integracija į Europos Sąjungą ir kitas organizacijas, migracija), nuolatinis technologijų tobulėjimas bei šiuos reiškinius lydintys teisiniai iššūkiai, palaipsniui didino ir notarų reikšmę valstybėje. Pastebima, jog Lietuva, Tarptautinės lotyniškojo notariato sąjungos narys, šiuo metu didžiausią dėmesį skiria tarptautinio bendradarbiavimo plėtrai, notarų profesinei etikai, kvalifikacijos kėlimui, naujai deleguojamoms funkcijoms ir kitiems aktualiausiems šiuolaikinio lotyniškojo notariato klausimais.

⁸⁰ Bernatoni, J. Notarai – valstybės teisėtumo garantai . *Notariatas*. 2014, Nr.17/2014, p. 11.
<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos/item/203-notarai-%E2%80%93-valstyb%C4%97s-teis%C4%97tumo-garantai-tarptautin%C4%97je-konferencijoje-teigia-lietuvos-teisingumo-ministras> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-20]

1.3. Notariato veiklos teisinio reguliavimo principai

„*Lex est quod notamus*“⁸¹

Įstatymų leidėjas, nustatęs notariato teisinį statusą, renka ir notariato veiklos reguliavimo ypatumus. Visa tai priklauso nuo šalyje vyraujančios teisės tradicijos, nuo šalies ekonominio išsivystymo ir paties įstatymų leidėjo požiūrio į notaro, kaip instituto, reikšmę visuomenėje, į notaro atliekamų funkcijų svarbą, notaro atsakomybę. L. Madeikytė (2007) tris pagrindines notariato rūšis (valstybinis, lotyniškas ir anglosaksiškas notariatas), kitaip dar vadinamas notariato organizavimo sistemas, apibrėžia kaip nacionalinio notariato organizavimo būdą⁸². Lotyniškojo notariato paskirtis – tarnystė teisės viršenybės ir viešojo intereso naudai.

Anot V. Gaivenio⁸³, „lotynų notariato sistemos pagrindas yra kompromisas, kurio esmė ta, kad viešosios valdžios funkcijas atlieka laisvos profesijos žmonės, esantys specialiai parengti ir atsakingi už padarytą žalą“. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad „konkreto notaro užduotis yra atliekamais notariniiais veiksmais patikrinti tvirtinamo sandorio atitiktį įstatymams, nes notarui valstybė yra suteikusi svarbius įgaliojimus jam vykdant viešąją funkciją – apsaugoti teisėtumą civiliniuose teisiniuose santykiuose, tai suponuoja ir notaro griežtos profesinės atsakomybės ypatumus“⁸⁴.

Pagal savo teisinį reglamentavimą ir galias tradicijas, notaro profesija labai priartinta prie teisėjo profesijos, o tai leidžia notariatui vaidinti svarbų vaidmenį ginčų prevencijos ir reguliavimo srityje. Notaro teikiamos teisinės konsultacijos ir dokumentų tvirtinimas atlieka ginčų prevencijos funkciją. Šiai profesijai dar priskiriama socialinės rimties ir taikos išsaugojimo funkcijos, todėl jai būtinas atitinkamas reglamentavimas ir valstybės apsauga. „Lotyniškojo notariato sistema kontinentinėje Europoje garantuoja gerokai aukštesnio lygio <...> sandorių apsaugą ir saugumą, palyginti su anglų- amerikiečių teisine sistema“⁸⁵.

Pasaulyje išskiriamų dviejų notarų veiklos modelių – lotyniškojo (arba civilinio) notariato ir anglosaksų (angloamerikietiško) notariato – susiformavimą pirmiausia lėmė skirtingos anglosaksų ir kontinentinės teisės sistemos. Šių modelių skirtumai pirmiausiai susiję su teisės šaltiniais, įrodymų hierarchija, kt. Darbo autorė 1 lentelėje pateikia esminius kontinentinės ir angloamerikietiškos teisės sistemų skirtumus bei teisinius padarinius.

⁸¹ „*Lex est quod notamus*“ (iš lotynų kalbos vertimas į lietuvių kalbą: „Tai, ką patvirtina notaras, tampa įstatymu“) <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/leidiniai> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-30]

⁸² Madeikytė, L. Notariato rūšys. *Notariatas*, 2007, Nr. 3, p. 10-19.

⁸³ Gaivenis, V. Notaras šiandienos teisinėje sistemoje. *Justitia*. 1999, 1–6: 15.

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-264/2008.

⁸⁵ Bock, R. Europos teisūkūra ir lotyniškojo notariato sistema. *Notariatas*. 2014, Nr. 13/2014, p. 17.

*1 lentelė. Kontinentinės ir angloamerikietiškos teisės sistemų esminiai skirtumai ir teisiniai padariniai*⁸⁶

<i>Teisės sistema</i>	
KONTINENTINĖ	ANGLOAMERIKIETIŠKA
<i>Šaltiniai</i>	
Kodeksas, įstatymai ir teisės aktai	Teismo precedentai
<i>Įrodymų hierarchija</i>	
Rašytiniai įrodymai viršesni nei liudytojų parodymai, o patvirtintas dokumentas viršesnis už privačiai pasirašytą dokumentą	Visi įrodymai turi vienodą galią. Liudininko parodymai gali būti naudojami prieš raštiškus parodymus
<i>Veiklos problematika</i>	
Vadovaujamosi giliomis tradicijomis	Veiklos liberalizavimas
Individualios rizikos prisiėmimas, atsakomybė už savo veiksmus	Susitarimų saugumas, patikimumas (ne notaras, o valstybė rūpinasi, kad būtų išvengta bylinėjomosi
<i>Profesijų organizacinė struktūra</i>	
Profesijos aiškiai reglamentuotos ir joms priskirtos konkrečios funkcijos: advokatai, notarai, teismo antstoliai	Viena profesija – advokatas (priklausomai nuo šalies „lawyer“ arba „sollicitor“
<i>Atliekamų veiksmų esmė</i>	
Tvirtina (autentifikuoja) sandorių tikrumą, turinio atitiktį įstatymams, veda notarinius registrus.	Notarai veikia kaip „samdomi liudytojai“. „Patvirtina“, kad tam tikrą dieną tam tikras asmuo buvo tam tikroje vietoje. Tvirtina parašus, rašytinius pareiškimus, patvirtintus priesaika, rengia testamentus ir pan. Netvirtina aktų, sandorių ar sutarčių turinio ar tikrumo, taip pat neveda savo tvirtinamų aktų registro.
<i>Kvalifikaciniai reikalavimai</i>	
Specialus teisinis išsilavinimas, privaloma notaro padėjėjo praktika	Kuriais atvejais notarais gali tapti asmenys, neturintys teisinio išsilavinimo

⁸⁶ Sudarė darbo autorė, vadovaudamasi: Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. *Mokslo studija*. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 7., ir Figueroa, D. The Evolving Role of the Latin American Notary Public. *International Legal Studies Program Law Journal*, 2009, vol. 1, No. 3.

<i>Skirtumų pasekmės</i>		
Formalesnė, prioritetas saugumui (nustatomos privalomos išankstinės taisyklės)	Liberalesnė, prioritetas – efektyvumas (suteikiama tam tikra veiklos laisvė, daug kas sprendžiama sutartiniai šalių santykiai)	
<i>Teigiami padariniai</i>	<i>Teigiami padariniai</i>	<i>Neigiami padariniai</i>
Kontinentinė teisė tapo daugumos teise, nes ji taikoma 5-ose Didžiojo aštuoneto (G8)* šalyse, 21-oje iš 27-ų Europos Sąjungos šalių ir 15-oje iš Didžiojo dvidešimtuko (G20)* šalių. Ja remiasi du trečdaliai žmonijos 120-yje šalių, kurių BVP sudaro 60 proc. pasaulio BVP.	Rinkos ekonomikos, savireguliacijos, gero valdymo minimaliai reglamentuojant viešpatavimas	Liberalizmas – laisvės nebuvimas, taisyklių nebuvimas (2008 m. rizikingų paskolų krizė, banko bazinių palūkanų klastojimas Didžiojoje Britanijoje, kt.)

*- Didysis aštuonetas (G8) - tarptautinė, neturinti įstatų ir sekretoriato, organizacija, kurią sudaro Kanada, Prancūzija, Vokietija, Italija, Japonija, Rusija, Jungtinė Karalystė, ir JAV. Kartu šios šalys sukuria apie 50 procentų pasaulio produkcijos⁸⁷.

*- G20 (formaliau - Dvidešimties finansų ministrų ir Centrinųjų bankų valdytojų grupė) susideda iš 19-os ekonomiškai labiausiai išsivysčiusių valstybių ir ES vadovaujančių finansų sektoriaus atstovų. Šios valstybės sukuria net 85 % pasaulio BVP, apima 80 % pasaulio prekybos ir 2/3 žmonijos⁸⁸.

Iš pateiktos 1 lentelės matyti, jog teisės sistemų skirtumai implikuoja skirtingus teisinius padarinius notarų veiklai. Kontinentinė teisės sistema yra formalesnė, grįsta imperatyviomis teisės normomis, užtikrinančios visapusišką kontrolę, saugumą sudarant sandorius. Tuo tarpu <...> angloamerikietiška teisė yra liberalesnė, čia svarbiau efektyvumas, šalims suteikiama veiklos laisvė, daug kas sprendžiama šalių susitarimu⁸⁹.

Šiuolaikinė lotyniškojo notariato sistema organizuojama pagal 1803 metų Prancūzijos notariato organizavimo įstatymą, kuriuo remiantis notarams buvo suteikti dvejopos prigimties įgaliojimai: jie veikė ir kaip laisvosios profesijos atstovai, ir kartu kaip valstybės įgaliojimai⁹⁰.

Iš to, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog Lietuvoje notariato veiklos teisinis reguliavimas pagrįstas, o kartu ir nulemtas kontinentinės teisės sistemos.

Kaip minėta, visas notariato veiklos teisinis reguliavimas pagrįstas imperatyviomis normomis. Notariato veikla teisiškai sureguliuota taip, kad kiekvienas teisės akte apibrėžtas notaro

⁸⁷ <http://www.undp.org/content/undp/en/home.html>, http://lt.wikipedia.org/wiki/Didysis_a%C5%A1tuonetas
[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-30]

⁸⁸ <http://lt.wikipedia.org/wiki/G20> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-30]

⁸⁹ Decorps, J. P. Notariatas – ateities profesija. *Notariatas*, 2013, Nr. 15, p. 7.

⁹⁰ Azyndar, S. French Notaries: History, Function and Resources. <http://lib.law.washington.edu/collect/Notaires.pdf>
[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-30]

veiklos ribojimas ar, atvirkščiai, suteiktos teisės ir pareigos būtų aukščiausios kokybės ir apskritai, kad atitiktų šiuolaikinio, laisvo ir modernaus lotyniškojo notariato tikslus. Pažymėtina, jog „ribojimai tapti paslaugos teikėju, būdingi kiekvienai profesijai“⁹¹. Ne išimtis ir notaro profesija. Šie ribojimai būna *kiekybiniai*, *kokybiniai* arba susiję su asmeninėmis pretendentų savybėmis. Mokslo studijoje išskiriami šie kokybiniai ribojimai⁹²:

- 1) minimalaus lygio ir laikotarpio mokymosi reikalavimas (pvz., reikalavimas turėti tam tikrą laipsnį ar diplomą). Dėl šio reikalavimo nekyla diskusijų, kadangi natūralu, kad paslaugos teikėjas turi turėti tam tikrą išsilavinimą, kas jį išskiria iš kitų asmenų, neturinčių minimalių žinių, susijusių su paslaugos teikimu;
- 2) minimalaus lygio ar laikotarpio profesinės patirties reikalavimas (pvz., reikalavimas atlikti praktiką notaro biure). Šis ribojimas taip pat suprantamas kaip papildantis pirmąjį ribojimą – pagal profesijos pobūdį natūralu, kad gali prireikti tam tikros praktikos, suteikiančios įgūdžių, kaip paslauga turi būti teikiama;
- 3) sėkmingas tam tikro egzamino išlaikymas po profesinio mokymosi (paprastai vadinama licencijavimu). Ribojimas susijęs su pirmuoju ir antruoju ribojimais, kuriuo siekiama, kad į rinką nepatektų paslaugų teikėjų, negalinčių užtikrinti pakankamų kokybės reikalavimų;
- 4) kitos asmeninės charakteristikos (tokios kaip pilietybė ar gyvenamoji vieta, kalbos mokėjimas, neteistumas ir pan.).

Notarų veiklos teisinio reguliavimo principai netiesiogiai nurodyti ir suprantami iš notaro veiklą reguliuojančių teisės aktų turinio. Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė mokslo studijoje⁹³ išskiria tokias pagrindines principines notariato veiklos nuostatas (principus):

- 1) Ribojimo teikti notarines paslaugas principas (apimant kiekybinius (notarų skaičiaus) ir kokybinius (kvalifikacija ir asmeninės savybės) rodiklius);
- 2) Kvalifikacija kandidatams į notarus;
- 3) reklamos draudimo principas;
- 4) aukšti profesiniai ir deontologiniai reikalavimai;
- 5) profesinis savireguliacijavimas per notarų rūmus;
- 6) privalomas veiklos draudimas.

Vienas iš svarbiausių principų, vadinamų „*numerus clausus*“ principo, įtvirtinto Notariato įstatymo 6 str., apibrėžiančio notarų skaičiaus, jų buveinės ir veiklos teritorijos ribojimus, tikslas

⁹¹ Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 45.

⁹² *Ibid.*, p. 48.

⁹³ *Ibid.*, p. 51.

yra užtikrinti nepriklausomą ir efektyvų notarams deleguotų funkcijų vykdymą. „Numerus clausus“ principas yra kiekybinis notarų ribojimas. „Tai profesijos atstovų skaičiaus ribojimas, iš esmės reiškiantis tai, kad nepaisant to, kad asmuo gali turėti labai daug žinių ir didelę patirtį, jis negalės teikti paslaugų, kol neatsiras laisvos vietos“⁹⁴. Pagal teisingumo ministro patvirtintą notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodiką, pagrindiniai notarų skaičiaus nustatymo kriterijais išskiriami - aptarnaujamų gyventojų skaičius, ekonominiai ir socialiniai veiksniai, darantys įtaką atliekamų notarinių veiksmų struktūrai ir skaičiui, atliekamų notarinių veiksmų skaičius, gautos pajamos už atliktus notarinius veiksmus ir notaro pajamos. Lietuvoje notarų skaičius nustatomas orientuojantis į realų paslaugų poreikį. Tiesa, iš notariato įstatymo 6 str. turinio matyti, jog teisingumo ministras savo nuožiūra vertina teisinių paslaugų poreikį gyventojams. Įstatyme neapibrėžta, kokiais principais ir kriterijais vadovaujantis teisingumo ministras atlieka minėtą „vertinimą“. Dėl šios spragos yra pasisakęs LVAT byloje A-492-1371-12⁹⁵ „Dėl įsakymo dalies panaikinimo“, kurioje konstatuota, jog „notariato įstatymo nuostata sudaromos teisinės prielaidos poįstatyminiu teisiniu reguliavimu reguliuoti teisinius santykius, susijusius su pagrindinėmis konstitucinės asmens teisės laisvai pasirinkti darbą bei verslą įgyvendinimo sąlygomis, kurie, teisėjų kolegijos nuomone, gali būti reguliuojami tik įstatymu. Dėl šios priežasties galbūt buvo pažeistas konstitucinis teisinės valstybės principas, inter alia teisės aktų hierarchijos principas, o taip pat Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalis, įtvirtinanti asmens teisę laisvai pasirinkti darbą bei verslą, kas, savo ruožtu, reikalauja, jog šios laisvės įgyvendinimo sąlygos (ribojimai) būtų nustatyti tik įstatymu, laikantis kitų konstitucinių imperatyvų reikalavimų“⁹⁶.

Kitose kontinentinės teisės valstybėse paprastai profesijos atstovų skaičiaus ribojimas nustatomas pagal demografinius, geografinius kriterijus, arba, paskaičiavus, kiek sandorių sudaroma tam tikroje geografinėje teritorijoje. Franko Molitoro teigimu, numerus clausus privilegija grindžiama poreikiu išvengti „nežabotos konkurencijos“. Jis teigia, kad „kai dėl pernelyg didelio notarų ir riboto notarinių veiksmų skaičiaus pastariesiems būtų pritaikytos nuolaidos ir šie taptų nebeatikimi, notarų skaičius nustatomas pagal per apibrėžtą laikotarpį atliktų veiksmų skaičiaus vidurkį taip, kad kiekvienam notarui būtų užtikrintas padorus atlyginimas“⁹⁷. „Numerus clausus“ principas užtikrina ir notarų teikiamų paslaugų kokybę, kadangi esant neribotam notarų skaičiui būtų „<...> galima tikėtis, kad notarami nepiktnaudžiaus perteklinės kokybės įsiūlymu taip daugiau

⁹⁴Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E., op. cit., p. 38.

⁹⁵Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo byla A-492-1371-12 <<http://eteismai.lt/byla/218088742740463/A-492-1371-12>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-30]

⁹⁶*Ibid.*

⁹⁷Molitoras, F. Lotyn iškojo notariato ateitis ir perspektyvos Europos Sąjungoje. *Notariatas*, 2013, Nr. 15, p. 17.

užsidirbdami ar perteklinių paslaugų teikimu⁹⁸. Be to, nesant notarų skaičiaus ribojimui, susidarytų perteklius didžiuosiuose miestuose, tuo tarpu atokesnėse vietovėse gyvenantiems žmonėms būtų sunkiau pasiekti notarą.

Kalbant apie kokybinius ribojimus, pažymėtina, jog jie taikomi absoliučiai visose valstybėse, ne tik lotyniškojo notariato, bet ir anglosaksų tradicijos notariato valstybėse. Pavyzdžiui, norint tapti (vienos profesijos) notaru Vokietijoje, reikia 3–6 metus atlikti notarinę praktiką⁹⁹, išlaikyti valstybinį egzaminą¹⁰⁰. Nyderlanduose reikalavimai lyginant su kitomis valstybėmis griežtesni: čia notarai turi turėti specializuotą notarinės teisės universitetinį laipsnį, atlikti 3 metų ne viso darbo laiko notarinę praktiką ir šešerius metus atlikti visą praktiką¹⁰¹. Nyderlandai – vienintelė valstybė, kurioje po reformos buvo atsisakyta fiksuoto notarų skaičiaus (atsisakyta „numerus clausus“ principo, tame tarpe atsisakyte ir fiksuotų įkainių bei reklamos draudimo). Visgi, vertinant vienos valstybės (Nyderlandų) patirtį viso aptariamo klausimo kontekste būtų labai sudėtinga, o kartu klaidinga, kadangi Nyderlandų praktika nebūtinai atitiks kitų valstybių poreikius šalių rinkos kontekste.

Kitas ne mažiau svarbus ir reikšmingas notariato veiklai teisinio reguliavimo principas yra reklamos draudimas, įtvirtintas Notariato įstatymo 20¹ straipsnyje. Nepaisant to, kad Europos Komisija ne kartą nurodė, kad reklama turi būti leidžiama kaip teisėta konkurencijos priemonė, kai ji grindžiama patikima ir reprezentatyvia informacija, tam tikri reklamos ribojimai vis dar būdingi profesionalių paslaugų teikimo srityje¹⁰². Ne išimtis – notarai. Draudimo reklamuotis notarams principas numatytas dar 1803 metų Prancūzijos notariato organizavimo įstatyme. Jis išliko iš esmės visose lotyniškojo notariato valstybėse, išskyrus Nyderlandus, kuriame, kaip jau minėta, po reformos, kuria liberalizuota notarų veikla, šio principo – draudimo - atsisakyta.

Reklama draudžiama siekiant apsaugoti vartotoją, t.y. paslaugų pirkėją, klientą, nuo išorinės ir galbūt klaidinamos informacijos. Reklama neparodys, ar notaro paslaugos išties bus teikiamos aukščiausiam lygyje ir kokybiškai. Antras svarbus aspektas tai, jog nesant notarų paslaugų įkainių reguliavimo, vartotojai susidarytų nuomonę apie notarų teikiamų paslaugų kokybę tik pagal teikiamos reklamos informaciją, o tokiu būdu rinkoje išliktų tik daugiausiai

⁹⁸ Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014. p. 22.

⁹⁹ Schmid, Ch. U. The Dutch and German Notarial Systems Compared. Centre of European Law and Politics, p. 9. Prieiga per internetą: http://www.jura.uni-bremen.de/lib/download.php?file=bb2daac9ec.pdf&filename=WP+2_2012.pdf [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-30]

¹⁰⁰ *Ibid.*, p. 5.

¹⁰¹ *Ibid.*, p. 14.

¹⁰² Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. *Mokslo studija*. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 29.

besireklamuojantys notariai. Teorijoje galima rasti notarų paslaugų reklamos ribojimą pagrindžiantį argumentą, kad reklamos ribojimu siekiama išsaugoti profesijos „orumą“ ir profesionalų integralumą bei nepriklausomybę¹⁰³.

Leidimo reklamuotis poreikis gali būti grindžiamas klausimais: ar draudimas notarams reklamuotis atitinka šių dienų realijas? Ar nuolat skubančiam šiuolaikiniam vartotojui (notaro klientui) nebūtų patogiau informaciją pasiekti reklamos pobūdžio, negu pačiam ieškotis informacijos, sugaištant laiko sąnaudas. Darbo autorės nuomone, nemelaginga ir neklaidinanti reklama nepadarytų žalos vartotojui ir perdėtai nebūtų kažkurio vieno notaro „naudai“. Visiems būtų vienodos galimybės reklamuoti savo veiklą. Visgi minėtas draudimas galėtų būti neribojamas, jeigu nebūtų minimos kainos, „<...>dėl kurių leidžiant reklamuoti kainas, vartotojai gali suprasti, kad mažesnės kainos paslaugos reiškia žemesnę kokybę, o brangesnės paslaugos yra kokybiškesnės“¹⁰⁴.

Apibendrinant darytina išvada, jog Lietuvoje notariato veiklos teisinio reguliavimo principinės nuostatos yra sąlygotos kontinentinės teisės sistemos prigimties ir tradicijos, kartu nulemianti vyraujančią notaro statuso aiškinimą valstybėje. Notariato veiklos teisinio reguliavimo principai pasižymi jiems būdingu pernelyg dideliu civilinių teisinių santykių formalizavimu, kuris grindžiamas saugumu. Dėl šios priežasties darytina išvada, jog Europos Komisijos diegiamas poreikis dereguluoti atskiras notariato veiklos sritis – įkainių nustatymą, kiekybinius ir kokybinius ribojimus paslaugų teikėjams bei reklamos draudimą, Lietuvoje kol kas gali būti tik perspektyvoje.

¹⁰³ Van den Bergh, R.; Montangie, Y. Theory and evidence on the Regulation of the Latin Notary Profession. Erasmus Competition and Regulation Institute (ECRI). ECRI-report 0604, 2006, p. 62.

¹⁰⁴ Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 29.

2. NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO LIETUVOJE BRUOŽAI

Notarų veikla neatsiejama nuo teisinės valstybės kūrimo. Įgyvendindami teises ir pareigas, notarai vadovaujasi teisės aktais. Notarų teisę teikti paslaugas gali riboti tik įstatymai, todėl galima teigti, jog nuo notariato veiklą reguliuojančių teisės aktų turinio suvokimo, aiškinimo labai priklauso ir paties notariato, kaip instituto, vertinimas socialinio veiksmingumo vertinimo kontekste.

2.1. Notarų veiklos teisinio reguliavimo analizė Europos Sąjungos politikos ir Europos Teisingumo Teismo praktikos kontekste

Šiandien, jaučiant itin stiprią anglo-amerikietiškosios bendrosios teisės įtaką Europos kontinentinės civilinės teisės kultūrai, aktualu išanalizuoti lotyniškojo notariato teisinio reguliavimo spragas bei iššūkius. Išnagrinėjus jas, atsakyti į vieną iš pagrindinių klausimų, susijusių su notariato veiklos vertinimu arba tam tikrais atvejais, negalėjimu įvertinti šiai profesijai teikiamų išskirtinių sąlygų, verčiančių svarstyti galimybes keisti lotyniškojo notariato reglamentavimą.

Kaip buvo minėta šio darbo pirmame skyriuje, principines notarų teisinio reglamentavimo veiklos nuostatas lemia teisinės sistemos prigimtis valstybėje. Darbo autorė nori pastebėti, jog nepaisant to, notarų veikla, esant vienodai teisei sistemai, nagrinėjamu atveju, lotyniškojo notariato valstybėse, gali būti reglamentuojama nevienodai. Skiriasi ne tik reikalavimai notaru siekiantiems tapti asmenims, bet ir draudimo užsiimti kita veikla apimtis, įkainiai už notarinių veiksmų atlikimą. Pavyzdžiui, Lenkijoje, Ispanijoje, Bulgarijoje, Vengrijoje, Belgijoje, Latvijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, įkainiai skaičiuojami procentais nuo sandorio vertės, tuo tarpu kitose valstybėse (Vokietijoje, Austrijoje, Vengrijoje, Estijoje, Portugalijoje) nustatyti fiksuoti įkainiai¹⁰⁵.

Brėmeno universiteto Europos teisės ir politikos centras, remdamasis reguliavimo pobūdžio kriterijumi, išskiria šiuos Europos valstybėse egzistuojančius lotyniškojo notariato reguliavimo modelius¹⁰⁶:

- 1) *tradicinis, stipriai reguliuojamas lotyniškojo notariato modelis*, kuriame notaras yra neutralus tarpininkas, rengiantis ir tvirtinantis sutartis. Šiam modeliui būdingas privalomas notaro dalyvavimas tam tikruose sandoriuose, notarų „numeris

¹⁰⁵ Garalevičius, Z.; Kavoliūnaitė, E.; Lankauskas, M.; Ragauskas, P. Atlyginimo už notarų teikiamas paslaugas dydžio nustatymo principai ir modeliai Europos Sąjungos valstybėse narėse. Vilnius: Teisės institutas, 2007, p. 54.

¹⁰⁶ Verstappen, L. Word of Welcome: The Dutch Situation on Regulation of Notaries. 2009 Legal Research Network Conference on European dimensions to national law, Ghent. <http://legalresearchnetwork.eu/wp-content/uploads/2012/02/Verstappen.pdf> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-30]

- clausus“, fiksuoti įkainiai ir griežtas notarų rinkos struktūros ir elgesio reguliavimas;
- 2) *dereguluotas nyderlandiškasis notariato modelis*, kuriame notariatas matomas kaip privati profesija, įgyvendinanti viešuosius uždavinius. Šiame modelyje neegzistuoja „*numerus clausus*“, įkainiai yra derybų objektas, taip pat mažiau griežtas yra rinkos struktūros ir elgesio reguliavimas;
 - 3) *advokatų (teisininkų), vykdančių notarų funkcijas, sistema*, kuri egzistuoja Didžiojoje Britanijoje, Airijoje, Vengrijoje, Čekijoje ir Danijoje. Nors Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje abi šalys atstovaujamos savo advokatų (angl. solicitors), kontinentinės tradicijos valstybėse advokatas (teisininkas) šiuo atveju veikia abiejų šalių interesu;
 - 4) *šiaurietiškas licencijuojamų agentų modelis*, kuriame nekilnojamojo turto agentai teikia ir teisinės paslaugas. Šiam modeliui būdinga profesionalų įgyvendinama kokybės kontrolė per priėmimą į pareigas ir profesinius egzaminus, derybinės kainos bei žemas rinkos struktūros ir elgesio reguliavimo lygis.

Taigi iš to, kas išdėstyta, matyti, jog Europos valstybėse, kuriose gyvuoja lotyniškasis notariatas, notarų sistema nėra vienalytė ir veikla reguliuojama nevienodai. Tai galima įžvelgti jau vien analizuojant įkainius už notarinių veiksmų atlikimą skirtingose valstybėse (neanalizuojant BVP dydžio vienam gyventojui, pragyvenimo lygio, ekonominės šalies padėties). Atlikus tyrimą, kiek kainuoja 250 000 eurų vertės sandorio su įkeitimu tvirtinimas, rezultatai daugelyje valstybių ženkliai skiriasi. Antai Suomijoje, Švedijoje ir Čekijoje toks sandoris kainuotų mažiau nei 1 000 eurų; Ispanijoje, Slovėnijoje, Nyderlanduose, Anglijoje bei Lenkijoje – nuo 1 000 eurų iki 1 500 eurų; Vokietijoje, Škotijoje ir Austrijoje – nuo 1 500 eurų iki 2 000 eurų; Airijoje, Danijoje ir Vengrijoje – nuo 2 000 eurų iki 3 000 eurų; Prancūzijoje, Belgijoje ir Italijoje – nuo 3 000 eurų iki 4 000 eurų, Graikijoje – daugiau nei 6 000 eurų¹⁰⁷. Nyderlandai, dar vienas lotyniškojo notariato sistemos pavyzdžių, kur notariato veikla, nepaisant, kaip minėta, jog tai lotyniškasis notariatas, visiškai dereguliavusi notarų veiklą. Čia atsisakyta fiksuotų įkainių, „*numerus clausus*“ principo, nėra pilietybės reikalavimų notarams, nedraudžiama reklamuoti notaro veiklos.

Kaip matyti, lotyniškajai notariato tradicijai būdingos įvairios variacijos. „Modelio homogeniškumo trūkumas atskleidžia, kad kiekviena valstybė pati renkasi, ar laikytis istoriškai

¹⁰⁷ Verstappen, L. Word of Welcome: The Dutch Situation on Regulation of Notaries. 2009 Legal Research Network Conference on European dimensions to national law, Ghent. Prieiga per internetą: <http://legalresearchnetwork.eu/wp-content/uploads/2012/02/Verstappen.pdf> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-30]

(cituota iš Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 11).

pačioje valstybėje susiklosčiusio modelio varianto, ar jį koreguoti pagal naujai atsirandančius poreikius (kiek tai suderinama su privalomai prisiimtais įsipareigojimais pagal tarptautines ir regionines sutartis)¹⁰⁸.

2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos notariatas įstojo į Europos Sąjungos notariatų tarybą (CNUE). Tarybos prioritetas - teisėti lūkesčiai, padėsiantys greičiau tiesiogiai reaguoti į vis didesnę pagreitį įgaunančią bendrųjų Europos įstatymų leidybą. CNUE šiandien laikoma „tikra europine šio notarų profesinio luomo atstovybe“¹⁰⁹. Notariato veiklos reguliavimui tapo labai svarbu atsižvelgti į reikalavimus, nustatytus ne tik nacionaliniuose teisės aktuose, bet ir ES institucijų nuostatose bei Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) praktikoje. Mokslininkų teigimu, notarų profesija Europos Sąjungoje yra palaipsniui unifikuojama¹¹⁰. Pagrindinė EK akiratyje šiomis dienomis (plačiau prasme) tapo lotyniškojo notariato veiklos dereguliacija, tuo pačiu – liberalizavimas. Valstybių narių notariato teisinis reguliavimas tapo vertinamas ES politiniame kontekste, pabrėžiant nacionaliniuose teisės aktuose nustatytą draudimų, apribojimų neatitikimą ES direktyvų nuostatoms. Pavyzdžiui, sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo¹¹¹ (toliau – SESV sutartis) 49 straipsnyje (EB sutarties ex 43 straipsniu) numatytos įsisteigimo laisvės apimtis ir turinys skiriasi nuo nacionaliniuose teisės aktų reguliavimo, kur griežtai reguliuojamas patekimas į paslaugų teikimo rinką, įkainiai, reklama, monopolinės (išimtinės) teisės bei verslo organizavimas (pvz., ribojimai kartu teikti ir kitokio pobūdžio paslaugas). Šis ir panašūs pavyzdžiai, skatina EK imtis atitinkamų veiksmų valstybių narių savireguliacinių priemonių atžvilgiu, o ETT inicijavo bylas prieš kelias valstybes dėl minėtos priežasties. EK politinė vizija grindžiama proporcingumo teistu: „<...> kiekviena valstybė turi peržiūrėti savo laisvųjų profesijų reguliavimą ir panaikinti tuos konkurencinius ribojimus, kurie yra neproporcingi laisvosios rinkos siekiui“¹¹².

Intensyvėjant sąjungos narių bendradarbiavimui, paminėtini keletas įsigaliojusių direktyvų, kurių vaidmuo notarų veikloje labai svarus. Visų pirma, tai *Romos III reglamentas*, kurio atsiradimą

¹⁰⁸ Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 12.

¹⁰⁹ Götte, T. Europos Sąjungos notariatų tarybos veikla, tarptautinio bendradarbiavimo nauda ir tarybos įnašas stiprinant pagrindinius lotyniškojo notariato principus. *Notariatas*. 2013, Nr. 15/2013, p. 10.

¹¹⁰ Hall, E. G. Reflections of an Irish Common Law Notary on the Notarial Profession. Delivered at the first Gathering of Common Law Notaries in Dublin, Ireland 14 June 2013 – 16 June 2013, p. 4. (cituota iš: Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 14).

¹¹¹ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:0047:0200:LT:PDF> (cituota iš: Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 15).

¹¹² Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 15.

lėmė ES šalių sprendimas parengti bendromis nuostatomis ir sampratomis paremtus santuokos nutraukimo procese naudojamus tarptautinius teisės aktus. Minėto reglamentu siekiama suderinti skirtingų valstybių teismų sprendimus. „Jo esmė: nepriklausomai nuo to, kurioje šalyje narėje kreipiamasi į teismą, remiantis vieninga kolizine teise, turi būti taikomos identiškos nacionalinės teisės nuostatos“¹¹³. Lietuva taip pat yra pareiškusi norą prisijungti prie reglamento ir pasinaudoti galimybe – laisve - patiems piliečiams pasirinkti, kurios šalies teise bus vadovaujama santuokos nutraukimo byloje. Tokiu būdu Europos įstatymų leidėjas parodo itin didelę notarų reikšmę teikiant teisinės konsultacijas, kadangi skirtis nusprendę sutuoktiniai galės gauti bešališką profesionalią teisininko – notaro – konsultaciją.

Dar vienas labai svarbus ES teisės aktas esančiam ir ateities notariatui yra *Paveldėjimo teisės reglamentas*, pagal kurį nuo 2015 metų rugpjūčio 17 dienos visose šalyse narėse (tame tarpe ir Lietuvoje), išskyrus Daniją, Jungtinę Karalystę ir Airiją, bus nustatoma, kokia teise bus vadovaujama paveldėjimų atvejais ir kuriame be išlygų įtvirtintas *lex rei sitae* principas. „Europos paveldėjimo sertifikatas labai palengvins tarptautinių paveldėjimų vykdymą, kartu išlaikys nacionalinių registrų integralumą“¹¹⁴.

Taip pat paminėtina *Vartotojų teisių gynimo direktyva*, kurioje numatyta, kad notaro patvirtintos sutartys yra neatšaukiamos. Kaip žinoma, šiuolaikinėje rinkoje dominuoja „šališki interesai“, tuo tarpu notarai eina rinkos dėsniams nepaklūstančią tarnybą, jie privalo būti nešališki. Šioje vietoje išryškėja pavojus kuriant bendrą teisinę erdvę: nacionalinių teisės aktų normos konkuruoja su ES teisės aktų nuostatomis.

Tokiu atveju, notariato veiklos teisiniam reguliavimui svarbią reikšmę turi ir ETT sprendimai susijusiose byloje ir Europos Teisingumo Teismo 2011 metų gegužės 24 d. ir gruodžio 1 d. nutarimai, kuriuose dar kartą pabrėžiama notarų europinių įsipareigojimų reikšmė¹¹⁵. Aktualiausiu ir daugiausiai diskusijų sukėlusiu pastaruosiu metu tapo ES ETT pasiekęs pilietybės reikalavimas asmenims, norintiems tapti notariais. EK, prieštaraujanti diskriminacijai dėl pilietybės bei norėdama pašalinti konkurencijos teisės normų pažeidimus, susijusius su notarinių paslaugų rinkos reguliavimu Europos Sąjungoje, nurodė, kad Europos Bendrijos steigimo sutarties¹⁰ (toliau tekste – Europos Bendrijos sutartis) 43 straipsnis draudžia bet kokią diskriminaciją dėl pilietybės, išplaukiančią iš teisės aktų, kaip įsisteigimo laisvės ribojimą¹¹⁶. Valstybės narės, prieš kurias

¹¹³Götte, T. Europos Sąjungos notariatų tarybos veikla, tarptautinio bendradarbiavimo nauda ir tarybos įnašas stiprinant pagrindinius lotyniškojo notariato principus. *Notariatas*. 2013, Nr. 15/2013, p. 11.

¹¹⁴*Ibid.*, p. 11.

¹¹⁵*Ibid.*, p. 12.

¹¹⁶Gumuliauskienė, L.; Svirbutienė, D. Notariato aktualijos. *Jurisprudencija*. 2013, 20(3), p. 1113–1130.

minėtos bylos dėl pilietybės buvo inicijuotos, „gynėsi“ argumentais, jog notarai vykdo „viešosios valdžios funkcijas“.

Pažymėtina, jog teisinėje literatūroje randama nemažai pastebėjimų, jog notaro veikla siekiama bendro, viešojo intereso tikslų. Pirmiausiai reikia atkreipti dėmesį į tai, kad viešas interesas ilgainiui buvo suprantamas kaip tam tikras bendras visuomenės interesas¹¹⁷, kuris turi būti nustatyta tvarka ginamas. Teorijoje neretai taip pat teigiama, kad viešaisiais interesais gali būti pripažįstami ne tik visuomenės poreikiai, bet ir gausių socialinių grupių interesai¹¹⁸. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje viešasis interesas – tai visuomenės ar jos dalies interesai, kuriuos valstybė, vykdydama savo funkcijas, įpareigota užtikrinti ir tenkinti. Jis suprantamas kaip objektyviai egzistuojantis teisėtas asmens ar asmenų grupės lūkestis, kurį asmuo (asmenų grupė) puoselėja teisinėje valstybėje ir kuris išeina už privataus intereso ribų¹¹⁹. Viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų (Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d., 2001 m. balandžio 2 d., 2005 m. gegužės 13 d. nutarimai¹²⁰). Notaras, vykdydamas valstybės jam patikėtas funkcijas, reglamentuotas teisės aktuose, tiesiogiai vykdo viešojo pobūdžio funkciją, tenkindamas viešąjį interesą. Vadovaujantis tokia viešojo intereso samprata visuomenei „objektyviai reikšmingu“ gali būti pripažintas beveik bet kuris atskiro asmens interesas¹²¹.

Visgi Europos Teisingumo Teismas nusprendė, kad pilietybės reikalavimas negali būti nustatomas notarams Europos Sąjungoje ir kad notarai „nevykdo viešosios valdžios funkcijų“, kaip tai apibrėžta EB sutarties ex 45 straipsnyje (SESV 51 straipsnyje)¹²². 2006 m. spalio 18 d. Europos Komisija pradėjo pažeidimo procedūrą prieš Lietuvą (Nr. 2006/2234) dėl pilietybės reikalavimo taikymo notarams¹²³, kadangi ankstesnėje notariato įstatymo redakcijoje buvo įtvirtintas ribojimas ir griežtas reikalavimas notaru siekiantiems asmenims būti tik LR piliečiu. Šiuo metu galionačioje notariato įstatymo 3 straipsnyje viena iš numatytų sąlygų yra ta, jog „notaru gali būti fizinis asmuo, jeigu jis: yra Europos Sąjungos valstybės narės ar kitos Europos ekonominės erdvės susitarimo dalyvės, ar Šveicarijos Konfederacijos pilietis“¹²⁴. Po Komisijos pastabų dėl pilietybės reikalavimo notarams tokius reikalavimus panaikino ir Estijos Respublika, Italijos Respublika, Ispanijos

¹¹⁷ Mikelėnas, V. *Civilinis procesas*. I dalis. Vilnius: Justitia, 1997, p. 199.

¹¹⁸ Krivka, E. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese*. Vilnius: 2009, p. 43.

¹¹⁹ Nekrošius V. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir konstitucinio teismo doktrina. *Jurisprudencija*. 2012, 19(3), p. 1101–1110.

¹²⁰ Lietuvos Konstitucinis Teismas. Prieiga per internetą: www.lrkt.lt [interaktyvus] [žiūrėta 2014-08-01]

¹²¹ Kūris E. Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija. *Notariatas*. 2012, Nr. 13/2012, p. 49.

¹²² Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 16.

¹²³ Gumuliauskienė, L.; Svirbutienė, D. Notariato aktualijos. *Jurisprudencija*. 2013, 20(3), p. 1113–1130.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3, 15(1), 22, 23, 36, 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 4-114.

Karalystė, Portugalijos Respublika¹²⁵. Priimdamas sprendimus bylose ESTT „konstatavo, kad notariai savo veikloje tiesiogiai nerealizuoja valstybės *iuris imperii* tokia apimtimi, kuri yra būtina taikant išimtį dėl pilietybės“¹²⁶. Tokios pačios nuomonės laikosi ir prof. Vytautas Nekrošius, pažymintis, „<...> kad šiuo metu nėra pakankamo pagrindo teigti, kad Lietuvos notariai pagal Lietuvos Respublikos notariato įstatymą teikdami notarines paslaugas pagal ETT suformuluotą praktiką tiesiogiai ir konkrečiai vykdo valstybės *iuris imperii*“¹²⁷.

Lietuvos notariato veiklos teisinis reguliavimas pagrįstas griežtai formaliu reglamentavimu. LR Notariato įstatymo¹²⁸ 13 straipsnis nurodo, kokiais teisės aktais savo veikloje vadovaujasi notariai:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija;
- 2) Notariato įstatymu;
- 3) kitais Lietuvos Respublikos įstatymais;
- 4) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais;
- 5) Lietuvos Respublikos teisingumo ministro teisės aktais;
- 6) Notarų rūmų nutarimais;
- 7) kitais teisės aktais.

Notariato veiklos teisinio reguliavimo kontekste Lietuvos Respublikos Konstitucija užima ypatingą vietą. Notaro veikla neatsiejama nuo santykio su žmonėmis (jų veikloje tiesiogiai vadinamais klientais, šalimis). Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimai) yra konstatavęs, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios ir kitos valstybės ir savivaldybių institucijos, visi pareigūnai turi veikti remdamiesi teise, paklusdami Konstitucijai ir teisei, kad Konstitucija turi aukščiausią teisinę galią ir kad visi teisės aktai turi atitikti Konstituciją¹²⁹. Šis imperatyvas nustatytas ir, kaip minėta, Notariato įstatyme. Taigi, be kita ko, notarui, vykdant valstybės jam pavestas funkcijas, būtina paisyti iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių imperatyvų, nustatytų šalies Konstitucijoje.

¹²⁵ Gumuliauskienė, L.; Svirbutienė, *op. cit.*, p. 1113–1130.

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ Nekrošius, V. Dėl Europos Teisingumo Teismo sprendimų taikymo notarų atžvilgiu. *Notariatas*. 2012, Nr. 13, p. 35.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Prieiga per internetą: www.lrkt.lt [interaktyvus] [žiūrėta 2014-08-01]

Notariato įstatymas, vienas iš pagrindinių notariato veiklos teisinio reguliavimo teisės aktų. Struktūriškai jis suskirstytas į šešis skyrius. I skyrius apibrėžia notarų veiklos bendrąsias nuostatas (apibrėžiama notariato, notaro samprata; reikalavimai, suteikiantys teisę eiti notaro pareigą; Notarų kvalifikacijos kėlimas ir atestavimas; Notaro priesaika; Notarų skaičius, jų buveinė ir veiklos teritorija; Notarų ir jų savivaldos institucijų veiklos tarnybinė priežiūra; Notarų rūmų funkcijos; Notaro atsakomybė; kita). II skyriuje nurodomas notarų, LR Konsulinių pareigūnų ir seniūnų atliekamų notarinių veiksmų teisinis reguliavimas. III skyrius pateikia pagrindines notarinių veiksmų atlikimo taisykles (notarinių veiksmų atlikimo tvarką, vietą, terminus, kita). IV skyrius numato notarinių veiksmų atlikimo ypatumus (sandorių tvirtinimą ir registravimą, įgaliojimų tvirtinimą, testamentų tvirtinimą ir saugojimą, kita). V skyrius nustato Notariato įstatymo taikymą užsieniečiams bei tarptautines sutartis. VI įstatymo skyrius apima kandidatų į notarus (asesorių) sampratą (priėmimo ir atleidimo tvarką, notaro praktiką, socialines garantijas, atsakomybę, veiklos apribojimus, kita).

Kitais įstatymais, dalyvaujančiais notarų veiklos teisiniame reguliavime laikomi įstatymai, reguliuojantys atitinkamą notaro tvirtinamų sandorių sritį. Jie detalizuoja ir konkretizuoja LR Notariato įstatymo nuostatas.

Notaras, atlikdamas notarinius veiksmus, vadovaujasi ir begale kitų įstatymų, abstrakčiai įvardytų notariato įstatyme. Tvirtindamas nekilnojamojo turto, pavyzdžiui, žemės sklypo pirkimo – pardavimo sandorį, notaras vadovaujasi ne tik LR Civiliniu kodeksu, bet dar eile teisės aktų: LR Konstitucija, LR Žemės įstatymu, LR Gyventojų pajamų mokesčio įstatymu, LR Pelno mokesčių įstatymu, LR Akcinių bendrovių įstatymu ar kitu, priklausomai nuo juridinio asmens statuso, juridinio asmens veiklą reglamentuojančio įstatymo (jei bent viena iš sandorio šalių yra juridinis asmuo), kita.

Lietuvos Notarų rūmai pateikia „vidinį“ notarų veiklos teisės aktų sąrašą:

- 1) LR teisingumo ministro įsakymai (*3 priedas*);
- 2) Notarų rūmų narių susirinkimų nutarimai;
- 3) Notarų rūmų prezidiumo nutarimai;
- 4) Notarų rūmų prezidiumo priimti reglamentai, nuostatai, taisyklės, tvarkos, programos, rekomendacijos, atmintinės;
- 5) Kita (įvairūs prašymai dėl paslaugų užsakymų VĮ Registrų centrui, kt.).

Didelę įtaką formuojant notarinę praktiką turi teismų, ypač Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, praktika.

Taigi, galima prieiti prie išvados, jog Lietuvoje notariai yra tiesiogiai įtraukti į Europos teisinės erdvės kūrimą ir tuo pačiu yra neatsiejami šio proceso dalyviai. Europos įstatymų leidėjui

suvokiant notariatų reikšmę nacionalinėms teisės sistemoms, notariatas įnešė svarų indėlį į bendrąją teisinę Europos plėtrą.

2.2. Notaro teisių, pareigų ir atsakomybės teisinis reglamentavimas

Išanalizavus notarų veiklos teisinį reguliavimą Europos Sąjungos politikos ir Europos Teisingumo Teismo praktikos kontekste, matyti, jog notariato veiklos teisinį reguliavimą apima galybė teisės aktų. Iš to kyla būtinybė atskirai aptarti esmines notarų veiklos reguliavimo sritis: notaro teisių, pareigų ir atsakomybės bei kontrolės teisinį reguliavimą.

Notaro teises ir pareigas, kurios apima notaro veiklą apskritai, reguliuoja visi ankstesniame poskyryje nurodyti teisės aktai, kadangi notaras, atlikdamas bet kokią veiksmą visų pirma vadovaujasi įstatymu. „Notaras veikia kaip sargas, vykdamas *ex ante* kontrolę, kad visi sudaromi sandoriai būtų kokybiški ir galiojantys“¹³⁰.

Analizuojant teisės aktų turinį, neabejotinai daugiau randama notaro pareigų nei teisių, nors teisės nuo pareigų šiuo atžvilgiu yra neatsiejamos. Notariato įstatyme pateikiamoje notariato sampratoje įtvirtinta notarų teisė „<...> juridiskai įtvirtinti neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus, užtikrinti šių asmenų ir valstybės teisėtą interesų apsaugą“¹³¹. Ši teisė iš notarų reikalauja labai daug pareigų, kurių svarbiausiais – atitikti ir laikytis įstatymų reikalavimų, grindžiančių notariato veiklą. Atrodytų, jog romėnų politiko, filosofo Cicerono posakis „*errare humanum est*“¹³², notarų veikloje draudžiamas, visgi, kaip bus matyti atliekant notarų drausminių bylų analizę, tai neišvengiama. Darbo autorė pateikia pavyzdį, kuomet notaras, atlikdamas „darbinę“ pareigą, susiduria su iššūkiais.

Siekiant tinkamai vykdyti valstybės deleguotas funkcijas, viena iš notaro pareigų yra, tvirtinant sandorius, patikrinti valstybės registrų centriniuose duomenų bankuose esančius duomenis, turinčius esminės reikšmės notarinio veiksmo atlikimui ir asmenų teisėtą interesų apsaugai. Duomenis iš valstybės registrų centrinių duomenų bankų notarai kompiuterių tinklais gauna pagal keitimosi duomenimis sutartis. Lietuvos notarų rūmai gavo iš notarų informacijos apie

¹³⁰ Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos Lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija. Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2014, p. 21.

¹³¹ Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810

¹³² „*Errare humanum est*“ (vertimas iš lotynų kalbos į lietuvių kalbą „Klysti žmogiška“)

<http://www.posakiai.lt/mintys/sparnuotos-frazes/klusti-zmogiska/> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-08-10]

asmenų skundus Valstybinei asmens duomenų apsaugos inspekcijai dėl to, kad notarai tikrina jų turto duomenis Nekilnojamojo turto registre¹³³.

Nekilnojamojo turto registras yra vienas iš pagrindinių valstybės registru¹³⁴. Tai yra viešas registras, kurio duomenimis, kaip numato LR Civilinio kodekso (toliau tekste – LR CK) 4.261 str., turi teisę naudotis kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo, išskyrus įstatymų nustatytus apribojimus.

Nekilnojamojo turto registras yra skirtas nekilnojamiesiems daiktams, nuosavybės bei kitoms daiktinėms teisėms į šiuos daiktus, šių teisių suvaržymams, įstatymų nustatytiems juridiniams faktams registruoti, oficialiai informacijai apie registre sukauptus duomenis teikti¹³⁵ Minėto įstatymo 37 str. 2 d. nurodoma, jog nekilnojamojo turto registro centrinio duomenų banko išrašai ar kiti dokumentai, parengti remiantis šio duomenų banko duomenimis, yra vienintelė oficiali informacija, įrodanti nekilnojamojo daikto, daiktinių teisių į jį, šių teisių suvaržymų bei juridinių faktų įregistravimo nekilnojamojo turto registre faktą. Nekilnojamojo turto registro duomenys apie nekilnojamąjį daiktą, daiktines teises ir šių teisių turėtojus, daiktinių teisių suvaržymus, juridinius faktus ir kitas žymas, įregistruotus šiame registre, ir su šiais suvaržymais, juridiniais faktais ir žymomis susijusių asmenų duomenys yra vieši, išskyrus šio ir kitų įstatymų nustatytus apribojimus. Pažymėtina, kad visi Nekilnojamojo turto registre esantys duomenys nuo jų įrašymo laikomi teisingais ir išsamiais, kol nenuginčijami įstatymų nustatyta tvarka¹³⁶.

Nekilnojamojo turto registro įstatymo 42 straipsnyje yra įtvirtintas teisinis reguliavimas, skirtas Nekilnojamojo turto registre esančios informacijos naudojimui, *inter alia* teikimui, reguliuoti. Jame numatyta, kad valstybės pavestoms funkcijoms atlikti notarams teikiami tiek archyviniai nekilnojamojo turto registro duomenys, tiek duomenys apie visą asmens nekilnojamąjį turtą, daiktines teises į jį ir šių teisių turėtojus, daiktinių teisių suvaržymus, juridinius faktus ir kitas žymas, įregistruotus šiame registre, ir su šiais suvaržymais, juridiniais faktais ir žymomis susijusių asmenų duomenys, taip pat dokumentų, kuriais remiantis Nekilnojamojo turto registre įregistruotas nekilnojamasis daiktas, daiktinės teisės į jį, šių teisių suvaržymai, juridiniai faktai ar kitos žymos, kopijos¹³⁷.

Pažymėtina, kad notarai nustatytoms funkcijoms atlikti be kitų Nekilnojamojo turto registro duomenų turi teisę gauti ir duomenis, identifikuojančius daiktinių teisių turėtojus ir kitus su daiktinių teisių suvaržymais, juridiniais faktais ir žymomis susijusius fizinius asmenis (fizinio

¹³³ <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-08-10]

¹³⁴ Lietuvos Respublikos informacinių išteklių valdymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 163-7739.

¹³⁵ Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo Turto registro įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 100-2261.

¹³⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.262 straipsnis. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262 ir Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 4 straipsnis. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 100-2261.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 42 straipsnis 2 dalies 5 punktas; 3 dalies 6 punktas; 5 dalies 6 punktas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 100-2261.

asmens vardas, pavardė, asmens kodas)¹³⁸. Duomenys, identifikuojantys daiktinių teisių turėtojus ir kitus su daiktinių teisių suvaržymais, juridiniais faktais ir žymomis susijusius fizinius asmenis, notarams yra teikiami vadovaujantis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu¹³⁹.

Nekilnojamojo turto registro duomenis, reikalingus notariniams veiksams atlikti ir apsaugoti asmenų teisėtus interesus, notarai gauna pagal Nekilnojamojo turto registro duomenų teikimo sutartis, sudarytas su VĮ Registrų centru.

Notarai gautus Nekilnojamojo turto registro duomenis, registro informaciją ir dokumentų kopijas privalo naudoti tik teisėtiems ir apibrėžtiems tikslams¹⁴⁰. Notarų ir VĮ Registrų centro sudarytose Nekilnojamojo turto registro duomenų teikimo sutartyse nurodyta, kad Nekilnojamojo turto registro duomenys nustatytais sąlygomis bei tvarka turi būti naudojami notarinių veiksų atlikimo ir asmenų teisėtų interesų apsaugos tikslais. Pažymėtina, kad Nekilnojamojo turto registro duomenimis notarai gali naudotis tiek ruošdamiesi atlikti, tiek ir atlikdami notarinį veiksą.

Pagal Nekilnojamojo turto registro duomenų teikimo sutartis, kiekvienas notaras privalo pateikti VĮ Registrų centrui išorinį IP adresą, iš kurio bus kreipiamasi į Nekilnojamojo turto registro duomenų banką, ir nurodyti vartotojus, kurie galės prisijungti prie duomenų banko ir atlikti paiešką. Kiekvienas duomenų vartotojas į duomenų banką privalo kreiptis iš vieno IP adreso, nekintančio prisijungimo sesijos metu, prisijungimui prie duomenų banko naudoti slaptažodį ir paiešką atlikti savo vardu. Duomenys notarams yra teikiami saugiu automatiniu būdu (interneto tinklu), o notarai privalo užtikrinti gaunamų duomenų konfidencialumą ir saugumą.

Pažymėtina, kad Notariato įstatymo 14 straipsnyje yra numatyta bendra pareiga visiems notarams (net ir nebevykdantiems notaro veiklos) laikytis notarinių veiksų atlikimo slaptumo principo ir užtikrinti visos turimos informacijos apie atliekamus ar atliktus notarinius veiksmus konfidencialumą. Be to, notarinių veiksų slaptumo principas yra privalomas ne tik notarui, bet ir visiems jo biuro darbuotojams. Slaptumo užtikrinimas apima visą informaciją ir aplinkybes, kurios pasidaro žinomos notarui ar jo darbuotojui, vykdant savo pareigas.

Siekiant papildomų garantijų Nekilnojamojo turto registro gautų duomenų saugumui ir konfidencialumui užtikrinti, notarai papildomai raštu VĮ Registrų centrui turi pasižadėti neatskleisti duomenų, gaunamų iš Nekilnojamojo turto registro duomenų banko. Notarai taip pat turi užtikrinti, kad duomenimis naudosis tik tie notaro biuro darbuotojai, kurie bus pasirašytinai įpareigoti saugoti asmens duomenis.

¹³⁸ Nekilnojamojo turto registro nuostatų 88 punktas, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. 1129. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 72-3077.

¹³⁹ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 63-1479.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo 26 straipsnio 1 dalis. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 163-7739.

Taigi notari (ir jų darbuotojai) privalo saugoti jiems perduotą notariniais veiksmais atlikti būtiną informaciją iš Nekilnojamojo turto registro ir jos neatskleisti ar nesuteikti kitokios galimybės bet kokia forma su ja susipažinti tretiesiems asmenims, jei kitaip nenustatyta įstatymų, taip pat nekaupiti gaunamų duomenų savo duomenų bazėse ir nenaudoti gautos informacijos teisei priešingais tikslais.

Atsižvelgiant į tai, kad notari įgyvendina oficialius valstybės Notariato įstatymu ir kitais teisės aktais jiems suteiktus įgaliojimus ir savo veiklą vykdo siekdami užtikrinti valstybės ir visuomenės teisėtus interesus, duomenys iš Nekilnojamojo turto registro, tarp kurių yra ir asmens duomenys, identifikuojantys daiktinių teisių turėtojus, taip pat kitus fizinius asmenis, notarams teikiami, vadovaujantis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 6 straipsniu, o gauti duomenys notarų yra tvarkomi, vadovaujantis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 5 punktu. Asmens duomenis notari privalo tvarkyti vadovaudamiesi Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 3 straipsnyje nustatytais reikalavimais. Vadovaujantis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 30 straipsniu, Bendraisiais reikalavimais organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms, patvirtintais 2008 m. lapkričio 12 d. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus įsakymu Nr. 1T-71(1.12), bei Nekilnojamojo turto registro duomenų teikimo sutartimis, notarų biuruose privalo būti įgyvendintos tinkamos organizacinės ir techninės priemonės, skirtos asmens duomenims nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokio kito neteisėto tvarkymo apsaugoti, ypač atsižvelgiant į asmens duomenų pobūdį ir jų keliamą riziką.

Nekilnojamojo turto registro duomenys apie nekilnojamąjį daiktą, daiktines teises ir šių teisių turėtojus, daiktinių teisių suvaržymus, kitus juridinius faktus ir kitas žymas, įregistruotas šiame registre, ir su šiais suvaržymais, juridiniais faktais ir žymomis susijusių asmenų duomenys, taip pat registro archyviniai duomenys, teikiami atliekant paiešką pagal nekilnojamojo daikto adresą arba nekilnojamojo daikto identifikatorių, t.y. unikalų numerį arba registro numerį. Registro duomenys apie visą asmens nekilnojamąjį turtą, daiktines teises ir šių teisių turėtojus, daiktinių teisių suvaržymus, kitus juridinius faktus ir kitas žymas ir su šiais suvaržymais, juridiniais faktais ir žymomis susijusių asmenų duomenys teikiami atliekant paiešką pagal fizinio asmens vardą, pavardę ir asmens kodą, juridinio asmens pavadinimą ir kodą¹⁴¹.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Nekilnojamojo turto registro nuostatų 81 punktą, Nekilnojamojo turto registro duomenį - registro numerį turi teisę sužinoti ir fiziniai ar juridiniai asmenys, kurie neatlieka įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytų funkcijų. Tai yra viešas duomuo ir jį

¹⁴¹ Nekilnojamojo turto registro nuostatų 79 punktas, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. 1129. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 72-3077.

galima gauti atlikus viešą paiešką Nekilnojamojo turto registre (VĮ Registrų centro internetinėje svetainėje *www.registrucentras.lt*).

Tuo atveju, jeigu atliekant paiešką Nekilnojamojo turto registre, padaroma techninė klaida, pavyzdžiui, klaidingai įvedamas registro numeris ar kitas nekilnojamojo daikto ar asmens identifikatorius, ir todėl gaunami nebūtinai ir nesusiję su būsimu notarinio veiksmu Nekilnojamojo turto registro duomenys, jie turi būti nedelsiant ištrinami ir imamasi visų tinkamų organizacinių ir techninių priemonių, skirtų apsaugoti duomenis nuo jų atskleidimo ir neteisėto tvarkymo.

Notarai daiktinių teisių turėtojų ar kitų su daiktinių teisių suvaržymais, juridiniais faktais ir žymomis susijusių asmenų apie jų asmens duomenų peržiūrą Nekilnojamojo turto registre informuoti neprivalo, kadangi duomenys gaunami iš viešo registro, be to, Nekilnojamojo turto registro duomenų rinkimo ir jų teikimo tvarką nustato šiame rašte minėti įstatymai (Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 24 straipsnio 4 dalis), kurie pareigos pranešti asmenims apie susipažinimą su jų asmens duomenimis, esančiais Nekilnojamojo turto registre, notarui vykdant savo funkcijas, nenumato. Tokios pareigos nenumato ir Nekilnojamojo turto registro duomenų teikimo sutartis. Be to, tai būtų ne tik praktiškai neįmanoma dėl labai didelio duomenų subjektų skaičiaus ir didelių sąnaudų, tačiau ir nesuderinama su notaro, kaip valstybės įgalioto asmens, veiklos tikslais ir atliekamų funkcijų paskirtimi. Notaras taip pat neprivalo informuoti asmenų apie jų teisę nesutikti, kad būtų tvarkomi jų asmens duomenys, kadangi pagal Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 27 straipsnio 2 dalį, duomenų subjektas nesutikimą dėl asmens duomenų tvarkymo turi pateikti duomenų valdytojui, t.y. Nekilnojamojo turto registru.

Taigi, kaip matyti iš pateikto pavyzdžio, notarams tenka tikras iššūkis atliekant valstybės jam deleguotas funkcijas, tinkamai aiškinti ir taikyti teisės aktų tekstų turinį. Vadinas, „(n)otaru, kaip ir advokatų, gydytojų, auditorių bei kai kurių kitų profesine veikla užsiimančių asmenų darbas susijęs su didesne rizika padaryti žalą kitiems“¹⁴².

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad „konkretaus notaro užduotis yra atliekamais notariniais veiksmais patikrinti tvirtinamo sandorio atitiktį įstatymams, nes notarui valstybė yra suteikusi svarbius įgaliojimus jam vykdant viešąją funkciją – apsaugoti teisėtumą civiliniuose teisiniuose santykiuose, tai suponuoja ir notaro griežtos profesinės atsakomybės ypatumus“¹⁴³. „Teisinė atsakomybė – tai teisės subjektų įsipareigojimas ir teisinis jų įpareigojimas naudotis leidimais (teisėmis) vykdant atitinkamas pareigas, kartu nurodymas, kad tokių pareigų nevykdymas virs atitinkamų teisių praradimu ar siaurinimu“¹⁴⁴. Notarams, ypatingiems civilinių teisių santykių apyvartos dalyviams tenka labai didelė atsakomybė tvirtinant sandorius. Bet koks

¹⁴² Baranauskas, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*. 2003, t. 37(29); 59–65.

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-264/2008

¹⁴⁴ Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004, p. 441.

neapdairus notaro veiksmas gali „prišaukti“ jam drausminę, administracinę, civilinę ar net baudžiamąją atsakomybę.

Vertinant notaro civilinės atsakomybės ypatumus reikia atkreipti dėmesį į tai, kad ji yra deliktinė. Dėl šios specifikos darbo autorė apsiribojo civilinės atsakomybės sąlygų ypatumų „išryškinimu“. Atsakomybė galima tik tuomet, kai yra visos keturios jos sąlygos: žala, neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys ir notaro kaltė¹⁴⁵. Visų keturių sąlygų viseto būtinumas pripažįstamas ir teismų praktikoje¹⁴⁶, tuo tarpu bent vienos iš sąlygų nebuvimas eliminuoja notaro atsakomybę.

Pažymima, jog civilinės atsakomybės draudimą įstatymai nustato kaip privalomą tokios veiklos sąlygą notarams. Privalomo civilinio atsakomybės draudimo įtvirtinimas gana įdomiai veikia ir teismų požiūrį į draudiko pareigas pagal tokią draudimo sutartį. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartyje civilinėje byloje L. Kazlauskienė v. Vilniaus miesto 12-ojo notarų biuro notarė D. Jungevičienė, bylos Nr. 3K–3–398/99 (kategorija 7)¹⁴⁷ buvo išreikšta nuomonė, kad, esant civilinės atsakomybės draudimui, žalos atlyginimas įmanomas net ir tais atvejais, kai deliktinės civilinės atsakomybės taikymas nebūtų galimas. Visais atvejais draudiko pareiga mokėti draudimo išmoką turi būti nustatoma remiantis draudimo sutarties sąlygomis bei draudimo santykius reglamentuojančiomis normomis¹⁴⁸. Tokia pati nuomonė išdėstyta ir kitoje LAT byloje¹⁴⁹. Notarų atsakomybė atrodytų turi būti vertinama per notarų teisių bei pareigų ir atsakomybės santykio prizmę, nors civilinės teisės teorijoje priimta, kad veiksmų teisėtumas arba neteisėtumas turi būti nustatomas analizuojant jų santykį ne su pasekmėmis, o su teise¹⁵⁰. Didžiausias indėlis notarų atsakomybės teisinio reguliavimo klausimu ir aiškinimu tenka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo susiformavusiai praktikai. CK 6.246 straipsnis numato, kad veiksmai (arba neveikimas) neteisėtais laikomi ne tik tuomet, jei jie pažeidžia įstatymuose ar sutartyje nustatytą pareigą įvykdyti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo veiksmų. Lietuvos civilinio kodekso prasme neteisėtumas apima ir moralinės pareigos pažeidimą¹⁵¹.

¹⁴⁵ Baranauskas, E., *op. cit.*, p. 59–65.

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijų nutartys civilinėse bylose M. D. Pečiūrienė v. R. Butkauskaitė ir kt. (Nr. 3K–3–336/2000, bylų kategorija 62); A. Šulinskienė v. V. J. Marti-nauskienė (Nr. 3K–3–331/2001, bylų kategorija 39.4; 39.6.2.); R. Varanavičius v. S. Berlickaitė, AB „Lietuvos draudimas“ (Nr. 3K–3–327/2002, bylų kategorija 39.2.2.; 39.6.2.13)

¹⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje L. Kazlauskienė v. Vilniaus miesto 12-ojo notarų biuro notarė D. Jungevičienė, bylos Nr. 3K–3–398/99 (kategorija 7)

¹⁴⁸ Baranauskas, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*. 2003, t. 37(29); 59–65.

¹⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje M. D. Pečiūrienė v. R. Butkauskaitė ir kt. (Nr. 3K–3–336/2000, bylų kategorija 62).

¹⁵⁰ Mikelėnas, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995, p. 102. (Cituota iš: Baranauskas, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*. 2003, t. 37(29); p. 60.)

¹⁵¹ Mikelėnas, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995. Autorius (V. Mikelėnas) pateikia nuorodą į Law and Morality. By Leon Petrazycki. Cambridge Harvard University Press. – Massachusetts, 1955, p. 104. (Cituota iš: Baranauskas, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*. 2003, t. 37(29); p. 60).

Moralinėmis pareigomis notarų atžvilgiu laikomos Notarų Garbės (etikos) kodekse įtvirtintos principinės nuostatos.

Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, jog notaras, atlikdamas valstybės jam deleguotas funkcijas, turi būti ypatingai „atsargus“, kadangi ne tik dėl notaro veiksmais (arba neveikimu) padarytos žalos, bet ir iš moralinio pobūdžio taisyklių pažeidimo gali kilti atsakomybė.

2.3. Notariato veiklos kontrolės teisinis reglamentavimas

Notariato veiklos kontrolė pasireiškia atliktų notarinių veiksmų teisėtumo kontrole ir notarų bei jų savivaldos institucijų veiklos tarnybine priežiūra. Atliktų notarinių veiksmų teisėtumo kontrolė vykdoma teismams nagrinėjant skundus dėl atlikto notarinio veiksmo ar atsisakymo jį atlikti teisėtumo (LR Civilinio proceso kodekso 510 – 513 straipsniai), o notarų ir jų savivaldos institucijų veiklos tarnybinė priežiūra vykdoma Teisingumo ministro nustatyta tvarka. Kontroliuojama, kaip notarai laikosi notarų biurams ir notarų darbo laikui keliamų reikalavimų, kaip organizuoja asmenų priėmimą, laikosi notarinio registro, tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų pildymo taisyklių, kaip archyvuoja savo veikloje sudarytus dokumentus ir kt.

Notarų kontrolę Lietuvoje įgyvendina Notarų rūmai. Notarai, ir kiekvienas notaras atskirai, būdamas notariato sistemos dalimi, vienijasi į Notarų rūmus – notarų savivaldos organą. Terminas „savivalda“ etimologinė reikšmė¹⁵² - „sava valda“ eliminuoja į tai, jog notarų savivalda – tai notarų „savęs“ (savo veiklos) kontroliavimas, taigi savikontrolė. Šiuo metu Lietuvoje dirba 264 notarai¹⁵³ (veikia 228 notarų biurai). Visi šie notarai yra notarų rūmų nariai. Vienijimasis į notarų rūmus imperatyviai reglamentuotas notariato įstatymo 8 str., tai nėra savanoriškas interesas.

Svarbiausi Notarų rūmų uždaviniai ir funkcijos yra numatyti Notariato įstatyme ir Notarų rūmų statute¹⁵⁴:

- koordinuoti notarų veiklą;
- rūpintis notarų kvalifikacijos kėlimu;
- ginti ir atstovauti notarų interesams valstybinės valdžios ir valdymo institucijose;
- apibendrinti notarinę praktiką;
- kontroliuoti, kad notarai sąžiningai atliktų pareigas.

Notarų rūmų veikla grindžiama savivaldos, viešumo ir teisėtumo principais, o savo veikloje vadovaujasi LR Konstitucija, LR civiliniu kodeksu, LR notariato įstatymu, LR asociacijų

¹⁵² Laisvasis žodynas Vikižodynas. Prieiga per internetą <http://lt.wiktionary.org/wiki/savivalda> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01]

¹⁵³ Prieiga per internetą: <http://www.notarurumai.lt/index.php> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01]

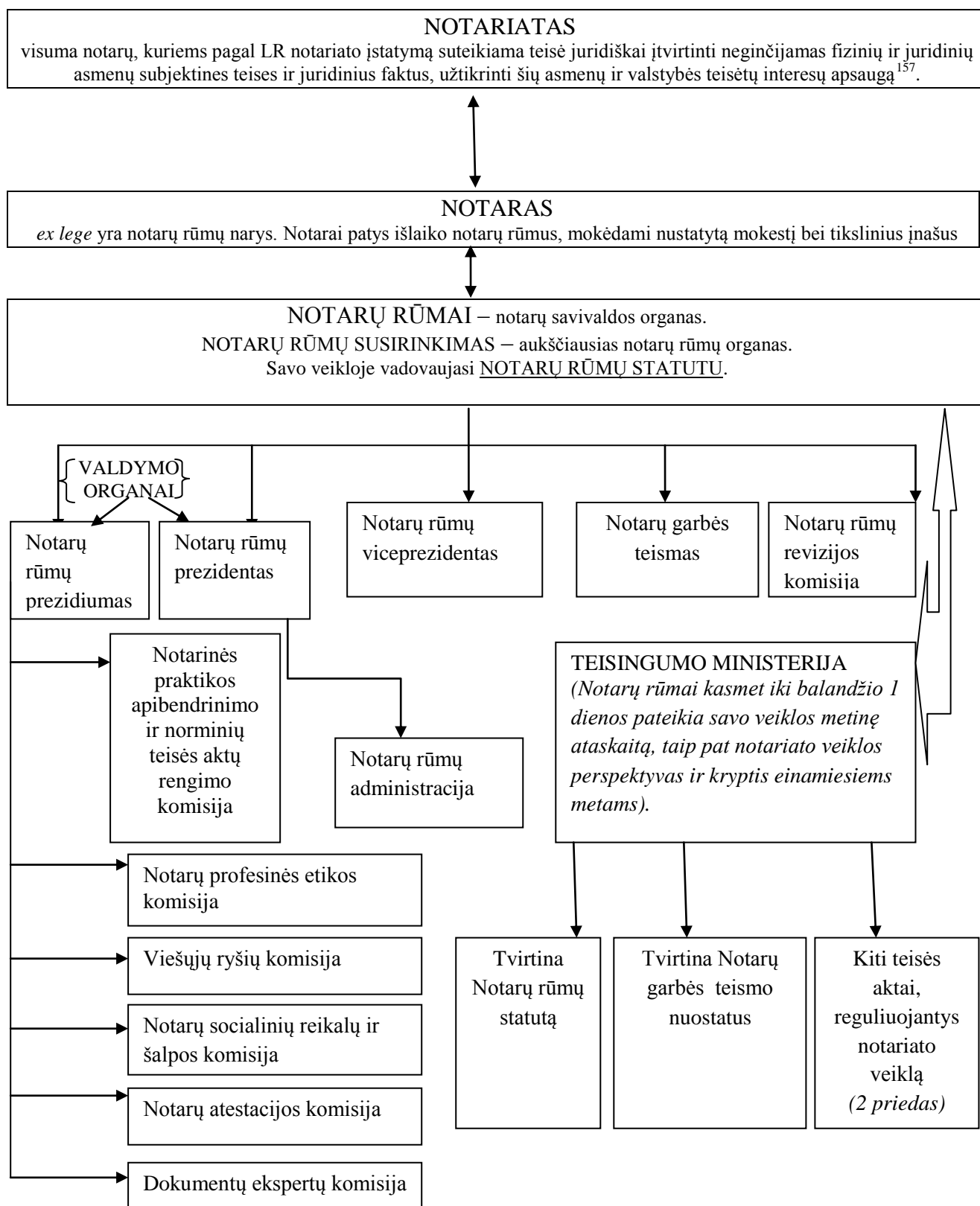
¹⁵⁴ Prieiga per internetą: <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/veikla> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01]

įstatymu, kiek jis neprieštarauja LR notariato įstatymui, kitais LR įstatymais, LR Vyriausybės nutarimais bei kitais norminiais teisės aktais ir Lietuvos notarų rūmų statutu (toliau – Statutas¹⁵⁵).

Notarų rūmų Statutas – pagrindinis dokumentas, apibendrinantis Notarų rūmų strategiją, pačią Notarų rūmų, kaip notariato savivaldos instituto, esmę. Statuto I skyriuje apibrėžiamos bendrosios notarų rūmų nuostatos (Lietuvos notarų rūmų samprata, notarų rūmų teisinė forma ir buveinė, veiklos pagrindas ir veiklos teritorija Lietuvos notarų rūmų ir Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijos santykiai; Statuto 1-6 straipsniai), II skyriuje išdėstomi Notarų rūmų uždaviniai ir funkcijos (Notarų rūmų uždaviniai, funkcijos ir veiklos rūšys; Statuto 7-8 straipsniai), III skyriuje tiksliai apibrėžiamos Notarų rūmų narių teisės ir pareigos Statuto (9-11 straipsniai), IV skyriuje pateikiama Notarų rūmų struktūra ir valdymas (Statuto 12 – 36 straipsniai), V skyrius nurodo Notarų rūmų turtą ir jo tvarkymo teisinius pagrindus (Statuto 37 – 42 straipsniai) ir VI Statuto skyrius skirtas baigiamosioms nuostatomis. 2 pav. darbo autorė pateikė Lietuvos notariato struktūros schemą.

¹⁵⁵ Lietuvos Notarų rūmų statutas, priimtas Lietuvos notarų rūmų susirinkime 1993 m. vasario 12 d., patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1993 m. kovo 5 d. įsakymu Nr. 17. Prieiga per internetą: <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-r%C5%ABm%C5%B3-statutas>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01]

1 pav. Lietuvos Notariato struktūros schema¹⁵⁶

¹⁵⁶ Sudarė darbo autorė. Šaltinis: prieiga per internetą:

<<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3%20r%C5%ABmai/strukt%C5%ABra>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01]; Kūris, E. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011.

¹⁵⁷ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810.

Kaip matyti pavaizduotame 1 paveiksle, svarbiausias, arba kitaip – aukščiausiasis notarų rūmų organas yra notarų rūmų susirinkimas ir jo sudaryti organai, kurie notariato įstatyme, deja, nėra išvardyti. Notarų rūmų statute reglamentuota, jog notarų rūmų organai yra:

- 1) Notarų rūmų prezidentas (vienasmenis valdymo organas);
- 2) Notarų rūmų viceprezidentas;
- 3) Notarų rūmų prezidiumas (kolegialus valdymo organas);
- 4) Notarų garbės teismas;
- 5) Notarų rūmų revizijos komisija.

Notarų rūmų uždavinius, funkcijas ir veiklą bendrais bruožais įtvirtina Notariato įstatymas, o sukonkretina ir detalizuoja Notarų rūmų statusas, kurį tvirtina notarų rūmų susirinkimas ir tvirtina teisingumo ministras.

Prezidiumas, būdamas kolegialus notarų rūmų organas, atlieka jam pavestas funkcijas, išvardintas Lietuvos notarų rūmų statuto¹⁵⁸ 18 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog Prezidiumas „užtikrina tinkamą Notarų rūmų funkcijų atlikimą“¹⁵⁹, vadinasi, užtikrina ir kiekvieno notaro funkcijų atlikimą, kadangi, kaip minėta, kiekvienas notaras yra Notarų rūmų narys. Taigi prezidiumas atlieka notarų „vidaus“ darbo kontrolę. LR teisingumo ministras J. Bernatoniš 2014-03-29 visuotiniame notarų rūmų narių susirinkime išsakė teigiamą poziciją dėl to, jog teisingumo ministerijai vis rečiau tenka kelti notarams drausmės bylą ir teigė, jog „(t)okia savikontrolė, <...>, rodo pakankamai didelį profesinės bendruomenės brandumą“¹⁶⁰. Minėtame susirinkime teisingumo ministras taip užsiminė, jog „Vyriausybės programoje numatyta peržiūrėti teismų funkcijas ir kai kurias jų, tiesiogiai nesusijusias su ginčų nagrinėjimu, perduoti kitoms institucijoms, taip pat ir notarams“¹⁶¹.

Pavaizduotame 2 pav. atkreiptinas dėmesys ir sąlyga notarams „išlaikyti“ (mokant nustatytus ir tikslinius mokesčius) notarų rūmus įpareigoja darbo autorę „priminti“ Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimą, kur konstitucinės justicijos byloje buvo ginčijama Antstolių įstatymo nuostata, kad Antstolių rūmų veikla finansuojama iš antstolių mokamų įmokų. Ji buvo

¹⁵⁸ Lietuvos Notarų rūmų statusas, priimtas Lietuvos notarų rūmų susirinkime 1993 m. vasario 12 d., patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1993 m. kovo 5 d. įsakymu Nr. 17. Prieiga per internetą: <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-r%C5%ABm%C5%B3-statusas>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01]

¹⁵⁹ *Ibid.*

¹⁶⁰ Prieiga per internetą: <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos/item/214-teisingumo-ministras-sveikina-notar%C5%B3-veikl%C4%85-savikontrol%C4%97s-srityje-%C5%BEada-naujas-notar%C5%B3-funkcijas>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01]

¹⁶¹ *Ibid.*

pripažinta prieštaraujančia Konstitucijai. Tame nutarime suformuluota doktrina *mutatis mutandis* taikytina ir notaro profesijai¹⁶².

Išanalizavusi notarų rūmų funkcijas bei uždavinius, darbo autorė pastebi jų reglamentavimo dvilypumą: uždaviniai ir funkcijos persipina taip, jog tas pats dalykas vienur traktuojamas kaip uždavinys, kitus – kaip funkcija. Be to, tik statute paminėta tai, kas, atrodo, kaip pagrindų pagrindas turėtų būti įtvirtinta įstatyme. Pavyzdžiui, notarų rūmų „uždavinys“ įgyvendinti notarų savivaldą. Apskritai, uždaviniai, funkcijos, veiklos rūšys, tikslai tiesiogiai nei Notariato įstatyme, nei Notarų rūmų statute neminimi.

Visa tai, kas aukščiau išdėstyta suponuoja dvilypę notaro teisinę padėtį, kartu nulemiančią ir Notarų rūmų uždavinių prigimtį. Vieni iš jų susiję su notariato narių atstovimu ir veiklos koordinavimu, kiti – su jų veiklos reguliavimu ir kontrole¹⁶³.

¹⁶² Kūris, E. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, p. 654.

¹⁶³ Kūris, E., *op. cit.*, p. 656.

3. NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO ĮGYVENDINIMO TEISINĖS IR SOCIALINĖS PROBLEMOS

Teisinė sistema, atlikdama savo svarbiausią socialinę funkciją – integracijos funkciją, atitinkamai diferencijuojasi socialinės raidos procese. Reikšminga tapo ne tik teisėkūros juridinė technika, bet ir teisės poveikio socialiniams santykiams pobūdis bei teisės veiksmingumo perspektyvos¹⁶⁴. Darbo autorės nuomone, tai galima apibrėžti kaip „grįžtamąjį ryšį“ (teisės sociologijoje¹⁶⁵ dar vadinamas genetiniu paaiškinimu) tarp teisėkūros, kaip paties proceso (problemos suvokimo, teisės tikslo formulavimo, teisės normos kūrimo, teisės normos išreiškimo, teisės normos aiškinimo, teisės normos įgyvendinimo), ir teisės – kaip šio proceso rezultato (kuriuo pasiekti teisės normų socialiniai tikslai).

Taigi kalbant apie teisės socialinį veiksmingumą, svarbu suvokti, ar teisė paveikė žmogaus elgesį. H. Kelsenas pastebi, kad „tik veiksminga teisė gali būti laikoma galiojančia“¹⁶⁶, priešingai – neveiksminga teisė tik liks beprasmė „teisė knygoje“, kaip teigia gyvosios teisės teorija¹⁶⁷. Teisės sociologijos pradininkas Eugenijus Ėrlichas teigė, kad „<...> norint suprasti teisės šaltinius, raidą ir esmę, pirmiausia reikia nagrinėti socialinę tvarką, egzistuojančią visuomeninėse sąjungose“¹⁶⁸. R. Coase nuomone, „teisėkūros subjektas turi numatyti teisės socialinį veiksmingumą ir efektyvumą“¹⁶⁹. Tuo tarpu E. Diurkheimas teigia, jog „(tam tikro laipsnio nukrypimas nuo teisės yra normalus ir netgi pageidautinas reiškinys normaliai teisės evoliucijai“¹⁷⁰.

Taigi, socialinė orientacija palenkiama socialinio valstybingumo imperatyvams, taikomasi prie atviros visuomenės poreikių. Kalbant apie teisinio reguliavimo socialinį veiksmingumą, turima omenyje ne šiuolaikiniu požiūriu kodifikuota teisė, o apie gyvenimo tėkmėje tam tikroje socialinėje erdvėje – visuomenėje susiklostančius įvairius teisinius reiškinius, jų ryšius.

Teisės sociologijoje teisės veiksmingumas suvokiamas kaip teisės normų faktinio poveikio (rezultato) ir teisėkūros subjekto įsivaizduojamo (planuojamo) teisės normų įgyvendinimo rezultato (arba teisės normų paskirties) santykis. Domimasi ne elgesio taisyklės turiniu, o pačia elgesio taisykle. A. Vaišvila¹⁷¹ (2000) teigia, kad „<...> viską, ką teisėkūros subjektas sukuria kaip visuotinai privalomo elgesio taisyklę ir kurios vykdymą garantuoja valstybės prievartos

¹⁶⁴ Šimašius, R. Teisėkūra ir teisės socialinis veiksmingumas. *Jurisprudencija*. 2004, t. 54 (46); 62-73.

¹⁶⁵ Šlapkauskas, V. *Teisės sociologijos pagrindai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004, p. 122.

¹⁶⁶ Kelsen, H. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 184. (Cituota iš: Šimašius, R. Teisėkūra ir teisės socialinis veiksmingumas. *Jurisprudencija*. 2004, t. 54 (46); 62-73).

¹⁶⁷ Šimašius, R., *op.cit.*, p. 72.

¹⁶⁸ Ehrlich. *Grundlegung der Soziologie des Rechts*, 1913. (Cituota iš: Šlapkauskas, V. Šlapkauskas, V. *Teisės sociologijos pagrindai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004, p.7).

¹⁶⁹ Durkheim, E. *Sociologijos metodo taisyklės*. Vilnius: Vaga, 2001. (Cituota iš: Šimašius, R. Teisėkūra ir teisės socialinis veiksmingumas. *Jurisprudencija*. 2004, t. 54 (46); 62-73).

¹⁷⁰ *Ibid.*, p. 82-83.

¹⁷¹ Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000, p. 80-81.

panaudojimo galimybė, yra ir teisinga, ir teisėta“. Tai reiškia, kad teisinis pozityvizmas pirmiausia nukreiptas į teisės įgyvendinimo poreikius ir formalusis teisės veiksmingumas suprantamas kaip teisinio reguliavimo mechanizmo naudojimo veiksmingumas.

Vytautas Šlapkauskas (2004)¹⁷² veiksmingu teisės normų aktu apibrėžia tokį teisės normų akto poveikį, kuris atitinka planuotus jo rezultatus.

Notarai, atlikdami jiems pavestas funkcijas, užsiima ir praktiniu teisės normų aktų įvedimu į gyvenimą, ir jų efektyvumo kontrole, todėl notariato veiklos teisės normų aktų veiksmingumas siejamas su notariato veiklos efektyvumu. Pats savaime administracinio aparato veikimas nėra socialiniai produktyvus, - teigia A. Podgorecki, - bet jį pateisina vien atsiradę teisės normų akto, kurį šis aparatas palydi į socialinį gyvenimą ir kontroliuoja, veikimo rezultatai, t.y. kuo didesnis konkretaus teisės normų akto poveikis, tuo labiau pateisinama jį lydinčio administracinio aparato veikla, ir atvirkščiai.

Taigi formaliai veiksmingas – vadinasi, produktyvus teisės aktas, kuris išreiškiamas dėl teisės normų akto poveikio gautų rezultatų kiekio ir jiems išleistų sąnaudų santykiu.

Pilietinei visuomenei svarbesnė yra ne formalioji, o turiningoji socialinio veiksmingumo prasmė, kuri bendriausiu požiūriu kyla iš „socialumo“ sąvokos etimologijos. „Socialus“ semantiniu požiūriu reiškia „visuomeniškas“¹⁷³. Prof. V. Šlapkauskas teigia, jog „teisės socialinis veiksmingumas turėtų būti suprantamas kaip integralus rodiklis, kuris išreiškia visuomenės teisinės kultūros laimėjimus nuolatinės socialinės kaitos sąlygomis“¹⁷⁴. Taigi darytina išvada, jog teisės veiksmingumą nulemia jos norminis lygmuo.

Taigi, remiantis tuo, kas išdėstyta, šiame skyriuje darbo autorė įvertins notarų veiklos teisinio reguliavimo socialinio veiksmingumo efektyvumą atliekant notarų profesinės etikos nuostatų ir tarnybinių nusižengimų pažeidimų analizę (3.1. poskyris) ir, remiantis notarų sociologinės apklausos tyrimo duomenimis, atskleis notarų veiklos teisinio reguliavimo praktikos iššūkius. Visas darbo autorės dėmesys orientuotas į patį **tyrimo tikslą** – „iškelti į paviršių“ socialines ir teises problemas, pateikti, kaip realiai veikia egzistuojantys notariato veiklą reglamentuojantys teisės aktai, kokia yra teisinė tikrovė socialiniame kontekste, nurodant ir įvertinant teisinės tikrovės iškreipimo pavojų bei galimas rizikas.

¹⁷² Šlapkauskas, V. *Teisės sociologijos pagrindai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004, p. 593.

¹⁷³ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą <http://dz.lki.lt/search/> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-26]

¹⁷⁴ Šlapkauskas, V. Teisės socialinio veiksmingumo sampratos tyrimas. *Filosofija, Sociologija*, 2002, Nr. 1, p. 47-51.

3.1. Notarų profesinės etikos nuostatų ir tarnybinių nusižengimų pažeidimai

Notarų profesinės etikos nuostatų ir tarnybinių nusižengimų pažeidimų analizės tikslas – atskleisti Notarų drausmingumo svarbą socialinio veiksmingumo kriterijaus vertinimui ir nustatymui dėl šių aspektų:

- Visuomenės (ne)pasitikėjimo notariais;
- Notarų (savi)kontrolės.

2 lentelėje pateikiama Notarų garbės teismo išnagrinėtų drausminių bylų analizė 2002 – 2014 metų laikotarpiu.

2 lentelė. Drausmės bylų nagrinėjimo Notarų garbės teisme 2002 - 2014 metų laikotarpiu analizė¹⁷⁵

Drausminių bylų klasifikavimas		Pažeidimo aplinkybės (faktinis drausmės bylos iškėlimo pagrindas)	Metai	Subjektas, kuris kreipėsi dėl drausmės bylos iškėlimo	Asmuo, kuriam iškelta drausmės byla	Subjektas, priėmęs sprendimą iškelti drausmės bylą	Priimtas drausmės byloje sprendimas
Notarų profesinės etikos pažeidimai	<u>Sumenkino valstybės patikėtinio varda</u>	Notaras, pasinaudodamas savo padėtimi, kreipėsi į savivaldybę, prašydamas jam skirti lengvatinį kreditą, kaip socialiam asmeniui, būstui įsigyti.	2002	Straipsniai dienraščiuose	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Pastaba
		Notaras, gindamasis nuo jo atžvilgiu galimos kritikos pasinaudojo savo užimama padėtimi, apskųsdamas pareiškėjo veiksmus	2006	Asmuo	Notaras	Teisingumo ministras	Griežtas papeikimas
		Notaras nesilaikė notaro pareigoms deramo orumo, nebuvo korektiškas, nesaugojo savo profesijos garbės ir prestižo.	2006	Asmuo	Notaras	Teisingumo ministras	Viešas atsiprašymas
		Notaras elgėsi neetiškai, asmeninius interesus gynė pasinaudodamas savo užimama padėtimi, siekė daryti poveikį teisėsaugos pareigūnams.	2007	Teisėjų prašymai	Notaras	Teisingumo ministras	Viešas atsiprašymas
		Sulaikytas policijos pareigūnų neblaivios būsenos	2014	Informacija žiniasklaidai priemonėse	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Atleidimas iš notaro pareigų

¹⁷⁵ Sudarė darbo autorė. Šaltinis: Notarų rūmų ir Notarų Garbės Teismo informacija.

	Žiniasklaidos priemonėse paskelbta informacija apie eismo įvykį sukėlusį neblaivios būsenos notarą.	2014	Žiniasklaidos priemonėse paskelbta informacija	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Veiklos apribojimas 3 mėn.
	Notaro veiklos patikrinimo metu nustatyta, kad notaras buvo neadekvačios patologinės būsenos	2013	Asmuo	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Veiklos apribojimas 3 mėn.
	Notaras buvo sustabdytas neblaivus vairuojantis automobilį.	2014	Informacija žiniasklaidos priemonėse	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Siūlymas atleisti notarą iš pareigų
	Notaras buvo sustabdytas neblaivus vairuojantis automobilį.	2014	Informacija žiniasklaidos priemonėse	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Siūlymas atleisti notarą iš pareigų
<u>Nesažininga konkurencija</u>	Notaras, neatsižvelgęs į kolegų nuomonę, pateikė prezidiumui prašymą steigti biurą x adresu	2005	Notarų rūmų pateikta informacija	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Priimtas sprendimas notarą išteisinti
	Notaro šeimos narys internetiniame portale patalpino skelbimą dėl notaro padėjėjo paieškos, siūlant jam priedą prie atlyginimo už naujų klientų pritraukimą	2007	Veiklos patikrinimo komisijos informacija Notaras		Notarų rūmų prezidiumas	Pastaba
<u>Nekorektiškas</u>	Notaras atsisakė atlikti notarinį veiksmap ir neinformavo kliento	2006	Asmuo	Notaras	Teisingumo ministras	Pastaba

	<u>elgesys kliento atžvilgiu</u>	Klientas tinkamai neinformuotas apie aplinkybes, dėl kurių notarinis veiksmas negali būti atliktas, t.y. nesurašant atsisakymo atlikti notarinį veiksmą	2006	Asmuo	Notaras	Teisingumo ministras	Pasitenkinta drausmės bylos svarstymu
		Notaras nevyko į namus atlikti notarinio veiksmo, nors suinteresuotas asmuo dėl ligos (nevaikšto) į notaro biurą atvykti negalėjo. Notaras taip pat atsisakė pateikti raštišką atsisakymą atlikti notarinį veiksmą	2006	Asmuo	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Pastaba
		Notaro nekorektiškas, neetiškas elgesys kliento atžvilgius pasireiškė notaro grasinimu klientą viešai apjuodinti	2010	Asmuo	Notaras	Lietuvos notarų rūmų prezidiumas	Griežtas papeikimas
		Neetiškas notaro elgesys ir atsisakymas patvirtinti sandorį	2012	Asmuo	Notaras	Lietuvos notarų rūmų prezidiumas	Viešas atsiprašymas
		Notaras atsisakė jam parengti atsisakymo atlikti notarinį veiksmą raštą.	2013	Asmuo	Notaras	Teisingumo ministras	Pastaba
	<u>Netikslus, neatidus, neapdairus notaro elgesys</u>	Notaras paveldėjimo teisės pagal įstatymą liudijime pakeitė paveldimo turto dalis, apie pakeitimus pranešė VĮ Registrų centrui, tačiau apie šių pakeitimų padarymo faktą, priežastis bei jų esmę neinformavo pareiškėjo nei žodžiu, nei raštu.	2006	Asmuo	Notaras	Teisingumo ministras	Pasitenkinta drausmės bylos svarstymu
		Notaras patvirtino neteisingus duomenis, dėl šios klaidos buvo suklaidintas kitas notaras, tarp įpėdinių kilo ginčas	2006	Asmuo	Notaras* <i>klaidą padarė notaro darbuotoja</i>	Teisingumo ministras	Pasitenkinta drausmės bylos svarstymu

<p><u>Notaras pažeidė notaro veiklos nepriklausomumo principą</u></p>	<p>Notaras, turėdamas tik įgaliojimo napatvirtintą kopiją, patvirtino žemės sklypo pirkimo-pardavimo sutartį, pagal kurią įgaliotinis pardavė žemės sklypą</p>	2006	Prokuratūros, Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus informacija	Notaras	Teisingumo ministras	Pasitenkinta drausmės bylos svarstymu
	<p>Notaras neatliko visų veiksmų, reikalingų sandorio teisėtumui užtikrinti.</p>	2011	Policijos komisariato pranešimas dėl dokumentų klastojimo	Notaras	Teisingumo ministras	Pasitenkinta drausmės bylos svarstymu
	<p>Notaras pažeidė pareigą, tvirtinant sandorius, patikrinti valstybės registru centriniuose duomenų bankuose esančius duomenis, turinčius esminės reikšmės notarinio veiksmo atlikimui ir asmenų teisėtų interesų apsaugai</p>	2008	Specialiųjų tyrimų tarnybos informacija	Notaras	Teisingumo ministras	Pastaba
	<p>Notaras tvirtino sandorį nesilaikydamas jam, kaip valstybės įgaliotam asmeniui, numatytų teisės aktų reikalavimų bei notarui taikytinų didesnių atsargumo, atidumo ir rūpestingumo reikalavimų</p>	2007	Asmuo	Notaras	Teisingumo ministras	Pastaba
	<p>Notaro netinkamas elgesys, pareiškėjui kreipiantis į notarą dėl palikimo priėmimo ir uždavus notarui klausimus, susijusius su teismo leidimo priimti palikimą nepilnamečių įpėdinių vardu gavimu</p>	2014	Asmuo	Notaras	Lietuvos notarų rūmų prezidentas	Viešas atsiprašymas
	<p>Notaras, atlikdamas notarinius veiksmus ar atsisakydamas juos atlikti, turi atsiriboti nuo savo paties subjektyvių pažiūrų, įsitikinimų ir asmeninių interesų.</p>	2008	Asmuo	Notaras	Notarų rūmų prezidentas	Pastaba

<p><u>Notaras nesilaikė reikalavimų, nustatytų notaru biurams ir notaru darbo laikui</u></p>	Pažeidė notarinių veiksmų atlikimo reikalavimus	2002	Asmuo	Notaras	Teisingumo ministras	Papeikimas
	Notaras, nepateikęs pranešimo apie tai, kad negalės eiti notaro pareigų, nebuvo darbe. Asmenys negalėjo atlikti notarinių veiksmų.	2010	Notaro veiklos neeilinis patikrinimo informacija	Notaras	Lietuvos notarų rūmų prezidiumas	Griežtas papeikimas
	Notaras dirba ne biuro buveinės registravimo adresu	2012	Asmuo	Notaras	Lietuvos notarų rūmų prezidiumas	nas
<p><u>Be pagrindo buvo sumažintas notaro atlyginimas</u></p>	Apie tai nenurodyta patvirtintuose dokumentuose, veiksmas atliktas kitame mieste nei yra notaro biuro buveinė	2006	Notarų rūmų informacija	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Pasiteisinta drausmės bylos svarstymu
<p><u>Notarai pažeidžia notarinių veiksmų atlikimo slaptumo principa</u></p>	Biure neįrengė archyvo patalpos, nesudarė sąlygų notarinių veiksmų paslapties išsaugojimui ir kultūringam gyventojų aptarnavimui	2011	Eilinio ir neeilinio notaro veiklos patikrinimų rezultatų įvertinimas	Notaras	Teisingumo ministras	Pasiteisinta drausmės bylos svarstymu
	Notaras duomenis, gautus einant notaro pareigas, apie nekilnojamąjį turtą ir jo savininkus panaudojo ne notaro funkcijoms atlikti ir neteisėtai perdavė advokatui.	2007	Asmuo	Notaras	Teisingumo ministras	Pastaba
	Atlikus notaro neeilinį patikrinimą, siekiant nustatyti, ar notaras pašalino pažeidimus ir trūkumus, nustatytus eilinio veiklos patikrinimo metu, nustatyta, kad notaras pašalino ne visus pažeidimus ir trūkumus.	2013	Notaro veiklos eilinio ir neeilinio patikrinimų išvados	Notaras	Teisingumo ministras	Pastaba

<u>Teisės aktu taikomi veiklos apribojimai</u>	Notaras Lietuvos notarų rūmų prezidiumo sudarytai veiklos patikrinimo komisijai, įpareigotai atlikti notaro veiklos patikrinimą, atsisakė pateikti komisijos prašomus patikrinimui atlikti reikalingus notarinius dokumentus, dėl ko komisija negalėjo atlikti tinkamo, išsamaus ir objektyvaus notaro veiklos patikrinimo	2006	Veiklos patikrinimo komisijos informacija	Notaras	Lietuvos notarų rūmų prezidiumas	Pastaba
<u>Aplaidžiai sudarinėja notarinius dokumentus ir tvarko notarinius registrus, kitokia dokumentacija</u>	Notaras nesilaiko lojalumo principo ir teritorinio skirstymo tvarkos	2010	Asmuo	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Pastaba
	Notaras nesilaiko teritorinio skirstymo tvarkos. Drausmės byla notarui buvo iškelta, vadovaujantis Lietuvos notarų rūmuose gauta notaro patvirtinta pirkimo-pardavimo sutartimi, nurodant, kad ji patvirtinta Vilniaus mieste (nors pačioje sutartyje tvirtinimo vieta nurodyta Panevėžio miestas).	2012	Veiklos patikrinimo komisijos informacija	Notaras	Notarų rūmų prezidiumas	Pastaba

Šioje darbo dalyje darbo autorė, išanalizavusi 2002-2014 metų laikotarpiu notarams išnagrinėtas drausmines bylas (žr. 2 lentelė) pateikė esminius aspektus, turinčius reikšmės socialinio veiksmingumo vertinimui. Analizuodama drausmines bylas, darbo autorė atsižvelgė į svarbiausius aspektus:

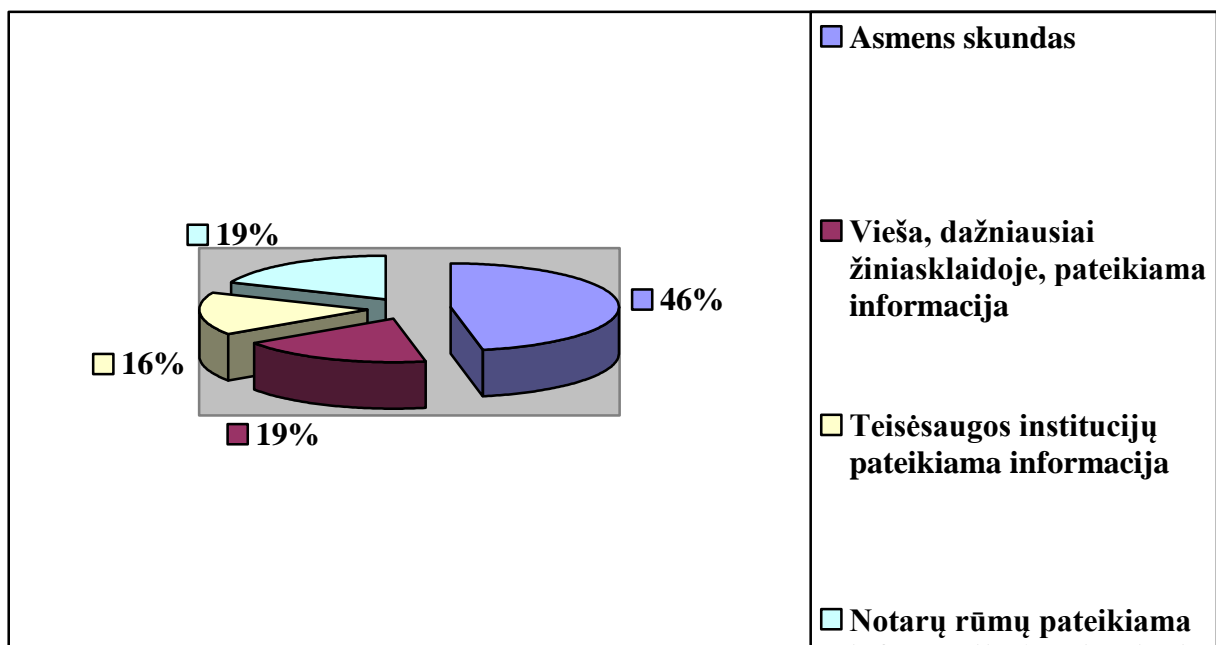
- 1) Subjektus, kurie dažniausiai kreipiasi į Notarų rūmus dėl notarų pažeidimų,
- 2) Subjektus, kurie iškelia notarams drausmės bylą. Ar turi reikšmės, ar drausminę bylą iškėlė Notarų rūmų prezidiumas, ar Teisingumo ministras;
- 3) Notarų atsakomybė už savo ir savo darbuotojų veiksmais padarytą žalą klientams;
- 4) Dažniausi notarų pažeidimai. Kokie pažeidimų motyvai;
- 5) Pažeidimų padariniai.

Norėdama tiksliai įvertinti kiekvieno aspekto svarbą socialinio veiksmingumo nustatymui, darbo autorė apžvelgė kiekvieną jų plačiau ir pateikė išvadas.

Notarui drausmės bylą iškelti turi teisę teisingumo ministras arba notarų rūmų prezidiumas už LR notariato įstatymo, teisingumo ministro patvirtintų teisės aktų, susijusių su notarų veikla, ir Notarų garbės (etikos) kodekso pažeidimus. Apžvelgus 2 lentelę, darytina išvada, jog pagrindu iškelti notarui drausminę bylą gali būti (žr. 4 pav.):

- 1) Asmens skundas;
- 2) Viešai, dažniausiai žiniasklaidoje, pateikiama informacija;
- 3) Teisės saugos institucijų (policijos, specialiųjų tyrimų tarnybos, finansinių tyrimų nusikaltimų tarnybos, kt.) pateikiama informacija;
- 4) Notarų rūmų pateikiama informacija (eilinio ir neeilinio notaro veiklos patikrinimų rezultatų įvertinimas).

2 pav. *Asmenys, kurie kreipėsi dėl drausmės bylos iškėlimo notarui*

Išanalizavus 2 pav. pateiktus duomenis, matyti, jog daugiausia dėl drausmės bylos iškėlimo notarui į Notarų rūmus kreipiasi asmenys, darbo autorės nuomone, tai - notarų biurų klientai (46 proc. punktai), 19 proc. punktų sudaro viešai pateikiama informacija, tiek pat, t.y. 19 proc. punktų sudaro notarų rūmų pateikiama informacija (remiantis eilinio ir neeilinio veiklos patikrinimo rezultatų įvertinimu) ir 16 proc. punktų sudaro teisėsaugos institucijų pateikiama informacija.

Esminis skirtumas tarp aukščiau nurodytų subjektų tas, jog notarų prestižą, o tuo pačiu jų garbę ir orumą bene labiausiai paliečia ir žeidžia viešai skelbiama informacija su neigiamą požiūrį į notarus formuojančiomis antraštėmis, pavyzdžiui, „Girtavimu darbe įtariamam Vilniaus notarui iškelta drausmės byla“¹⁷⁶, „Kelmės notarui – drausmės byla ir tyrimas“¹⁷⁷, „Iškelta drausmės byla Širvintų rajono notarui“¹⁷⁸, „Neblaiviam vairavusiam notarui iškelta drausmės byla“¹⁷⁹, „Sostinės notarui E. Aleksoniui iškelta ketvirtoji drausmės byla“¹⁸⁰, „Notarui - drausmės byla ir teisėsaugos dėmesys“¹⁸¹ ir t.t. Tokios „skambios“ antraštės neabejotinai formuoja neigiamą bei kritišką visuomenės požiūrį į notarų profesiją ir kompromituoja pačią

¹⁷⁶Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/law/girtavimu-darbe-itariamam-vilniaus-notarui-iskelta-drausmes-byla.d?id=23117118>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

¹⁷⁷ Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/law/kelmes-notarui-drausmes-byla-ir-tyrimas.d?id=17891485>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

¹⁷⁸ Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&tema=1&str=21791> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

¹⁷⁹Prieiga per internetą: <<http://auto.lrytas.lt/-12054152071203176082-neblaiviam-vairavusiam-notarui-isc5%a1kelta-drausm%C4%97s-byla.htm>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

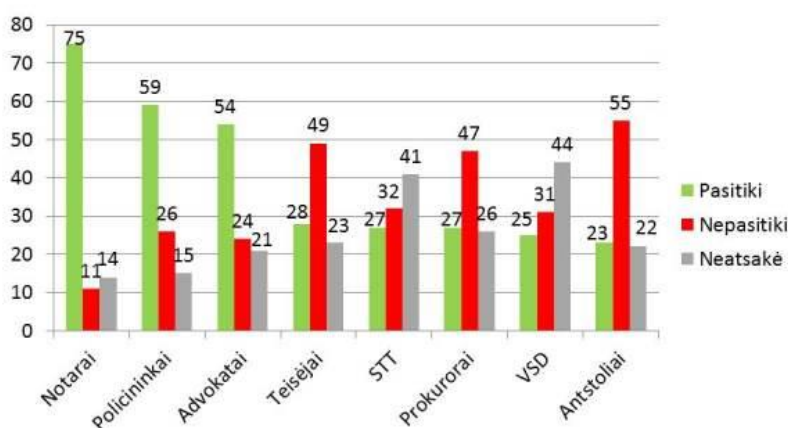
¹⁸⁰Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-12537787451252689914-sostin%C4%97s-notarui-e-aleksoniui-isc5%a1kelta-ketvirtoji-drausm%C4%97s-byla.htm>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

¹⁸¹ Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/notarui-drausmes-byla-ir-teisesaugos-demesys-59-1324>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

notariato instituciją. Įdomus faktas tai, jog 2013 m. Notarų rūmų iniciatyva ir užsakymu visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ atliko sociologinį tyrimą, kuriuo buvo siekiama nustatyti, kokiomis teisinėmis profesijomis 2013 metais labiausiai pasitiki šalies gyventojai. Nepaisant aukščiau nurodytų antraščių, tyrimo rezultatai „kalba patys už save“. (žr. 3 pav.).

3 pav. Pasitikėjimas teisinėmis profesijomis 2013 metais¹⁸²

Pasitikėjimas teisinėmis profesijomis, proc., 2013 m., „Vilmorus“ tyrimas

3 pav. matyti, jog visuomenė, lyginant teisinės profesijas: notarus, policininkus, advokatus, teisėjus, STT, prokurorus, VSD bei antstolius, daugiausiai pasitiki notarais (75 proc. punktų), nepasitiki 11 proc. punktų apklaustųjų (darbo autorė kritiškai vertina, jog nepasitiki greičiausiai tie asmenys, kurių skundus gavo Notarų rūmai). Palyginti su 2012 m., kai pasitikėjimo notarais rodiklis siekė 86 proc., 2013 metais jis sumažėjo 11 proc. punktų, tačiau pasitikėjimas 9 proc. punktais didesnis nei 2011 metais (66 proc. punktai). 2013 m., palyginti su 2012 m., nepasitikinčiųjų notarais žmonių sumažėjo 3 proc. punktais, tačiau net 13 proc. punktų padaugėjo neapsisprendusių respondentų. 2010 metais notarais pasitikėjo 58 proc. punktai, 2009 m. – 53 proc.punktai respondentų¹⁸³.

Taigi galima daryti išvadą, jog notarų drausmingumas „matuojamas“ klientų pasitikėjimo arba nepasitikėjimo notarais vertinimo kontekste, o tai, tiek kiekvienam notarui, tiek notariatui, kaip institutui, labai svarbu, kadangi notaras, aktyviai dalyvaudamas tautos visuomeniniame gyvenime ir vykdydamas valstybės jam pavestas funkcijas, „<...> visada buvo

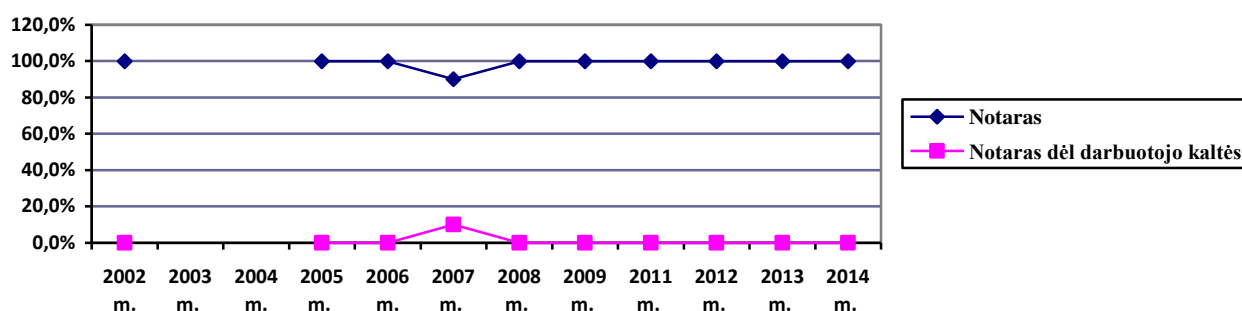
¹⁸² Prieiga per internetą: < <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos/item/202-lietuvos-gyventojai-tarp-teisinink%C5%B3-labiausiai-pasitiki-notarais> > [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

¹⁸³ Prieiga per internetą: < <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos/item/202-lietuvos-gyventojai-tarp-teisinink%C5%B3-labiausiai-pasitiki-notarais> > [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

ir bus ne tik konkrečių teisinių funkcijų atlikėjas, bet ir asmuo, darantis nemažą įtaką žmonių socialinei savijautai ir teisinių santykių stabilumui¹⁸⁴.

Analizuojant notarų drausmingumą socialinio vertinimo kontekste svarbu pažymėti, jog daugiausiai drausmės bylų vertinamu 2002 – 2014 metų laikotarpiu, buvo iškelta notarams, ir tik vienu atveju – notarui dėl darbuotojo kaltės (žr. 4 pav.):

4 pav. *Asmuo, kuriam iškelta drausmės byla*

Šaltinis: drausminių bylų analizė (2 lentelė)

LR Notariato įstatymo 7⁽¹⁾ straipsnyje nurodoma, jog LR teisingumo ministras arba Notarų rūmų prezidiumas turi teisę iškelti *notarui* drausmės bylą už Lietuvos Respublikos notariato įstatymo, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtintų teisės aktų ir Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso pažeidimus. Vadinasi, už notaro darbuotojo padarytą klaidą atsakyti pagal teisinį reguliavimą taip pat turi tik notaras. Tai patvirtina ir Notariato įstatymo 16 straipsnio imperatyvi nuostata, jog „notaras atsako Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ir šio įstatymo nustatyta tvarka už savo, savo atstovo ir notaro biuro darbuotojų kaltais veiksmais fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, vykdant notaro profesinę veiklą“¹⁸⁵. Vadinasi, nesvarbu, jog žalą padarė ne notaras, o jo atstovas ar darbuotojas, atsakyti tenka tik notarui. Dėl šios priežasties visuomet atsižvelgiama, „<...> kad sandorius tvirtinančiam notarui privalomas objektyviai maksimalaus atidumo standartas, nustatomas taikant protingumo kriterijų, siekiant užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų“¹⁸⁶.

¹⁸⁴ Gumuliauskienė, L.; Svirbutienė, D. Notariato aktualijos. *Jurisprudencija*. 2013, 20(3), p. 1113–1130.

¹⁸⁵ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810

¹⁸⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 22 d. nutartis civ. byloje pagal pareiškėjos D. K. skundą dėl Vilniaus miesto 35-ojo notarų biuro notarės A. P. veiksmų (bylos Nr. 3K-3-419/2007 m., kat. 128.11).

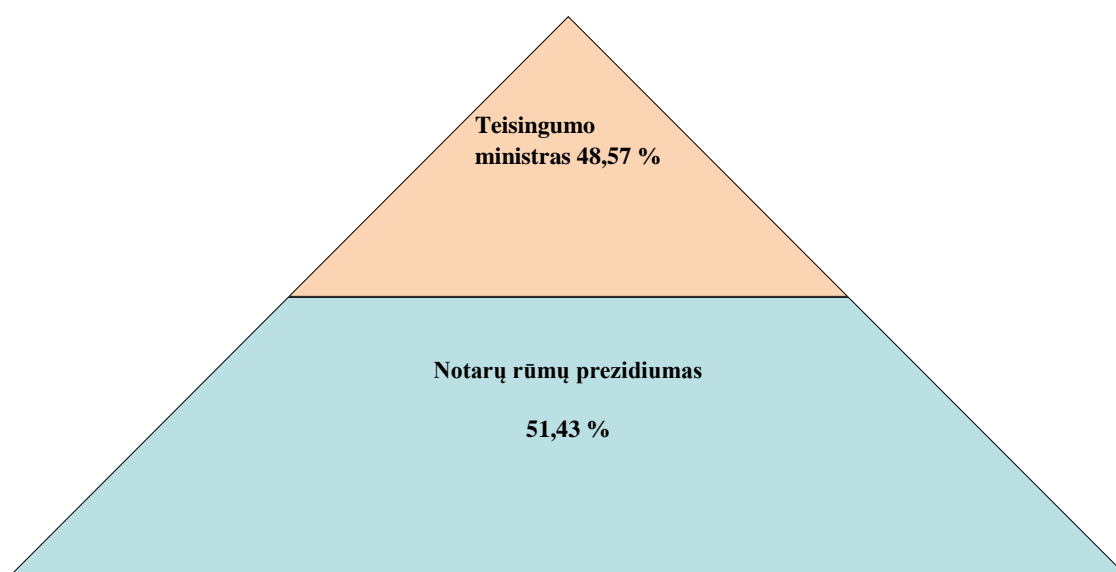
Trečias svarbus aspektas, analizuojant notarų drausmės bylas, yra nustatyti subjektą, priėmusį sprendimą iškelti drausmės bylą notarui ir išanalizuoti, kokią reikšmę turi notariatui, kaip institutui, vertinant socialinį veiksmingumą, nuo to, kuris subjektas priėmė sprendimą.

Kaip jau minėta šioje darbo dalyje, drausmės bylą notarui gali iškelti du subjektai:

- 1) Lietuvos Respublikos teisingumo ministras, arba
- 2) Notarų rūmų prezidiumas.

Išanalizavus 2 lentelėje pateiktas drausmines bylas 2002 – 2014 metų laikotarpiu, darytina išvada, jog minėtu laikotarpiu labai panašiai abiejų subjektų iniciatyva buvo iškeltos drausminės bylos (žr. 5 pav.):

5 pav. *Subjektas, priėmęs sprendimą iškelti drausmės bylą*

Teisingumo ministras drausmės bylą notarui turi teisę iškelti už LR notariato įstatymo, LR teisingumo ministro patvirtintų teisės aktų pažeidimus, o Notarų rūmų prezidiumas – už notarų garbės (etikos) kodekso pažeidimus. Svarbu pabrėžti, jog tai ne vienintelis svarbus kriterijus, skiriantis šiuos subjektus. Svarbu yra tai, kokią reikšmę turi vieno ir kito subjekto veiksmai. Teisingumo ministras, iškeldamas notarui drausmės bylą, išleidžia įsakymą, Notarų rūmų prezidiumas – priima nutarimą¹⁸⁷.

¹⁸⁷ Notarų garbės teismo nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1R-184. Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=238661&p_query=&p_tr2=> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

Taigi notarų savikontrolė svarbi ir teisingumo ministerijai, kaip notarų veiklos „prižiūrėtojai“ dėl didesnio pasitikėjimo notarų atliekamomis funkcijomis, dėl to, kad notariai, dirbdami savo darbą, nepažeidžia įstatymų normų ir teisingumo ministro įsakymų.

Ketvirtas svarbus aspektas nagrinėjant notarų drausmines bylas yra išanalizuoti per pastaruosius metus dažniausiai nagrinėtų drausmės bylų pobūdį, t.y. teisinį drausmės bylos iškėlimo pagrindus. Jais, išanalizavus 2 lentelėje pateiktą drausminių bylų sąrašą, galime įvardinti:

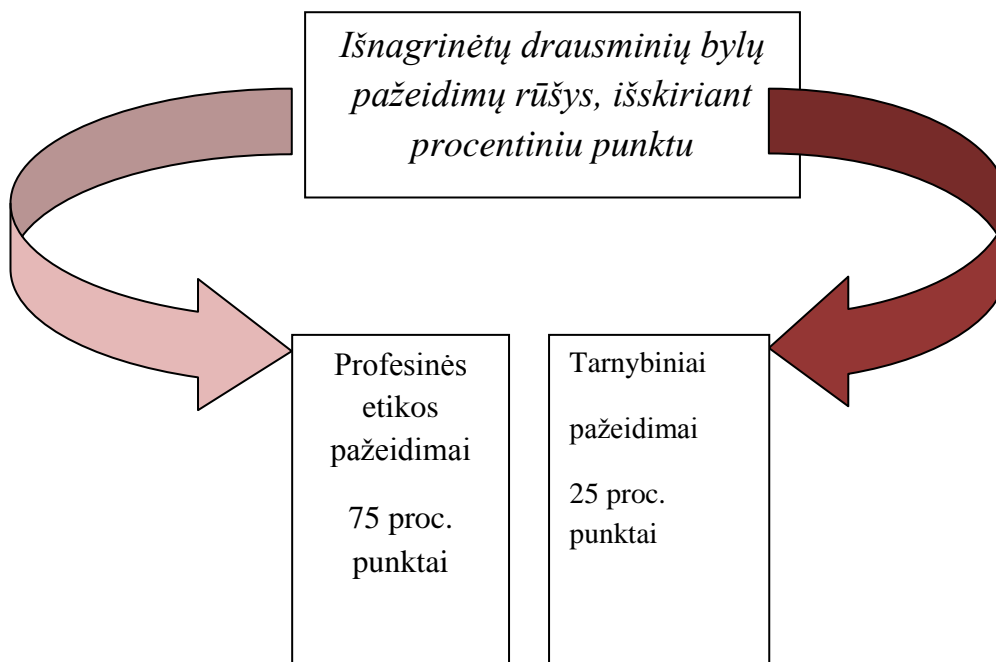
Atkreiptinas dėmesys, jog notariato veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra vieningos notarų drausminių pažeidimų sąvokos, pažeidimai nėra suskirstyti į tam tikras kategorijas ar rūšis. Pavyzdžiui, Notariato įstatymo 7⁽¹⁾, 10², 22¹ juos įvardija „drausmės bylomis“, o Notarų rūmų statuto 32 str. 1 d. - „notarų profesinės etikos ir tarnybinių nusižengimų bylomis“, to paties statuto 10 straipsnyje jau paminėtos „drausmės bylos“. Darbo autorė, notarų garbės teismo nagrinėjamas drausmės bylas rūšiuoja taip pat, kaip tai pateikta teisinėje literatūroje¹⁸⁸:

- 1) *Profesinės etikos bylos*. Profesinę etiką notariai laikomi pažeidę, nesilaikydami Notarų garbės (etikos) kodekso nuostatų, kuriame pabrėžiama, kad notaras, dirbdamas savo darbą, dalyvauja visuomeniname tautos gyvenime, prisideda prie teisinės valstybės kūrimo, o savo elgesiu ir darbu stiprina Notarų rūmų ir notaro darbo prestižą. Apibendrinant notarų garbės (etikos) kodekso nuostatas išskiriamos tokie galimi notaro profesinės etikos pažeidimai: notaro nekorektiškas elgesys su klientu, veiklos reklamavimas ir nesąžiningos konkurencijos apraiškos, subjektyvus notaro elgesys vienos šalies atžvilgiu, nesąžiningai deklaruoja valstybei savo pajamas ir nemoka nustatytų mokesčių, nesilaiko notarinių veiksmų slaptumo ir neužtikrina notarinių dokumentų saugumo, kt.
- 2) *Tarnybinių nusižengimų bylos*. Šie nusižengimai susiję su notariato ir kitų įstatymų bei teisingumo ministro įsakymų, reglamentuojančių notarų veiklą, jos apribojimus, nesilaikymu ar netinkamu laikymusi.

Išanalizavus 1 priede pateiktas drausmines bylas, prieinama prie išvados, jog daugiausia notariai baudžiami už profesinės etikos pažeidimus (žr. 6 pav.):

¹⁸⁸ Kūris, E. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, p. 661-662.

6 pav. *Išnagrinėtų drausminių bylų pažeidimų rūšys, išskiriant procentiniu punktu*

Kaip matyti iš 6 pav. notarai daugiausiai yra pažeidę profesinės etikos normas (net 75 proc. punktai). Pažeidimų pobūdis susijęs su nekorektišku notaro elgesiu kliento atžvilgiu, netiksliau, neatidžiu notaro elgesiu ir kt. pažeidimais. Labai svarbu pastebėti, jog notarų profesiniai drausmės pažeidimai dažniausiai „matomi“ visuomenės, kadangi jie tampa žinomi iš viešai skelbiamos informacijos, o žiniasklaida, kaip žinoma, viena iš formų visuomenės nuomonei formuoti. Tarnybiniai pažeidimai sudaro mažiau – 25 procentinius punktus.

Penktas svarbus aspektas yra tai, kad svarbu išanalizuoti, kokias drausmines nuobaudas notarams skiriamos už padarytus pažeidimus. Ši analizė gali būti svarbi tolesnei notarų pažeidimų prevencijai.

Pažymėtina, jog Notarų garbės teismas, išnagrinėjęs notaro drausmės bylą, gali¹⁸⁹:

- 1) jį išteisinti;
- 2) pasitenkinti drausmės bylos svarstymu;
- 3) nutraukti drausmės bylą, jei praleistas šios bylos iškėlimo terminas;
- 4) įpareigoti notarą viešai atsiprašyti nukentėjusiojo arba notaro biuro kolektyvo;
- 5) pareikšti jam pastabą;
- 6) pareikšti jam papeikimą;
- 7) pareikšti jam griežtą papeikimą;
- 8) uždrausti profesinę veiklą iki trijų mėnesių;

¹⁸⁹ Notarų garbės teismo nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1R-184. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=238661&p_query=&p_tr2= [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

9) pasiūlyti Lietuvos Respublikos teisingumo ministrui atleisti jį iš pareigų.

Palyginimui darbo autorė pateikė LR Advokatūros įstatymo¹⁹⁰ 52 str. 1 d. nurodytų drausminių nuobaudų sąrašą:

- 1) pastaba;
- 2) papeikimas;
- 3) viešai paskelbiamas papeikimas;
- 4) siūlymas panaikinti Lietuvos advokatūros sprendimą pripažinti asmenį advokatu.

LR Teisingumo ministro įsakyme „Dėl advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarkos aprašo“¹⁹¹ skelbimo 6 dalies 39.1 punkte nurodyta dar viena „galimybė“ – neskirti drausminės nuobaudos.

LR Antstolių įstatymo¹⁹² 15 str. išvardijamos tokios drausminės nuobaudos:

- 1) pastaba;
- 2) papeikimas;
- 3) teisės teikti paslaugas, nurodytas LR Antstolių įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje, atėmimas iki šešių mėnesių;
- 4) teisės atlikti funkcijas, nurodytas LR Antstolių įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje, atėmimas iki šešių mėnesių;
- 5) atleidimas iš antstolių.

Antstolio padėjėjui gali būti skiriamos šios drausminės nuobaudos:

- 1) pastaba;
- 2) papeikimas;
- 3) teisės vykdyti antstolio padėjėjo veiklą atėmimas.

Antstoliui ir antstolio padėjėjui papildomai gali būti skiriamas įpareigojimas atsiprašyti asmens Antstolių garbės teismo nustatyta tvarka.

Pagal LR Darbo kodekso¹⁹³ 237 str. galimos drausminės nuobaudos yra pastaba, papeikimas, atleidimas iš darbo.

Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, jog notarams drausminių nuobaudų sąrašas yra „lanksčiausias“ notarų atžvilgiu. Matyt notarui, padariusiam drausminį pažeidimą, didžiausia bausmė yra, pavyzdžiui, viešas atsiprašymas, negu pastaba ar papeikimas. 7 pav. pateikiama priimtų sprendimų drausminėje byloje analizė.

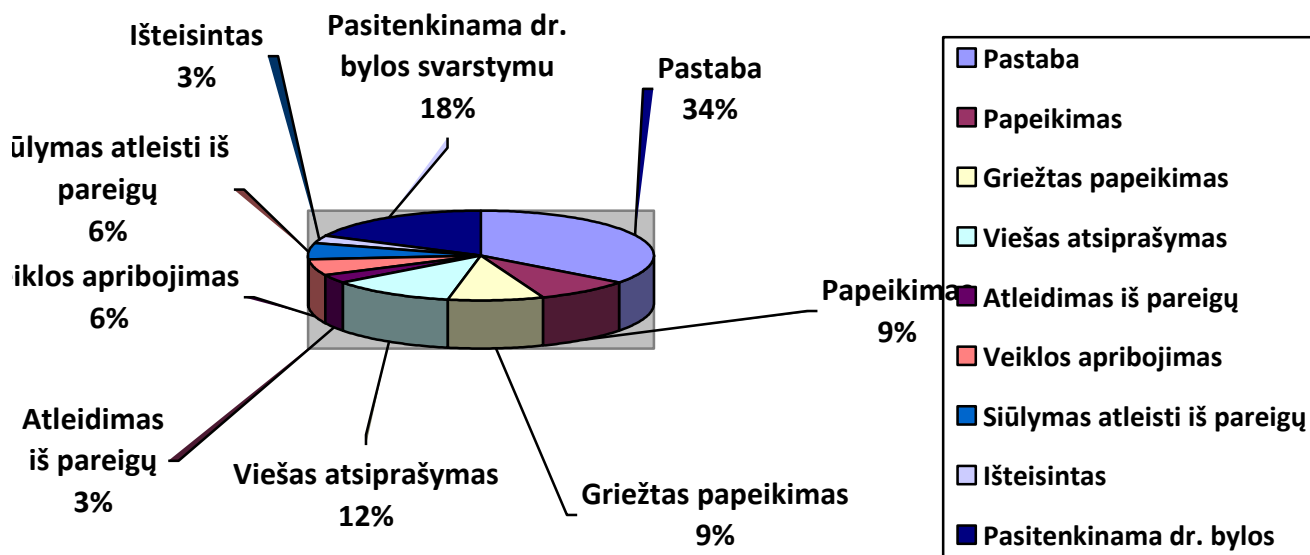
¹⁹⁰ Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 50-1632.

¹⁹¹ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Dėl advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarkos aprašo skelbimo 2007 m. liepos 11 d. Nr. 1R-278.

¹⁹² Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 53-2042.

¹⁹³ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 64-2569.

7 pav. *Priimtas sprendimas drausmės byloje*

Iš to, kas pateikta 7 pav., darytina išvada, jog daugiausia notarams tenkanti drausminė nuobauda – pastaba (34 proc. punktai), t.y. pati švelniausia drausminė nuobauda. 18 proc. punktų sudaro pasitenkinimas drausminės bylos svarstymu, 12 proc. punktų sudaro viešas atsiprašymas, 9 proc. punktai sudaro drausminė nuobauda papeikimas ir griežtas papeikimas, po 6 proc. punktus sudaro drausminė nuobaudos Notaro veiklos apribojimas iki 3 mėn. ir siūlymas atleisti iš notaro pareigų, ir po 3 proc. punktus sudaro drausminės nuobaudos „išteisintas“ ir atleidimas iš pareigų.

Taigi drausminių bylų analizė leido įvertinti, kokia svarbi notaro, kaip valstybės įgalioto asmens, reputacija, prestižas, garbė ir orumas atliekant jam pavestas funkcijas ir kokiais pažeidimais notaras gali sumenkinti „savo vardą“. Analizė parodė, koks stiprus ryšys sieja notarą ir klientą. Kaip matyti, notaras, klausydamas, kaip tai reguliuojama notariato veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose, tikrai įstatymo raidės, privalo būti ypatingai atidus, rūpestingas, išvalgus, dalyvaudamas visuomeniname gyvenime ir valstybės teisės kūrimo procese, kadangi dėl ypatingai aukštų keliamų reikalavimų jis visuomet yra savivaldos institucijų kontrolėje ir priežiūroje, ir visuomenės dėmesio centre.

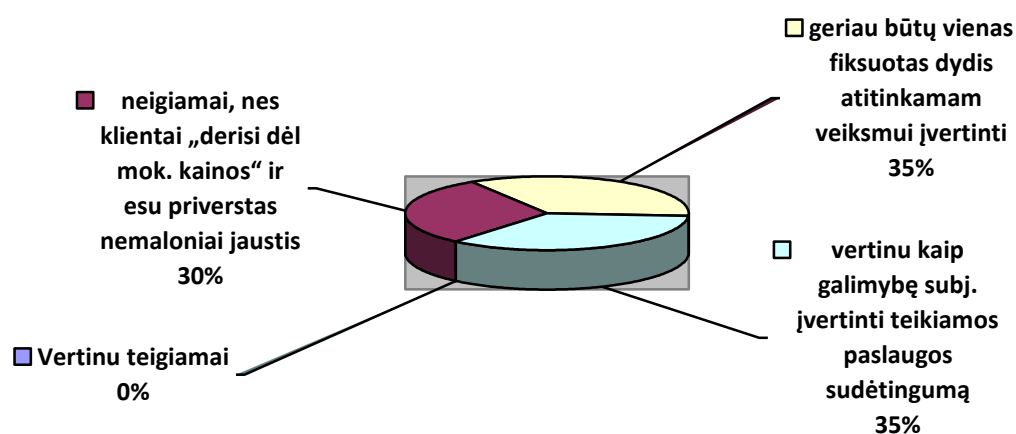
3.2. Notarų veiklos teisinio reguliavimo praktikos iššūkiai (problemos)

Anketinių duomenų tyrimo tikslas – atskleisti notarų veiklos teisinio reguliavimo iššūkius, remiantis notarų atsakymais klausimais į pateiktos anketos formalizuotus klausimus. Ši darbo dalis skirta tiesiogiai atskleisti ir įvertinti notarų veikloje kylančias teisines ir socialines problemas. Anketos klausimus darbo autorė sudarė remdamasi aktualiausiomis (viešai žiniasklaidos priemonėse pateikiama informacija, publikacijos) ir “jautriausiomis” (daugiausiai diskusijų sukėlusios tiek viešojoje erdvėje, tiek uždaruose notarų rūmų susirinkimuose) temomis, taip pat šio skyriaus 3.1. poskyryje atlikta drausminių bylų analize.

Anketos pavyzdys pateiktas šio darbo 4 priede. Notarams anketoje buvo pateikti šeši konkretūs klausimai. Notarui reikėjo pažymėti priimtinausią atsakymo variantą. Klausimai buvo formuluoti remiantis šio darbo pirmame ir antrame skyriuje išdėstyta teorija ir padarytomis išvadomis, iš kurių kilo dar neatsakytų klausimų.

Pirmojo anketos klausimo analizė leido įvertinti notarų nuomonę dėl imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinuosiuose dydžiuose (5 priedas) nurodytų ribų „nuo – iki“. Tai, kaip pasiskirstė notarų atsakymai ir kiek vertinant procentiniais punktais pasiskirstė notarų atsakymai, pateikta 8 pav.:

8 pav. 1 anketos klausimas: *Kaip vertinate Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinuosiuose dydžiuose nurodytas ribas „nuo – iki“?*

Iš pateikto 8 pav. matyti, jog nei vienas notaras nepasirinko pirmojo atsakymo varianto, t.y. neįvertino teigiamai notarų imamo atlyginimo dydžio reglamentuotos tvarkos. 30 procentinių punktų sudaro pasirinktas antras anketos klausimo atsakymas „vertinu neigiamai, nes klientai

„derisi“ dėl mokėtinės kainos ir esu priverstas nemaloniai jaustis“. 35 procentiniai punktai sudaro pasirinktą trečiąjį pirmojo anketos klausimo atsakymo variantą *„geriau būtų vienas fiksuotas dydis atitinkamam veiksmui įvertinti“*, tiek pat, t.y. 35 procentiniai punktai, sudaro pasirinktas ketvirtas atsakymo variantas *„vertinu kaip galimybę subjektyviai įvertinti teikiamos paslaugos sudėtingumą (įskaitant sugaištą laiką, darbuotojo, ruošusio projektą, kompetenciją, kitus teisinės paslaugos/notarinio veiksmo kokybę įtakojančius veiksnius).*

Antrame darbo skyriuje plačiau buvo aptarti šeši aiškūs notarų paslaugų įkainių kriterijai, kurie, Teisingumo ministerijos nuomone, turėtų būti labai aiškiai ir nedviprasmiškai suprantami klientų atžvilgiu, tuo pačiu socialiai orientuoti ir pritaikyti visiems šalies gyventojams. Tačiau, kaip matyti iš 7 pav. šis reglamentavimas nėra „patogus“ bei lankstus notarų atžvilgiu. Nei vienas notaras neįvertino teigiamai imamo atlyginimo reguliavimo sistemos.

Pavyzdžiui, už uždarnosios akcinės bendrovės steigimo dokumentų atitikties įstatymų reikalavimams patvirtinimą, taip pat patvirtinimą, kad juridinį asmenį įregistruoti galima, nes įstatymuose ar steigimo sandoryje nustatytos prievolės yra įvykdytos ir atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės, notarų imamo atlyginimo laikinuosiuose dydžiuose numatytas atlyginimo ribos yra nuo 250 Lt iki 800 Lt (72,41–231,70 Eur) (žr. 2 priedą). Vadinasi, vienas notaras iš kliento gali reikalauti 250 Lt (72,41 EUR), tuo tarpu kitas net 800 Lt (231,70 EUR). Kaip rodo pateiktų atsakymų į pirmąjį klausimą analizė, notaras, įvertina iš kliento imamą mokėtiną mokesį, įvertinęs savo sugaištą laiką, darbuotojo, ruošusio projektą, kompetenciją, kitus teisinės paslaugos/notarinio veiksmo kokybę įtakojančius veiksnius, taip pat notaras priima sprendimą atsižvelgęs į tai, jog klientas „derisi“ dėl imamo atlyginimo, kadangi, kaip minėta, vienas notaras to paties kliento gali prašyti minimalaus nustatyto atlyginimo dydžio, o kitas notaras už tokio paties sandorio patvirtinimą gali paprašyti maksimalaus nustatyto atlyginimo dydžio.

Laisvojo arba lotyniškojo, notariato esmė yra ekonominis notaro nepriklausomumas nuo valstybinės valdžios ir valdymo institucijų, pagaliau – nuo klientų įvairių pasiūlymų. Notarą turi dominti tik įstatymas. Be kita ko, vadovaudamasis įstatymu, notaras vadovaujasi ir savo sąžinės balsu, t.y. priimdamas sprendimą, kokį atlygį iš kliento pareikalauti, ar apskritai – atleisti klientą nuo notarui mokamo atlyginimo, jis turi įvertinti ir kliento turtinę padėtį (tai imperatyviai reglamentuojama įstatyme). Vadinasi, notaras, nustatydamas paslaugos klientui įkainį, tuo pačiu turi įvertinti ne tik savo laiko sąnaudas, sandorio sudėtingumo lygį, bet ir įvertinti kliento mokumo galimybes. Tuo tarpu klientas, žinantis ir ginantis savo teises, gali „derėtis“ su notaru dėl notaro imamo atlyginimo, kadangi teisinėje valstybėje vienas iš svarbiausių ir stabiliausių

žmogaus teisių garantų yra galimybė pasinaudoti pačios valstybės sukurtomis teisių gynimo užtikrinimo priemonėmis.

Darbo autorės nuomone, toks netikslus, į interpretavimus linkęs notarų imamo atlyginimo reglamentavimas yra šiuolaikiškas dėl galimybės ir laisvės notarui rinktis ir spręsti pačiam dėl imamo atlyginimo dydžio, tačiau paliekantis vietos ilgoms interpretacijoms ir tobulintinas dėl kelių priežasčių: pirma, dėl to, kad klientui nekiltų klausimų, kodėl jis viename biure turi mokėti už notaro paslaugas vieną kainą (mažesnę), kitame – kitokią (didesnę), antra, dėl to, kad pačiam notarui nekiltų problemų praktikoje taikant teisinio reguliavimo nustatytas ribas. Darbo autorės nuomone, nors lotyniškojo notariato sistemoje notarų konkurencija ribojama, apskritai konkurencija tarp notarų nėra uždrausta. Sąžiningos konkurencijos principas išplėtotas Notarų garbės (etikos) kodekse. Jame įtvirtinta notaro pareiga laikytis sąžiningos konkurencijos principų. Tuo tarpu klientų viliojimas vienkartiniais arba nuolat žemesniais kaip kitų notarų atlyginimo dydžiais arba klientų nukreipimas pas kitus notarus atlikti daugiau pastangų („triūso“) reikalaujančius notarinius veiksmus, už kuriuos gaunamas mažas atlyginimas, pačiam atliekant tuos veiksmus, už kuriuos gaunamas didelis atlyginimas, yra laikytina nesąžininga konkurencija.

Šios problemos aktualumą ir buvimą rodo ir šio skyriaus 3.1. atlikta drausminių bylų analizė. Nors formalių (užfiksuotų) skundų darbo autorė nerado notarų garbės teismo išnagrinėtų skundų sąrašė dėl nesąžiningos konkurencijos atvejų būtent dėl notarų imamo atlyginimo dydžio nustatymo, tačiau minėta problema aktuali remiantis „emociniais“ skundais, t.y. klientų vadinamuoju „derėjimusi“ su notariais, taip pat diskusijos internetiniuose portaluose¹⁹⁴ ¹⁹⁵ šia tema, rodo, kad šis klausimas notarams yra aktualus ir turi būti tiksliai, aiškiai sureglamentuotas, nepaliekant vietos diskusijoms ir interpretacijoms, o tokie visiems piliečiams prieinamame internetiniame puslapyje¹⁹⁶ po notarų išvardintų įkainių yra priedas – pastaba „**Įkainiai pas konkretų notarą gali skirtis, kadangi kiekvienas notaras konkrečius įkainius nustato pats*“¹⁹⁷, neigiamai formuoja visuomenės požiūrį į notarus, *savo nuožiūra* pasirenkančius atlyginimo dydį.

Antras anketos klausimas susijęs su pirmuoju anketos klausimu, taip pat apie notarų imamo atlyginimo teisinį reguliavimą, konkrečiai – Notariato įstatymo 19 straipsnyje reglamentuojamą normą, kur nurodoma, jog „(a)tsižvelgdamas į kliento turtinę padėtį, notaras gali iš viso ar iš dalies atleisti jį nuo atlyginimo mokėjimo“¹⁹⁸.

¹⁹⁴ Prieiga internete: <<http://www.notarius.lt/?lt=1176885294>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

¹⁹⁵ Prieiga internete: <<http://www.finvega.lt/lietuvos-notaru-ikainiai/>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

¹⁹⁶ *Ibid.*

¹⁹⁷ *Ibid.*

¹⁹⁸ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810

Notarų atsakymai pasiskirstė taip (žr. 3 lentelę)

Pateiktas klausimas:	Pateikti atsakymų variantai	Pasirinktas atsakymo variantas (išraiška procentiniu punktu)
<i>Kokiais kriterijais vadovaujantės, nustatydami kliento turtinę padėtį, taikydami LR Notariato įstatymo 19 straipsnio nuostatą „Atsižvelgdamas į kliento turtinę padėtį, notaras gali iš viso ar iš dalies atleisti jį nuo atlyginimo mokėjimo“?</i>	1) Atsižvelgiu į kliento išvaizdą	0 proc. punktų
	2) Stengiuosi daugiau pabendrauti su klientu, įvertinu jo turtinę padėtį iš kliento pasakojimo	10 proc. punktų
	3) Nežinau, kokiais kriterijais vertinti kliento turtinę padėtį	30 proc. punktų
	4) Netaikau šios normos praktikoje dėl neaiškiai reglamentuoto apibrėžimo	60 proc. punktų

Kaip matyti iš 3 lentelės, nei vienas notaras vertindamas kliento turtinę padėtį nekreipia dėmesio į kliento išvaizdą. 10 procentinių punktų sudaro pasirinktas antro klausimo antras atsakymas „*Stengiuosi daugiau pabendrauti su klientu, įvertinu jo turtinę padėtį iš kliento pasakojimo*“, 30 procentinių punktų sudaro pasirinktas trečias atsakymas „*Nežinau, kokiais kriterijais vertinti kliento turtinę padėtį*“, 60 procentinių punktų sudaro atsakymas „*Netaikau šios normos praktikoje dėl neaiškiai reglamentuoto apibrėžimo*“.

Darbo autorė pastebi, jog iš tiesų Notariato įstatyme nurodyta imperatyvi norma notarui įvertinti kliento turtinę padėtį, „nutyli“, kokiais kriterijais vadovaujantis, kliento turtinė padėtis turi būti nustatoma, kuo motyvuojamas vienoks ar kitoks notaro pasirinkimas taikyti ar ne šia normą. Turtinės padėties vertinimo kriterijai apskritai nėra nurodyti nei viename notaro veiklą reglamentuojančiame teisės akte.

Norint realiai suvokti situaciją, darbo autorė pateikė pavyzdį. Pavyzdžiui, UAB „X“ steigia vienas fizinis asmuo, kuris kartu yra vienintelis bendrovės akcininkas. Ir kitas atvejis, kuomet UAB „Y“ steigia užsienio juridinis asmuo. Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas

laikinuosiuose dydžiuose nustatytas notaro atlyginimas už UAB steigimą yra nuo 72,41 iki 231,70 Eur. Logiškai mąstant, notaras už UAB „X“ steigimo dokumentų patvirtinimą turėtų paprašyti mažesnio atlyginimo, kadangi UAB „Y“ yra užsienio juridinis asmuo ir notarui reikės atlikti daugiau patikrų įvairiuose registruose (už kuriuos mokesčiai į laikinuosiuose dydžiuose nurodytą atlyginimą nėra įskaičiuotas, bet imamas iš kliento). Darbo autorės nuomone, tam, kad įvertinti kliento turtinę padėtį, nepakanka vadovautis išoriniais, visiems aiškiai matomais požymiais arba nuspręsti apie kliento turtinę padėtį iš notaro ir kliento dialogo.

Darbo autorės nuomone, Notariato įstatymo 19 straipsnyje nurodyta norma sudaro galimybę skirtingai interpretuoti ir aiškinti šią nuostatą. Kliento turtinės padėties nustatymas Notariato įstatyme nustatoma subjektyviai, kadangi įstatyme tiesiogiai nenurodyti objektyvūs kriterijai, kuriais vadovaujantis turtinė kliento padėtis nustatoma. LR teisės doktrinoje nėra reglamentuoti asmens turinės padėties nustatymo kriterijai. Lietuvoje R. Volodko analizavo tik turtinės padėties, kaip neturtinės žalos kompensacijos dydžio nustatymo kriterijų, užsienio teisės mokslininkų – H. Koziolo ir H. Rogerso – darbuose taip pat galima rasti pavienių minčių dėl šio faktoriaus taikymo galimybių¹⁹⁹. Turtinės padėties nustatymas laikomas kriterijumi, suteikiant valstybės garantuojamą teisinę pagalbą civilinio proceso tvarka nagrinėjamos bylose. Pagal VGTTP įstatymo²⁰⁰ 11 str. 2 dalies 1 punkto nuostatą, valstybės garantuojamą teisinę pagalbą gali gauti asmenys, kurių turtas ir metinės pajamos neviršija Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytų asmens turto ir pajamų lygių. 2005 m. balandžio 18 d. LAT nutartyje (Civilinė byla Nr. 3K-7-255/2005) konstatuota, jog neturtinės žalos dydžio nustatymo aspektai, t. y. šalies ekonominio gyvenimo rodikliai, bendras pragyvenimo lygis, vidutinės gyventojų pajamos ir kiti ekonominio pobūdžio faktoriai, Europos žmogaus Teisių Teismo praktikoje yra naudojami. Jie atspindi žalą padariusio asmens – valstybės - turtinę padėtį ir yra svarbūs teisingos kompensacijos parinkimo požiūriu. Europos deliktų teisės principų (PETL²⁰¹ 10:401) straipsnyje teigiama, jog mažinti žalos atlyginimo dydį priklausomai nuo šalių turtinės padėties galima tik išimtiniais atvejais, jei atsakovui tai būtų nepakeliama našta.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog Notariato įstatymo 19 str. nuostata dėl kliento turtinės padėties įvertinimo yra blanketinė, tačiau nei pačiame įstatyme, nei kitame teisės akte, reglamentuojančiame notariato veiklą, nėra nurodomi kliento turtinės padėties

¹⁹⁹ Jankutė, R. Visiško nuostolių atlyginimo principo, kilus deliktinei atsakomybei, taikymo išimtis – subjektyvios prigimties faktoriai. *Socialinių mokslų studijos*. 2013, 5(1). p. 10-11.

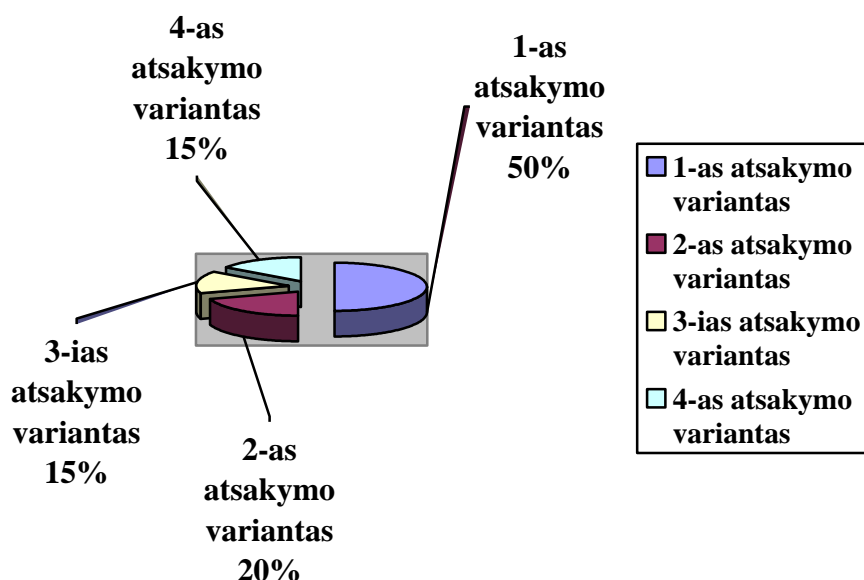
²⁰⁰ Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 18-572.

²⁰¹ European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Text and Commentary. Vienna: Springer-Verlag, 2005, p. 4. (Cituota iš: Jankutė, R. Visiško nuostolių atlyginimo principo, kilus deliktinei atsakomybei, taikymo išimtis – subjektyvios prigimties faktoriai. *Socialinių mokslų studijos*. 2013, 5(1), p.7.)

nustatymo kriterijai. Dėl šios priežasties ši nuostata turėtų būti tobulintina, nepaliekant vietos nei notarų, nei klientų dviprasmiškoms interpretacijoms ir negali būti aiškinama išplečiamai. Turtinės padėties nustatymas turi būti reglamentuojamas aiškiais ir tiek notarui, tiek klientui suprantamais objektyviais kriterijais. Darbo autorės nuomone, kliento turtinės padėties atleidimas nuo viso ar dalies imamo atlyginimo turi būti vertinamas išimtiniais atvejais, kai nustatomi šios teisės normos taikymo pagrindai ir sąlygos.

Trečiojo anketos klausimo („*Su kokiomis problemomis susiduriate taikydami nuo 2014-09-01 reglamentuojamas pataisas jaunoms šeimoms nustatyti per pusę mažesnę mokesčių hipotekos registrui*“?) tikslas - atkleisti naujai reglamentuotos normos, kai dar nėra susiformavusios notarinės praktikos, taikymo tendencijas, galimybes ir problemas.

9 pav. pateikti notarų atsakymų variantai į 3 anketos klausimą:

Kaip matyti iš 9 pav., 50 procentinių punktų sudaro notarų pasirinktas 1 atsakymas „*Nesusiduriu su problemomis taikant šią normą*“, 20 procentinių punktų sudaro 2 atsakymas „*Bijau prisiimti atsakomybę ir normos netaikau dėl nenusistovėjusios „notarinės“ praktikos*“, 15 procentinių punktų sudaro 3 atsakymas „*Dėl dažnų LR Gyventojų registro ir VĮ Registrų centro informacinių duomenų bazių sistemų sutrikimų, neturiu galimybės atlikti reikiamos patikros, dėl šios priežasties šios normos netaikau praktikoje*“ ir 15 procentinių punktų sudaro 4 atsakymo variantas „*Jeigu klientas nežino naujai reglamentuojamos tvarkos, tiesiog nutyliu apie tai, kadangi bijau rizikuoti ir klaidingai nustatyti faktus, todėl imu ir nesumažintą atlyginimą*“.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 684 buvo papildytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 17 d. nutarimas Nr. 1159 „Dėl atlyginimo (raštinės

rinkliavos) už Centrinės hipotekos įstaigos ir hipotekos skyrių prie apylinkių teismų teikiamas paslaugas“. Nutarime numatyta, kad jaunai šeimai, kurios sąvoka įtvirtinta Lietuvos Respublikos įstatymuose, registruojant hipoteką pirmajam būstui, atlyginimas už hipotekos įregistravimą – 54 litai (15,64 EUR) (neatitinkančiam minėto statuso subjektui mokėti reikia 108 Lt (31,28 EUR). Nutarime numatyta, kad jaunai šeimai, kurios sąvoka įtvirtinta Lietuvos Respublikos įstatymuose, atlyginimas už pirmojo būsto įregistravimą sumažinamas 50 procentų. Numatytos lengvatos jaunai šeimai taikomos registruojant ar įkeičiant nekilnojamąjį turtą tik tuo atveju, jeigu ji įsigyja pirmąjį būstą, t. y. ši šeima Lietuvos teritorijoje neturi ar neturėjo būsto nuosavybės teise.

2014 m. rugpjūčio 28 d. Lietuvos notarų rūmų prezidentas susitikimo su VĮ Registrų centro direktoriaus pavaduotoju R. Kasperavičiumi metu aptarė šių Vyriausybės nutarimų įgyvendinimą. R. Kasperavičius pažymėjo, kad nėra galimybės automatizuotai pateikti notarams informacijos apie tai, ar šeimos įsigyjamas (ar įkeičiamas) būstas yra pirmas jų būstas. Todėl buvo pasiūlyta tokia lengvatos jaunos šeimoms įgyvendinimo tvarka: asmenys notarams sumoka visą atlyginimą už būsto įregistravimą VĮ Registrų centre, o po to kreipiasi į VĮ Registrų centrą dėl 50 procentų sumokėto atlyginimo gražinimo. VĮ Registrų centras, nustatęs, kad jaunos šeimos įsigyjamas būstas yra pirmasis jų būstas, gražina permokėtą atlyginimo dalį²⁰². Darbo autorė kritiškai vertina tokį VĮ Registrų Centro atstovo pasisakymą, kadangi jame neatsispindi praktinės tokio teisės taikymo problemos. Visų pirma, klientai turės mokėti visą nustatytą mokesį, nors teoriškai jie atitinka naujai reglamentuoto įstatymo normas. Notaras po kiek laiko turės laiko skirti „tyrimui“, t.y. privalės atlikti visas reikiamas patikras (tai užims ir laiko sąnaudų, ir piniginių lėšų sąnaudų). Jeigu pasirodys, jog klientas atitiko „jaunos šeimos“ statuso ir kitus reikalavimus, tuomet notaras turėtų gražinti 50 procentų paimto mokesčio klientui, o tai vėl gaišintų ir taip užimtą notarą. Taigi ši rekomenduojama įgyvendinimui norma visiškai darbo autorės nuomone, nekorektiška ir neatitinka šių dienų notaro teikiamų paslaugų realijų.

Be to, pažymėtina, jog įstatymuose „jaunos šeimos“ sąvoka tiesiogiai nėra įtvirtinta. LR Konstitucijos 38 straipsnis „Šeimą“ apibrėžia taip: „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas“²⁰³. LR CK 6.588 str.²⁰⁴ pateikiama „Nuomininko šeimos narių“ sąvoka. BPK 38

²⁰² *Del nuolaidų jaunos šeimoms registruojant ir įkeičiant pirmąjį būstą*. Prieiga per internetą: http://www.notarurumai.lt/tiknotarams/index.php?option=com_k2&view=item&id=112461%3Ad%4%971-nuolaid%C5%B3-jaunoms-%C5%A1eimoms-registruojant-ir-%C4%AFkei%C4%8Diant-pirm%C4%85j%C4%AFb%C5%ABst%C4%85&Itemid=6 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

²⁰³ Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

²⁰⁴ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas 2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1864. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. [74-2262](#)

str.²⁰⁵ asmens šeimos nariais laikomi kartu su tuo asmeniu gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos, arba asmuo, su kuriuo tas asmuo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka susitarė sudaryti santuoką, taip pat sutuoktinio tėvai, buvę sutuoktiniai. Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti ir daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymo 2 str. 5 d. apibrėžta, jog „Jauna šeima – šeima, kurioje kiekvienas iš sutuoktinių yra ne vyresnis kaip 35 metų, taip pat šeima, kurioje motina arba tėvas vieni augina vieną ar daugiau vaikų (įvaikių) ir yra ne vyresni kaip 35 metų. Jaunos šeimos nariais taip pat laikomi asmenys, teismo tvarka pripažinti šeimos nariais, ir gali būti laikomi sutuoktinių ar vienišo asmens kartu gyvenantys tėvai (įtėviai)^{206c}“.

Pagal Konstituciją, inter alia konstitucinį teisinės valstybės principą, Seimui, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios institucijai, įstatymais ir kitais teisės aktais reguliuojant šeimos santykius ir apibrėžiant šeimą kaip teisinių santykių subjektą, kyla pareiga atsižvelgti į reguliuojamų santykių specifiką, inter alia į teisinių santykių subjektų ypatumus, objektyviai lemiančius būtinybę juos apibrėžti tų konkrečių santykių, kurių dalyviai jie yra, kontekste. Šeimos, kaip socialinio ir teisės instituto, svarba didina notaro viešąjį interesą ginti šeimos narių teises ir teisėtus interesus. Atsižvelgiant į sunkią Lietuvos demografinę padėtį – jaunos šeimos ir jų esami bei būsimi vaikai yra pamatas, kuris turi sustiprinti mūsų valstybę, tačiau dėl 3 pav. pateikti notarų atsakymai liūdina, kadangi dėl neaiškiai reglamentuoto įstatymo, dalis notarų netaiko šios normos praktikoje.

Ketvirtas anketoje notarams pateiktas klausimas aktualus, nes naujas ir susijęs steigiamo juridinio asmens pavadinimo reglamentavimu. Notarams buvo pateiktas klausimas - **„Kaip vertinate teisės aktuose reglamentuojamą juridinių asmenų pavadinimų atitiktis lietuvių bendrinės kalbos normoms reikalavimą“?**

Notarų atsakymai pateikti 4 lentelėje:

Anketos 4 klausimo pateikti atsakymų variantai		Notarų pasirinktas atsakymo variantas, vertinant procentiniais punktais
Pasirinktas	1) vertinu teigiamai, nes nurodytas reikalavimas puoselėja lietuvių kalbos vartojimą	5 proc. punktai

²⁰⁵ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas 2002 m. kovo 14 d. Nr. IX-785. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341, Nr. 46.

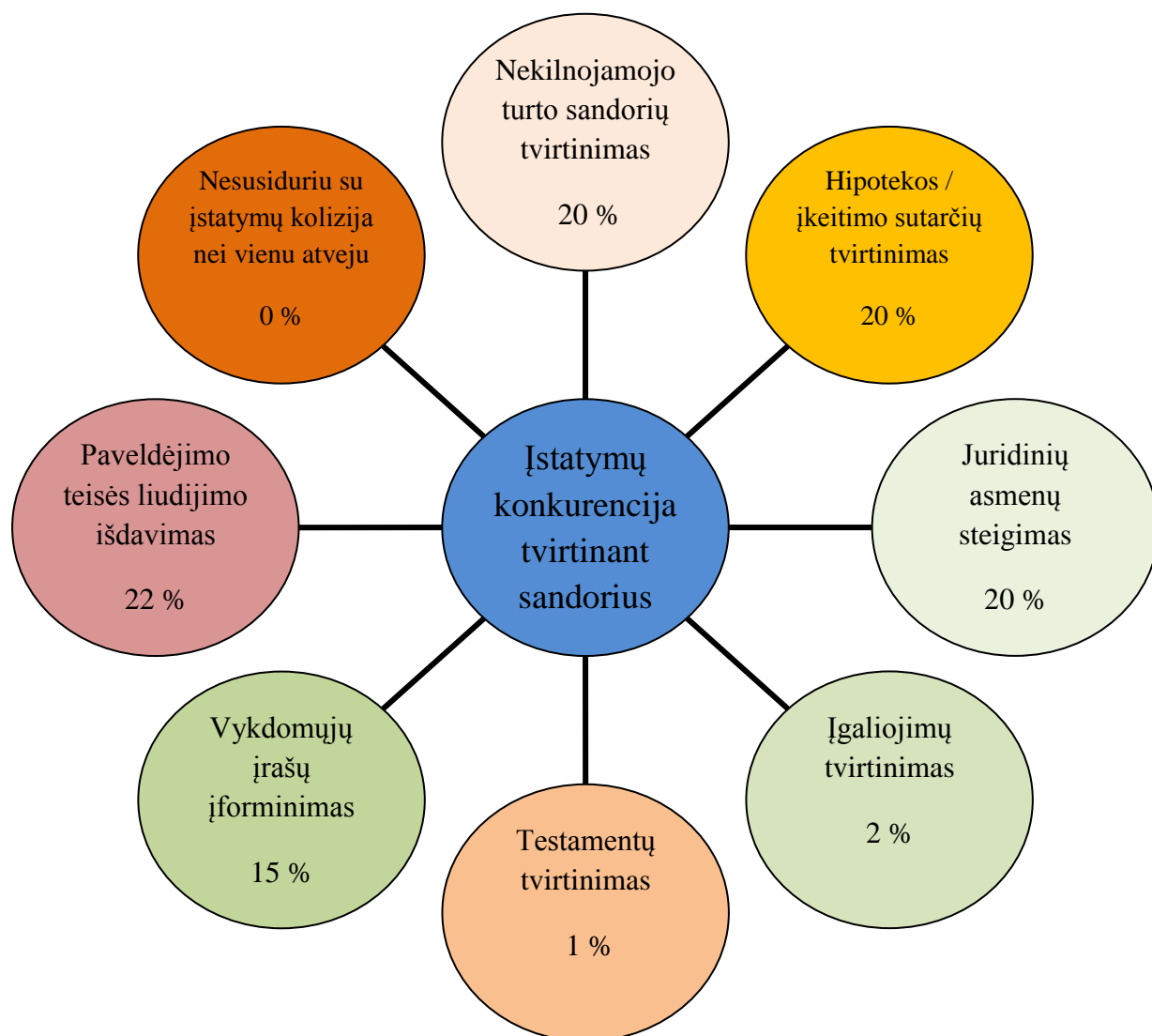
²⁰⁶ Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti ir daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 14-378

2) susiduriu su įstatymų konkurencija, kadangi notaras, tvirtindamas juridinio asmens pavadinimą, turi įsitikinti, kad pavadinimas įtrauktas į Juridinių asmenų registrą ir atitinka lietuvių bendrinės kalbos normas, tačiau klientas atsisako pateikti tokią pažymą, kadangi VĮ Registrų centras visą atsakomybę palieka notarui savo nuožiūra spręsti ir neišduoda minėtos pažymos notarui (nenorėdamas prisiimti atsakomybės)	30 proc. punktų
3) vertinu neigiamai, kadangi Lietuva – Europos Sąjungos narė ir Lietuvoje įregistruoto juridinio asmens pavadinimas daugeliu atveju užsienio valstybėse gali klaidinti vartotoją (vartotojas nesupras lietuviško pavadinimo reikšmės);	15 proc. punktų
4) vertinu neigiamai, kadangi nėra tiksliai reglamentuojama, kokia tvarka ir kas atsakingas už tinkamą šios normos įgyvendinimą: ar klientas, ar VĮ Registrų centro Juridinių asmenų registras, ar notaras, ar valstybinė kalbos komisija.	50 proc. punktų

LR Civilinio kodekso 2.40 str. reikalaujama, kad juridinio asmens pavadinimas turi būti sudarytas laikantis lietuvių bendrinės kalbos reikalavimų. Notarų garbės (etikos) kodekso 20 straipsnio nuostata, jog notaro lojalumas valstybei turi pasireikšti bešališkumu ir objektyviu įstatymo taikymu, „prasilenkia“, darbo autorės nuomone, ir anketos 4 klausimo aspektu. Įvertinus 1 lentelėje pateiktus notarų pasirinktus atsakymus, matyti, jog tik 5 procentiniai punktai sudaro teigiamą notarų požiūrį į reglamentuojamą normą. Daugiausia, net 50 procentinių punktų sudaro neigiamai ir negatyviai vertinančių teisės aktuose reglamentuojamą juridinių asmenų pavadinimų atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms reikalavimą. Viso to priežastis – netikslus teisės normų reglamentavimas, paliekantis vietos ilgoms diskusijoms, „kaltųjų“ paieškoms. Blogiausia, jog vertinant socialinio veiksmingumo kriterijų, aiškiai matyti, jog notarų veikla sureguliuota turėtų būti abipuse nauda tiek notarui, tiek klientui, tačiau, deja, taip nėra.

Pentasis klausimas notarams pateiktas klausimas svarbus vertinant, kokius sandorius tvirtinant notaras daugiausiai susiduria su įstatymų konkurencija (žr. 10 pav.).

10 pav. Notariniai veiksmai, kuriuos tvirtinant notaras dažniausiai susiduria su įstatymų konkurencija:

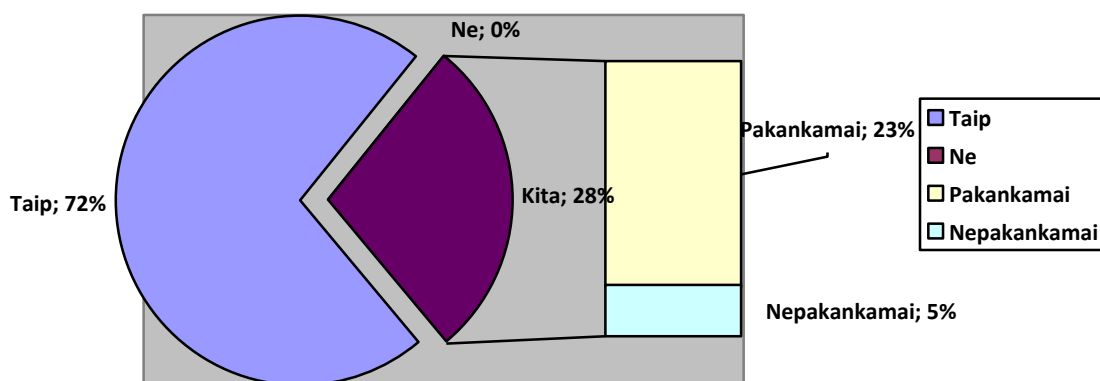
Kaip matyti iš 10 pav., daugiausiai spragų notarai mato paveldėjimo teisiniame reguliavime (22 proc. punktai), nekilnojamojo turto perleidimo sandorių tvirtinimo, juridinių asmenų steigimo bei hipotekos įkeitimo sandorių tvirtinimo atvejais (kiekvienam veiksmui teko po 20 proc. punktų). Nei vienas notaras nepažymėjo, jog apskritai nesusiduria su įstatymų kolizija. Dėl vykdomųjų įrašų

Šiuolaikiniam notariatui labai svarbu suderinti nacionalinių teisės aktų įstatymų kolizijos problematiką, kadangi dar aktualesnis klausimas šių laikų notariatui – suderinti valstybių narių materialinę teisę, nepavykus suderinti jos, siekiama tikslo suderinti įstatymų koliziją.

Taigi, notarams, iš kurių tiek daug tikimasi, ir kuriais apskritai labai pasitikima, tenka labai didelė atsakomybė, begalinis atsidavimas savo profesijai ir ypatingos profesionalios teisinės žinios, verčia notarą priimti sprendimus ir tvirtinti sandorius net ir esant įstatymų kolizijai.

Paskutinis anketos klausimas buvo apibendrinamojo pobūdžio. Darbo autorė pateikė klausimą, kurio tikslas – išsiaiškinti notarų nuomonę, kaip, nepaisant aukščiau nurodytų probleminių klausimų, notari vertina jų veiklą reguliuojančių teisės aktų socialinį veiksmingumą, t.y. ar dabartinis notaro veiklos teisinis reguliavimas sudaro realias prielaidas kokybiškai teikti paslaugas. Notarų pasirinkti atsakymai pateikti 11 pav.

11 pav. Notarų veiklą reguliuojančių teisės aktų efektyvumas notarų atžvilgiu:

Iš pateikto 11 pav. nurodytų notarų atsakymų, darytina išvada, jog notari ypatingai vertina jiems suteiktus valstybės įgaliojimus, vertina visuomenės pasitikėjimą, kadangi, esant anksčiau aptartuose klausimuose nurodytoms problemoms, XXI a. notaras išlieka profesionalus, lankstus, atviras visuomenei, besilaikantis profesinės etikos ir teigiantis, jog jų veiklą reguliuojantys teisės aktai netrukdo kokybiškai teikti paslaugų.

IŠVADOS

1. Šiuolaikinio notariato veiklos prioritetas yra neatsiejamas nuo teisinės valstybės koncepcijos, pagrįstas teisės viršenybe - žmogaus teisių pirmumo pripažinimu - grindžiama veikla. Notariatas prisitaiko prie visuomenės, kurioje veikia, o tai paaiškina skirtingas jo veiklos ypatybes.

2. Šiandieninis notariato veiklos teisinis reguliavimas nesusėja su teisės dinamika. Teisės raida objektyviai susiduria su probleminiais aspektais. Konstatuojama, kad notarų veiklos teisinio reguliavimo dinamiškumas ir notarų, galinčių inicijuoti teisės aktų patikrą, aktyvumas yra tie šaltiniai, kurie turi įtakos šio proceso spartai ir mastui.

3. Lotyniškojo modelio notariatas nėra vienalytis. Dėl šios priežasties skiriasi ir teisinis notarų veiklos reguliavimas valstybėse. Vienas didžiausių iššūkių notarams – konkurencija tarp atskirų teisės normų. Tačiau šis veiksnys nėra susijęs su notarų veiklos teisinio reguliavimo socialinio veiksmingumo vertinimo kriterijais.

4. Tikslus notariato veiklos teisinio reguliavimo tikslų formulavimas, priemonių, tikslams pasiekti teisingas parinkimas, teisės formos ir teisinio reguliavimo apimčių apibrėžimas – pagrindiniai notariato veiklos teisinio reguliavimo socialinio veiksmingumo kriterijai.

5. Šiandienis Lietuvos notariatas dar nepakankamai pajėgus perimti liberalizavimo proceso iššūkių dėl pasenusių ir nusistovėjusių kai kurių notaro veiklos teisinio reguliavimo sričių. Notarinių registrų knygų pildymas ranka neatitinka šių dienų realijų.

6. Atlikta notarų profesinės etikos nuostatų ir tarnybinių nusižengimų pažeidimų bei notarų atsakymų į anketinės apklausos klausimus analizė leidžia pateikti šias išvadas:

6.1. Socialinio veiksmingumo nustatymui didžiausią reikšmę turi visuomenės pasitikėjimo noterais kriterijus, vertinamas, kaip didžiausias notarų veiklos iššūkis teisinio reguliavimo ribose. Notarų drausmingumas „matuojamas“ klientų pasitikėjimo arba nepasitikėjimo noterais vertinimo kontekste, o tai, tiek kiekvienam notarui, tiek notariatui, kaip institutui, yra labai svarbu, nes pasitikėjimas įtakoja žmonių socialinę savijautą ir teisinių santykių stabilumą.

6.2. Notariato kontrolės teisiniame reguliavime pasigendama konkretumo ir aiškumo vertinant notarų pažeidimų turinį. Dvilypis turinio aiškinimas susijęs su tuo, kad notaras turi ir interpretuoti, ir įvertinti, ar jis pažeidė notarų garbės (etikos) kodekso nuostatas, ar padarė tarnybinius nusižengimus. Nuolatinė teisės aktų konkurencijos įgyvendinimo kontrolė turėtų būti nebe pavieniais, dažnai atsitiktiniais atvejais, o nuolat pasikartojančiu ir veikiančiu notarų veiklos kontrolės teisinio reguliavimo mechanizmu.

6.3. Remiantis atlikta notarinių paslaugų įkainių nustatymo teisinio reguliavimo analize galima teigti, jog notarų paslaugų įkainiai yra socialiai orientuoti ir laiduoja notaro paslaugų prieinamumą visiems Lietuvos piliečiams. Tačiau patys notariai šį reguliavimą vertina kritiškai ir dviprasmiškai, kadangi šiuo aspektu atsiranda visuomenės poreikių ir notarų biuro veiklos užtikrinimui reikalingų pajamų nesuderinamumas, kas mažina socialinių tikslų įgyvendinimo efektyvumą.

6.4. Notariato įstatymo 19 straipsnyje nurodyta imperatyvi norma, kad notaras privalo atsižvelgti, t.y. įvertinti kliento turtinę padėtį. Bet jos taikymas nėra apibrėžtas ir dėl to neaišku, kokiais kriterijais vadovaujantis, kliento turtinė padėtis turi būti nustatoma, kuo motyvuojamas vienoks ar kitoks notaro pasirinkimas taikyti ar ne šią normą. To pasiekoje minėta norma notarų veiklos praktikoje vertinama subjektyviai, norma taikoma iš dalies, arba visai netaikoma.

6.5. Notariato veiklos teisinis reguliavimas *turėtų būti* laikomas notarų veiklos socialinio veiksmingumo vertinimo kriterijumi, kadangi teisinio reguliavimo veiksmingumas pasireiškia kaip veiksnys, nulemiantis žmonių teisės pripažinimą arba nepripažinimą, užtikrinant teisės socialinės paskirties - apsaugoti žmogaus teises ir laisves bei laiduoti teises sąlygas visuomenės pažangos raidai - įgyvendinimą.

PASIŪLYMAI

1. Teisingumo ministerijai siūlome patikslinti ir parengti LR Notariato įstatymo 19 straipsnyje nurodytos nuostatos dėl „ kliento turinės padėties „ įvertinimo konkrečius taikymo kriterijus ir rekomendacijas.

2. Siūlome atsisakyti notarų vedamų (ranka pildomų) notarinių registrų knygų. Tuo tikslu siūlome sukurti efektyvią, saugią programinę informacinių technologijų programą, užtikrinančią kartu notarinių veiksmų registrų ilgo saugojimo kriterijų. Tai leistų sutaupyti laiko sąnaudas notarams, sumažinti darbo krūvį, susiaurinti notarų drausminės atsakomybės apimtį dėl aplaidžiai vedamų notarinių registrų knygų.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. *Valstybės Žinios*. 1992, Nr. 33-1014
2. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*. 2000, Nr. 74-2262
3. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas. *Valstybės Žinios*. 2002, Nr. 36-1340
4. Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas. *Valstybės Žinios*. 1992, Nr. 28-810
5. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 11 „Dėl Lietuvos Notarų rūmų statuto patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 10
6. Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto registro įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 100-2261
7. 2002-03-15 Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 70 „Dėl Viešo konkurso notaro pareigoms užimti nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 29-1052
8. Lietuvos Respublikos Žemės įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 28-86
9. Lietuvos Respublikos Gyventojų registro įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 28-793
10. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 73-3085
11. Lietuvos Respublikos Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 15-597
12. Lietuvos Respublikos informacinių išteklių valdymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 163-7739
13. Lietuvos Respublikos Valstybės registrų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 124-4488
14. Lietuvos Respublikos Asociacijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 25-745
15. Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 123-5574
16. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 60-1945
17. 1997 m. gruodžio 3 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1331 Dėl kliento tapatybės bei kelių tarpusavyje susijusių operacijų su pinigais nustatymo, taip pat informacijos apie

- operacijas pinigais ar sandorius pateikimo tvarkos // Valstybės žinios, 1997, Nr. 112-2840
18. 2004-07-22 Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-184 Dėl Notarų garbės teismo nuostatų patvirtinimo
 19. 2004-05-17 LR Teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-121 Dėl notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodikos patvirtinimo
 20. 2004-05-17 LR Teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-119 Dėl reikalavimų, keliamų notarų biurams ir notarų darbo laikui, patvirtinimo

Specialioji literatūra:

21. Adomavičienė O., Gaivenis V., Valiulis A. Lietuvos notariato žinynas. - Vilnius: Justitia, 2004
22. Apanavičius M., Dvareckas S. Teismas ir teisingumas Lietuvos TSR. Vilnius: 1984
23. Baranauskas, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*. 2003, t. 37(29)
24. Bernatonis J. Notariatas – tai įrankis užtikrinant valstybės finansų saugumą. *Notariatas* 2014, Nr. 17/2014
25. Bernatonis, J. Notarai – valstybės teisėtumo garantai . *Notariatas*. 2014, Nr.17/2014
26. Becque, P. Europos notariatas: vienybė įvairovėje. *Notariatas*. 2007, Nr. 2/2007
27. Bock, R. Europos teisūkūra ir lotyniškojo notariato sistema. *Notariatas*. 2014, Nr. 13/2014
28. Bumblauskas, A. Senosios Lietuvos istorija: 1009-1795. Vilnius: 2005, p. 200.
29. Danišauskas, G. Teisės saugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2013
30. Gaivenis, V. Nuo raštininko iki notaro. Vilnius: R. Paknio leidykla, 2007.
31. Garalevičius, Z.; Kavoliūnaitė, E.; Lankauskas, M.; Ragauskas, P. Atlyginimo už notarų teikiamas paslaugas dydžio nustatymo principai ir modeliai Europos Sąjungos valstybėse narėse. Vilnius: Teisės institutas, 2007
32. Glendon, M. A.; Gordon, M. W.; ir Osakwe, C. Vakarų teisės tradicijos. Vilnius: Pradai, 1993
33. Götte, T. Europos Sąjungos notariatų tarybos veikla, tarptautinio bendradarbiavimo nauda ir tarybos įnašas stiprinant pagrindinius lotyniškojo notariato principus. *Notariatas*, 2013, Nr. 15/2013
34. Gumuliauskienė, L.; Svirbutienė, D. Notariato aktualijos. *Jurisprudencija*. 2013, 20(3)

35. Jankutė, R. Visiško nuostolių atlyginimo principo, kilus deliktinei atsakomybei, taikymo išimtys – subjektyvios prigimties faktoriai. *Socialinių mokslų studijos*. 2013, 5(1)
36. Kachalov, B.; Kachalova, O. B. *Pravookhranitelye i sudebnye organy* [Law enforcement and judicial authorities] Moskva: 2006Kuconis
37. Kelsen, H. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002
38. Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R. ir kt. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas.* – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004
39. Krivka, E. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese*. Vilnius: 2009
40. Kruger, H.; *Allgemeine Staatslehre*. W. Kohlhammer Verlag. 1964
41. Kūris E. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011
42. Kūris E. *Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija*. *Notariatas*. 2012, Nr. 13/2012
43. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. *Civilinio proceso teisė. I tomas.* - Vilnius: Justitia, 2003
44. Madeikytė, L. *Notariato rūšys*. *Notariatas*, 2007, Nr. 3ю
45. Maksimaitis, M. *Lietuvos notariatas 1918-1940 m.: teisinio reguliavimo ypatumai*. *Jurisprudencija*. 2010, Nr. 2 -120
46. Nekrošius, V. *Notarinis dokumentas kaip teisėtos civilinės apyvartos garantas Lietuvos Respublikoje*. *Notariatas*, 2010, Nr. 10/2010
47. Nekrošius V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir konstitucinio teismo doktrina*. *Jurisprudencija*. 2012, 19(3)
48. *Lietuvos notariato uždaviniai Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos nare* [Tasks of the notariate of the Republic of Lithuania after Lithuania becomes a member of the European Union] // *Tarptautinės konferencijos, skirtos Lietuvos notariato narystės Tarptautinėje lotynų notariato sąjungoje dešimtmečio jubiliejui, medžiaga* 2004 m. vasario 12 d. - Vilnius: Justitia, 2004
49. Mikelėnas V., Vileita A., Taminskas A. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras*. I knyga. *Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001
50. Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras*. II knyga. *Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002
51. Mikelėnas V., Keserauskas Š., Smirnovienė Z. ir kt. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras*. III knyga. *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002
52. Mikelėnas V. ir kt. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras*. *Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003

53. Nekrošius V. Notariato teisė. - Kaunas: Dangerta, 1997
54. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. – Vilnius: Justitia, 1999
55. Notariato teisė. Lietuvos notarų rūmai, 2014.
56. Savickaitė, K. Notariato raida Lietuvoje. *Teisė*. 2003, Nr. 46
57. Šimašius, R. Teisėkūra ir teisės socialinis veiksmingumas. *Jurisprudencija*. 2004, t. 54 (46)
58. Šlapkauskas, V. *Teisės sociologijos pagrindai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004
59. Šlapkauskas, V. Teisės socialinio veiksmingumo sampratos tyrimas. *Filosofija, Sociologija*. 202, Nr. 1.
60. Štaraitė-Barsulienė G. Mediacijos taikymo galimybės notariato veikloje. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(1)
61. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000
62. Vaišvila, A. *Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje*. Vilnius: Litimo, 2000
63. Van den Bergh, R.; Montangie, Y. Theory and evidence on the Regulation of the Latin Notary Profession. Erasmus Competition and Regulation Institute (ECRI). ECRI-report 0604, 2006
64. Vansevičius S. Paveldėjimo teisė pagal Lietuvos Užnemunėje galiojusį Prancūzijos 1804 metų Civilinį kodeksą (Napoleono)// *Teisė*, 1998, T. 32
65. Žilinskas D. Kai kurie Lietuvos teisėsaugos institucijų bruožai ir veiklos principai. *Jurisprudencija*. 2002, 5(83)

Moksliniai straipsniai:

66. Figueroa D. The Evolving Role of the Latin American Notary Public // *International Legal Studies Program Law Journal*, 2009, vol. 1, No. 3.
67. Garalevičius Z., Kavoliūnaitė E., Lankauskas M., Ragauskas P. Atlyginimo už notarų teikiamas paslaugas dydžio nustatymo principai ir modeliai Europos Sąjungos valstybėse narėse. Vilnius: Teisės institutas, 2007.
68. Love J., Stephen F. Deregulation of legal services markets in the UK: evidence from conveyancing // *Hume Papers On Public Policy*, 1996, 4.
69. Molitoras F. Lotyniškojo notariato ateitis ir perspektyvos Europos Sąjungoje // *Notariatas*, 2013, Nr. 15.
70. Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse. Mokslo studija / Lietuvos teisės institutas; Kavoliūnaitė-Ragauskienė E. ISBN 978-9986-704-30-0 (Internetinis leidinys)

Nuorodos internete

71. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-06-02 nutarimo Nr. 11-1773-01 „Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 21 straipsnio papildymo įstatymo ir Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 2, 19, 20, 22 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 202 straipsniu įstatymo projektų“ pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektas
<http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=90514&p_org=&p_fix=n&p_go_v=n> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-23]
72. Notarų paslaugų įkainių analizė. Notarų paslaugų įkainių analizės išvados ir rekomendacijos dėl notarų paslaugų įkainių nustatymo. Parengta: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai, 2009 m. kovo 3 d.< http://www.tm.lt/dok/tyrimai/2011-03-31/Notaru_ikainiu_analize_20090303.pdf>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]
73. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-garb%C4%97s-kodeksas>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-12]
74. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/notariato-raida/item/32-notariato-raida-europoje>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-12]
75. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/notariato-raida/item/33-notariato-raida-lietuvoje>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-03]
76. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-20]
77. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/veikla>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-20]
78. <<http://www.undp.org/content/undp/en/home.html>,
http://lt.wikipedia.org/wiki/Didysis_a%C5%A1tuonetas> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-30]
79. <<http://www.posakiai.lt/mintys/sparnuotos-frazes/klusti-zmogiska/>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-08-10]
80. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3%20r%C5%ABmai/strukt%C5%ABra>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01]
81. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos/item/214-teisingumo-ministras-sveikina-notar%C5%B3-veikl%C4%85-savikontrol%C4%97s-srityje-%C5%BEada-naujas-notar%C5%B3-funkcijas>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01]
82. <<http://www.delfi.lt/news/daily/law/girtavimu-darbe-itariamam-vilniaus-notarui-iskelta-drausmes-byla.d?id=23117118>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]

83. < <http://www.delfi.lt/news/daily/law/kelmes-notarui-drausmes-byla-ir-tyrimas.d?id=17891485>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]
84. < <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&tema=1&str=21791>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]
85. < <http://auto.lrytas.lt/-12054152071203176082-neblaiviam-vairavusiam-notarui-i%C5%A1kelta-draum%C4%97s-byla.htm>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]
86. < <http://www.lrytas.lt/-12537787451252689914-sostin%C4%97s-notarui-e-aleksoniui-i%C5%A1kelta-ketvirtoji-draum%C4%97s-byla.htm>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]
87. < <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/notarui-drausmes-byla-ir-teisesaugos-demesys-59-1324>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]
88. < <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos/item/202-lietuvos-gyventojai-tarp-teisinink%C5%B3-labiausiai-pasitiki-notarais>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]
89. <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos/item/202-lietuvos-gyventojai-tarp-teisinink%C5%B3-labiausiai-pasitiki-notarais>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]
90. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:0047:0200:LT:PDF>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-11]

Teismų jurisprudencija:

91. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismo nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai.-Vilnius, 2010 m. kovo 22 d., Byla Nr. 16/08. <<http://www.lrkt.lt/dokumentai/2010/n100322.htm>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Nutartis Nr. 3K-3-370/2008 Dėl Kauno miesto apylinkės teismo 2007 m. birželio 19 d. sprendimo ir Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 10 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjo Kauno miesto savivaldybės administracijos Socialinių reikalų departamento Sveikatos skyriaus prašymą dėl asmens pripažinimo neveiksniu, 2008 m. liepos 11 d.<http://www.lat.lt/default.aspx?item=tn_liteko&lang=1>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-14]
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje (bylos Nr. 3K-3-578) <<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=93c8879a-b606-4f1e-94c3-f2f251e917c0>>[interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-15]

94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla A-492-1371-12
<http://eteismai.lt/byla/218088742740463/A-492-1371-12> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-30]
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijų nutartys civilinėse bylose M. D. Pečiūrienė v. R. Butkauskaitė ir kt. (Nr. 3K–3–336/2000, bylų kategorija 62); A. Šulinskienė v. V. J. Martinauskienė (Nr. 3K–3–331/2001, bylų kategorija 39.4; 39.6.2.); R. Varanavičius v. S. Berlickaitė, AB „Lietuvos draudimas“ (Nr. 3K–3–327/2002, bylų kategorija 39.2.2.; 39.6.2.13)
<<http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=25636>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-11]
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje M. D. Pečiūrienė v. R. Butkauskaitė ir kt. (Nr. 3K–3–336/2000, bylų kategorija 62).<<http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=25636>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-11]

Kasparavičienė A. Notariato veiklos teisinio reguliavimo socialinis veiksmingumas / Ištęstinių studijų civilinės teisės programos magistro baigiamasis darbas / Vadovas prof. dr. V. Šlapkauskas. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, teisės filosofijos ir istorijos katedra 2014. - 78 psl.

ANOTACIJA

Šiame magistro darbe analizuojamas notariato veiklos teisinis reguliavimas jo socialinio veiksmingumo vertinimo kontekste. Darbą sudaro įvadas, kuriame apibrėžiama tiriama problema, baigiamojo darbo aktualumas, išskiriamas jo mokslinis naujumas bei tiriamos problemos ištyrimo lygis, atskleidžiama darbo reikšmė, iškeliamas tyrimo tikslas ir uždaviniai jam pasiekti, pateikiami darbo metodai, trys pagrindinės dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas ir priedai.

Pirmoje dalyje atskleidžiama notariato veiklos samprata, analizuojama notariato raida ir notariato veiklos bei teisinio reguliavimo principai.

Antroji dalis skirta išnagrinėti notariato veiklą reglamentuojančių teisės aktų bruožus, vertinant juos Europos Sąjungos politikos ir Europos Teisingumo Teismo praktikos poveikio kontekste, o trečioje dalyje vertinamas notarų veiklos teisinio reguliavimo socialinis veiksmingumas.

Tyrimo rezultatai leido iš dalies patvirtinti, kad notariato veiklos teisinis reguliavimas Lietuvoje yra socialiai veiksmingas, bei išskirti pagrindinius socialinio efektyvumo mažinimą lemiančius kriterijus.

Reikšminiai žodžiai: notariatas, notaras, notariato veiklos teisinis reguliavimas, socialinis veiksmingumas.

A. Kasparavičienė. Social Efficiency of Legal Regulation of Notariate Activity / Master thesis of part-time civil law programme studies / Supervisor prof. dr. V. Šlapkauskas. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Philosophy of Law and Legal History 2014. – 78 pages

ANNOTATION

This Master thesis analyses legal regulation of notariate activity under the scope of the assessment of its social efficiency. The paper is composed of an introduction which describes the issue analysed, the relevance of the thesis, its scientific novelty, the investigation level of the problem, the significance of the study carried out, the aim of the thesis and objectives for its implementation, the methods of the work, three main parts, conclusions, suggestions, references and annexes.

The first part represents the conception of notariate activity, analyses the development of notariate, its activity as well as the principles of legal regulation.

The second part analyses the features of the legal acts regulating the notariate activity by assessing it in the context of the policy of the European Union and the European Court of Justice. In addition, this part determines the regulation features of notariate activity rights, responsibilities and the legal consequences of legal regulation in the fields mentioned before.

The third part assesses the efficiency of the legal regulation of the notary activities.

The results of the investigation helped to partially prove that the legal regulation of notariate activities in Lithuania is socially effective and to determine main criteria leading to the reduction of social efficiency.

Keywords: notariate, notary, legal regulation of notariate activity, social effectiveness.

Kasparavičienė A. Notariato veiklos teisinio reguliavimo socialinis veiksmingumas / Iššęstinių studijų civilinės teisės programos magistro baigiamasis darbas / Vadovas prof. dr. V. Šlapkauskas. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, teisės filosofijos ir istorijos katedra 2014. - 78 psl.

SANTRAUKA

Šiandieninio notariato aktualijos ir iššūkių yra susiję su notariato veiklos sričių dereguliacija ir liberalizavimu, nes šiuos susijusius procesus lemia nenutrūkstamų socialinių pokyčių ir teisės sąveika. Dėl šioje sąveikoje augančio dinaminio teisės pobūdžio daugėja notariato veiklos teisinio reguliavimo problemų: teisės normos tampa neveiksmingos (nenaudingos, nerezultatyvios arba neefektyvios), vis dažniau susiduriama su įstatymų konkurencija. Dėl šios priežasties notariato teisinio reguliavimo veiksmingumas pasireiškia kaip veiksnys, nulemiantis žmonių teisės pripažinimą arba nepripažinimą. Svarbu užtikrinti teisės socialinės paskirties - apsaugoti žmogaus teises ir laisves bei laiduoti teises sąlygas visuomenės pažangos raidai - įgyvendinimą. Todėl būtinas naujas požiūris į teisinio reguliavimo socialinį veiksmingumą ir teisės normų adaptaciją naujų socialinių reiškinių kontekste. Lietuvai stiprėjant kaip teisės viršenybės valstybei, politikai ir įstatymų leidėjai rodo vis didesnę valią įstatymais pasiekti ne tik teisinių, bet ir socialinių tikslų.

Siekiant nustatyti notariato veiklos teisinio reguliavimo socialinio veiksmingumo kriterijus, būtina tiksliai suformuluoti veiklos reguliavimo tikslą, priemones jam pasiekti, apibrėžti teisinio reguliavimo apimtį.

Tyrimo tikslas – atskleisti notariato veiklos teisinio reguliavimo socialinio veiksmingumo teises ir socialines problemas.

Darbą sudaro įvadas, kuriame apibrėžiama tiriama problema, baigiamojo darbo aktualumas, išskiriamas jo mokslinis naujumas bei tiriamos problemos ištyrimo lygis, atskleidžiama darbo reikšmė, iškeliamas tyrimo tikslas ir uždaviniai jam pasiekti, pateikiami darbo metodai, trys pagrindinės dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas ir priedai.

Pirmoje dalyje atskleidžiama notariato veiklos samprata, analizuojama notariato raida ir notariato veiklos bei teisinio reguliavimo principai.

Antroji dalis skirta išnagrinėti notariato veiklą reglamentuojančių teisės aktų bruožus, vertinant juos Europos Sąjungos politikos ir Europos Teisingumo Teismo praktikos poveikio kontekste. Taip pat atskleidžiami notariato veiklos teisių, pareigų bei atsakomybės ir kontrolės institutų reguliavimo ypatybės bei teisinio reguliavimo minėtose srityse teisiniai padariniai.

Trečioje dalyje vertinamas notarų veiklos teisinio reguliavimo socialinis veiksmingumas.

Tyrimo rezultatai leido iš dalies patvirtinti, kad notariato veiklos teisinis reguliavimas Lietuvoje yra socialiai veiksmingas, bei išskirti pagrindinius socialinio efektyvumo mažinimą lemiančius kriterijus.

A. Kasparavičienė. Social Efficiency of Legal Regulation of Notariate Activity / master thesis of part-time civil law programme studies / Supervisor prof. dr. V. Šlapkauskas. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Philosophy of Law and Legal History 2014. – 78 pages

SUMMARY

The topic issues and challenges of today's notariate are related to the delegation and liberalisation of the areas of notariate activity, since these processes are determined by the interaction of the continuous social changes and law. Due to the constantly increasing dynamic legal nature, various problems related to the legal regulation of notariate activity arise. The problems are as follows: legal norms become inefficient (useless, unfruitful or ineffective), the competition of laws is more often faced. For this particular reason, the efficiency of notariate legal regulation comes out as a factor which determines the recognition or non-recognition of human rights. It is significantly relevant to guarantee the social purpose of the law, i.e. to protect human rights and freedoms as well as to ensure legal conditions for the progress of public development. Therefore, there is a need of new attitude towards the social efficiency of legal regulation and the adaptation of legal norms in the context of new social phenomena. As Lithuania is becoming a stronger country upholding the primacy of law, politics and legislators show an increasing will to use laws for the achievement of both legal and social aims.

In order to determine the social efficiency criteria of the legal regulation of notariate efficiency, it is significantly relevant to set the aim of activity regulation, means to achieve it, and to define the scope of legal regulation.

The aim of the analysis is to reveal the legal and social problems of the social efficiency of notary activity's legal regulation.

The paper is composed of an introduction which describes the issue analysed, the relevance of the thesis, its scientific novelty, the investigation level of the problem, the significance of the study carried out, the aim of the thesis and objectives for its implementation, the methods of the work, three main parts, conclusions, suggestions, references and annexes.

The first part represents the conception of notariate activity, analyses the development of notariate, its activity as well as the principles of legal regulation.

The second part analyses the features of the legal acts regulating the notariate activity by assessing it in the context of the policy of the European Union and the European Court of Justice. In addition, this part determines the regulation features of notariate activity rights, responsibilities and the legal consequences of legal regulation in the fields mentioned before.

The third part assesses the effectiveness of the legal regulation of the notaries' activities.

The results of the investigation helped to partially prove that the legal regulation of notariate activities in Lithuania is socially effective and to determine main criteria leading to the reduction of social efficiency.

PRIEDAI

Priedas Nr.1. UINL (Tarptautinės notariato sąjungos) nariai – 86 valstybės²⁰⁷.

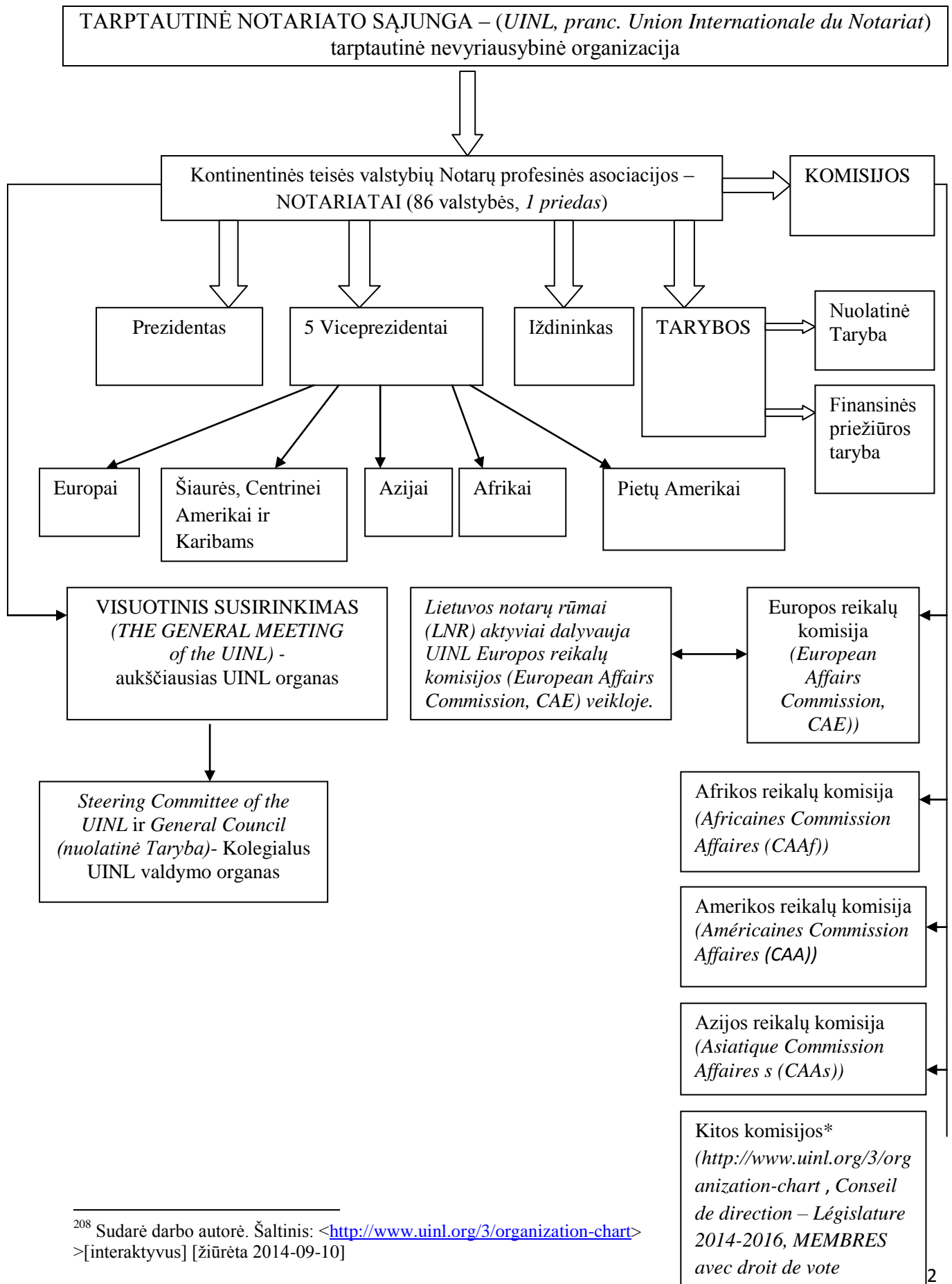
Eil. Nr.	Valstybė	Atstovaujamas organas	Priėmimo į UINL metai	Nacionalinio notariato oficialus tinklalapis
1.	Albanija		1995	http://www.notariati.al/
2.	Algerija		2005	http://www.cn-notaires.dz/
3.	Andora		2004	-
4.	Argentina		1948	http://www.cfna.org.ar
5.	Armėnija		2005	-
6.	Austrija		1958	http://www.notar.at
7.	Belgija		1948	http://www.notaire.be , http://www.notaris.be
8.	Beninas		1989	http://www.notairedubenin.org/
9.	Bolivija		1948	http://www.notariosbolivia.com
10.	Bosnija ir Hercegovina		2010	-
11.	Brazilija		1948	http://www.notariado.org.br
12.	Bulgarija		2004	http://www.notary-chamber.org
13.	Burkina Faso		1995	-
14.	Kamerūnas		1992	-
15.	Centrinės Afrikos Respublika		1992	-
16.	Čadas		2001	-
17.	Čilė		1948	http://www.notariosyconservadores.cl
18.	Kinija		2003	http://www.chinnotary.org
19.	Kolumbija		1948	www.unioncolegiadadelnotariadocolombiano.com ; www.portaldelnotariadocolombiano-ucnc-com
20.	Kongas		1992	-
21.	Kosta Rika		1948	http://www.abogados.or.cr/icoden http://www.icoden.org
22.	Kroatija		1997	http://www.hjk.hr http://www.hjk.hr/indexe
23.	Kuba		1948	http://www.unjc.co.cu
24.	Čekijos Respublika		1994	http://www.nkcr.cz
25.	Dominikos Respublika		1950	http://www.colegiodominicanodenotarios.com
26.	Ekvadoras		1948	-
27.	El Salvadoras		1950	-
28.	Estija		1995	http://www.notar.ee
29.	Prancūzija		1948	http://www.notaires.fr

²⁰⁷ Sudarė darbo autorė vadovaudamasi <http://www.uinl.org/6/member-notariats-country> >[interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-10]

30.	Gabonas		1992	-
31.	Gruzija		2007	http://www.notary.ge/
32.	Vokietija		1958	http://www.bnotk.de
33.	Graikija		1958	-
34.	Gvatemala		1950	www.cang.org.gt
35.	Gvinėja		1995	http://notaires-guinee.net/
36.	Haitis		Nėra informacijos	-
37.	Hondūras		1950	http://www.notarioshonduras.org/
38.	Vengrija		1992	http://www.kozjegyzo.hu
39.	Indonezija		1997	-
40.	Italija		1948	http://www.notariato.it
41.	Dramblio Kaulo Krantas		1984	http://www.notaire.ci
42.	Japonija		1977	http://www.koshonin.gr.jp
43.	Korėja		2010	-
44.	Kosovas		2013	-
45.	Latvija		1995	www.latvijasnotars.lv
46.	Lietuva		1994	http://www.notarurumai.lt
47.	Jungtinė Karalystė		1998	http://www.scrivener-notaries.org.uk
48.	Liuksemburgas		1950	http://www.notariat.lu
49.	Makedonija		2001	http://www.nkrm.org.mk/
50.	Madagaskaras		2012	-
51.	Malis		1989	-
52.	Malta		1994	http://www.notariesofmalta.org
53.	Mauritanija		2010	-
54.	Mauricijaus Respublika		2009	-
55.	Meksika		1948	http://www.notariadomexicano.org.mx
56.	Moldavija		2010	-
57.	Monakas		1950	-
58.	Mongolija		2012	-
59.	Montenegro		2012	www.notari.me
60.	Marokas		1986	http://www.notairesmaroc.ma
61.	Nyderlandai		1950	http://www.notaris.nl
62.	Nikaragva		1950	-
63.	Nigerija		1992	-
64.	Panama		1997	-
65.	Paragvajus		1948	http://www.cep.org.py
66.	Peru		1948	www.juntadedecanos.org.pe; http://www.notarios.org.pe
67.	Lenkija		1992	http://www.krn.org.pl
68.	Portugalija		1950	http://www.notarios.pt/OrdemNotarios/pt
69.	Puerto Rikas		1948	http://www.anotapr.org
70.	Kanada		1948	http://www.cnq.org
71.	Rumunija		1997	http://www.uniuneanotarilor.ro

72.	Rusija		1995	http://www.notariat.ru
73.	San Marino Republika		1950	http://www.tradecenter.sm/avvocati-notai
74.	Senegalas		1989	-
75.	Slovakija		1994	http://www.notar.sk
76.	Slovenija		1997	http://www.notar-z.si
77.	Ispanija		1948	http://www.notariado.org ; http://www.notariado-cg.es
78.	Šveicarija		1948	http://www.notairessuisses.ch
79.	Togas		1992	-
80.	Tunisas		2010	http://notaires.tn
81.	Turkija		1975	http://www.tnb.org.tr
82.	Ukraina		2013	http://npu.in.ua
83.	Urugvajus		1948	http://www.aeu.org.uy
84.	Vatikanas		1950	-
85.	Venesuela		1984	-
86.	Vietnamas		2013	-

2 priedas. Tarptautinio lotyniškojo notariato struktūra²⁰⁸

²⁰⁸ Sudarė darbo autorė. Šaltinis: <<http://www.uinl.org/3/organization-chart>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-10]

Priedas Nr. 3. LR Teisingumo ministro įsakymai, reguliuojantys notariato veiklą²⁰⁹

1. Teisingumo ministro 2010 m. spalio 7 d. įsakymas Nr. 1R-224 „Dėl viešo konkurso notaro pareigoms užimti nuostatų patvirtinimo“
2. Teisingumo ministro 2010 m. spalio 7 d. įsakymas Nr. 1R-225 „Dėl notaro kvalifikacinio egzamino nuostatų patvirtinimo“
3. Teisingumo ministro 2007 m. sausio 10 d. įsakymas Nr. 1R-11 „Dėl notaro kvalifikacinio egzamino programos patvirtinimo“
4. Teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. 1R-184 „Dėl notarų garbės teismo nuostatų patvirtinimo“
5. Teisingumo ministro 2006 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 1R-481 "Dėl notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodikos patvirtinimo"
6. Teisingumo ministro 2004 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. 1r-118 „Dėl notaro praktikos atlikimo tvarkos taisyklių patvirtinimo“
7. Teisingumo ministro 2004 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. 1R-119 „Dėl reikalavimų, keliamų notarų biurams ir notarų darbo laikui, patvirtinimo“
8. Teisingumo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. 1R-228 „Dėl notaro perkėlimo iš vienos savivaldybės į kitą ne konkurso tvarka aprašo patvirtinimo“
9. Sveikatos apsaugos ministro ir Teisingumo ministro 2003 m. rugsėjo 26 d. įsakymas Nr. V-559/240 „Dėl notarų sveikatos tikrinimo tvarkos patvirtinimo“
10. Teisingumo ministro 2004 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. 1R-64 "Dėl notarinio registro, tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų patvirtinimo"
11. Teisingumo ministro 2004 m. lapkričio 15 d. įsakymas Nr. 1R-282 „Dėl notarų veiklos tarnybinės priežiūros taisyklių patvirtinimo“
12. Teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymas Nr. 1R-57 "Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių patvirtinimo"

²⁰⁹ Sudarė darbo autorė. Šaltinis: <<http://www.tm.lt/teisineinfo/teisesaktas/25/1>> [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-10]

ANKETOS NOTARAMS PAVYZDYS

Esu Mykolo Romerio universiteto Civilinės teisės magistrantūros studijų studentė ir rengiu magistro baigiamąjį darbą, kurio tikslas - atskleisti notariato veiklos teisinio reguliavimo socialinio veiksmingumo teisinės ir socialines problemas. Jūsų dalyvavimas apklausoje padės patvirtinti (arba paneigti) darbe iškeltą hipotezę – jog, notariato veiklą reglamentuojantys teisės aktai Lietuvoje yra socialiai veiksmingi.

Objektyviai įvertinus Jūsų atsakymus į pateiktus klausimus, bus galima išskirti pagrindines problemas notariato veiklą (funkcijas, atsakomybę, t.t.) reglamentuojančiuose teisės aktuose ir ieškoti jų sprendimo būdų.

Vertindama Jūsų brangų laiką, prašau skirti kelias minutes atsakymams į žemiau pateiktus klausimus. Jums priimtinausią ir labiausiai Jūsų požiūrį atitinkantį variantą iš pateiktų galimų, prašau pabraukti.

Su didžiausia pagarba, linkėdama profesinės sėkmės iš anksto dėkoju Jums už atsakymus!

1. *Kaip vertinate Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinuosiuose dydžiuose nurodytas ribas „nuo – iki“?*

- 1) vertinu teigiamai;
- 2) vertinu neigiamai, nes klientai „derisi“ dėl mokėtinės kainos ir esu priverstas nemaloniai jaustis;
- 3) geriau būtų vienas fiksuotas dydis atitinkamam veiksmui įvertinti;
- 4) vertinu kaip galimybę subjektyviai įvertinti teikiamos paslaugos sudėtingumą (įskaitant sugaištą laiką, darbuotojo, ruošusio projektą, kompetenciją, kitus teisinės paslaugos/notarinio veiksmo kokybę įtakančius veiksnius);

2. *Kokiais kriterijais vadovaujatės, nustatydami kliento turtinę padėtį, taikydami LR Notariato įstatymo 19 straipsnio nuostatą „Atsižvelgdamas į kliento turtinę padėtį, notaras gali iš viso ar iš dalies atleisti jį nuo atlyginimo mokėjimo“?*

- 1) Atsižvelgiu į kliento išvaizdą;
- 2) Stengiuosi daugiau pabendrauti su klientu, įvertinu jo turtinę padėtį iš kliento pasakojimo;
- 3) Nežinau, kokiais kriterijais vertinti kliento turtinę padėtį;
- 4) Netaikau šios normos praktikoje dėl neaiškiai reglamentuoto apibrėžimo;

3. *Su kokiomis problemomis susiduriate taikydami nuo 2014-09-01 reglamentuojamas pataisas jaunoms šeimoms nustatyti per pusę mažesnį mokesį hipotekos registruui?*

- 1) Nesusiduriu su problemomis taikant šią normą;
- 2) Bijau prisiimti atsakomybę ir normos netaikau dėl nenusistovėjusios „notarinės“ praktikos;
- 2) Dėl dažnų LR Gyventojų registro ir VĮ Registrų centro informacinių duomenų bazių sistemų sutrikimų, neturiu galimybės atlikti reikiamos patikros, dėl šios priežasties šios normos netaikau praktikoje;
- 3) Jeigu klientas nežino naujai reglamentuojamos tvarkos, tiesiog nutyliu apie tai, kadangi bijau rizikuoti ir klaidingai nustatyti faktus, todėl imu ir nesumažintą atlyginimą;

4. *Kaip vertinate teisės aktuose reglamentuojamą juridinių asmenų pavadinimų atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms reikalavimą?*

- 1) vertinu teigiamai, nes nurodytas reikalavimas puoselėja lietuvių kalbos vartojimą;
- 2) susiduriu su įstatymų kolizija, kadangi notaras, tvirtindamas juridinio asmens pavadinimą, turi įsitikinti, kad pavadinimas įtrauktas į Juridinių asmenų registrą ir atitinka lietuvių bendrinės kalbos normas, tačiau klientas atsisako pateikti tokią pažymą, kadangi VĮ Registrų centras visą atsakomybę palieka notarui savo nuožiūra spręsti ir neišduoda minėtos pažymos notarui (nenorint prisiimti atsakomybės);
- 3) vertinu neigiamai, kadangi Lietuva – Europos Sąjungos narė ir Lietuvoje įregistruoto juridinio asmens pavadinimas daugeliu atveju užsienio valstybėse gali klaidinti vartotoją (vartotojas nesupras lietuviško pavadinimo reikšmės);
- 4) vertinu neigiamai, kadangi nėra tiksliai reglamentuojama, kokia tvarka ir kas atsakingas už tinkamą šios normos įgyvendinimą: ar klientas, ar VĮ Juridinių asmenų registras, ar notaras, ar valstybinė kalbos komisija.

5. *Pažymėkite, kuriuos iš nurodytųjų notarinių veiksmų tvirtinant, dažniausiai susiduriate su įstatymų konkurencija?*

- 1) nekilnojamojo turto sandorių tvirtinimas;
- 2) hipotekos/įkeitimo sutarčių tvirtinimas;
- 3) juridinių asmenų steigimo dokumentų atitikties įstatymams tvirtinimas;
- 4) įgaliojimų tvirtinimas;
- 5) testamentų tvirtinimas;
- 6) vykdomųjų įrašų užprotestuotuose arba neprotestuotinuose vekseliuose ir čekiuose įforminimas;
- 7) paveldėjimo teisės liudijimo išdavimas;
- 8) nesusiduriu su įstatymų kolizija nei vienu atveju;

6. Ar dabartinis notaro veiklos teisinis reguliavimas sudaro realias prielaidas kokybiškai teikti paslaugas?

- 1) taip;
- 2) ne;
- 3) pakankamai;
- 4) nepakankamai

Dėkoju, kad dalyvavote apklausoje!

5 priedas

NOTARŲ IMAMO ATLYGINIMO UŽ NOTARINIŲ VEIKSMŲ ATLIKIMĄ, SANDORIŲ PROJEKTŲ PARENGIMĄ, KONSULTACIJAS IR TECHNINES PASLAUGAS LAIKINIEJI DYDŽIAI

1.	Nekilnojamųjų daiktų sandoriai:	
1.1.	už nekilnojamojo daikto perleidimo, perdavimo už turtinę skolą (skolos padengimo) ar turto perleidimo už rentą sutarties, išskyrus 1.9 punkte nurodytą sutartį, patvirtinimą	0,45 procento nuo sumos, bet ne mažiau kaip 100 Lt (28,96 Eur) ir ne daugiau kaip 20 000 Lt (5 792,40 Eur);
1.2.	už nekilnojamojo daikto mainų sutarties patvirtinimą, taip pat atvejus, kai nekilnojamas daiktas mainomas į kilnojamąjį daiktą ar kitą civilinių teisių objektą	nuo 0,4 iki 0,5 procento nuo mainomo daikto, turinčio didesnę vertę, vertės, bet ne mažiau kaip 100 Lt (28,96 Eur) ir ne daugiau kaip 20 000 Lt (5 792,40 Eur);
1.3.	už nekilnojamojo daikto panaudos sutarties patvirtinimą	nuo 0,2 iki 0,6 procentų nuo panauda duodamo daikto vertės, bet ne daugiau kaip 20 000 Lt (5 792,40 Eur);
1.4.	už nekilnojamojo daikto nuomos ar lizingo (finansinės nuomos) sutarties patvirtinimą	nuo 0,2 iki 0,6 procento nuo sutartyje nurodytos nuomos mokesčio sumos (skaičiuojant už visą nuomos terminą, bet ne ilgesnį kaip 25 metai), bet ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur) ir ne daugiau kaip 20 000 Lt (5 792,40 Eur);
1.5.	už nekilnojamojo daikto sujungimo, padalijimo sutarties, taip pat už žemės sklypo atidalijimo ir amalgamacijos sutarties patvirtinimą	nuo 0,4 iki 0,5 procento nuo daikto vertės, bet ne daugiau kaip 20 000 Lt (5 792,40 Eur);
1.6.	už servituto, uzufrukto, užstatymo teisės, naudojimosi tvarkos daiktu nustatymo sutarties patvirtinimą	100–300 Lt (28,96–86,89 Eur);
1.7.	už nekilnojamojo daikto hipotekos patvirtinimą	nuo 0,2 iki 0,3 procento nuo daikto vertės, bet ne mažiau kaip 50 Lt

		(14,48 Eur) ir ne daugiau kaip 500 Lt (144,81 Eur);
1.8.	už įmonės hipotekos sandorio patvirtinimą	nuo 0,3 iki 0,4 procento nuo bendros įmonės vertės, bet ne mažiau kaip 100 Lt (28,96 Eur) ir ne daugiau kaip 1000 Lt (289,62 Eur);
1.9.	už nekilnojamojo daikto dovanojimo sutuoktiniui, tėvams, vaikams (įvaikiams), seneliams, vaikaičiams ar mainų tarp šių asmenų sutarties patvirtinimą	50–80 Lt (14,48–23,17 Eur);
2.	Kilnojamųjų daiktų sandoriai:	
2.1.	už kilnojamojo daikto perleidimo, perdavimo už turtinę skolą ar turto perleidimo už rentą sutarties, išskyrus 2.8 punkte nurodytą sutartį, patvirtinimą	nuo 0,3 iki 0,4 procento nuo sumos, bet ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur);
2.2.	už kilnojamųjų daiktų mainų sutarties patvirtinimą	nuo 0,3 iki 0,4 procento nuo mainomo daikto ar kito civilinių teisių objekto, turinčio didesnę vertę, vertės, tačiau ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur);
2.3.	už kilnojamojo daikto panaudos sutarties patvirtinimą	nuo 0,2 iki 0,3 procentų nuo daikto vertės, tačiau ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur);
2.4.	už kilnojamojo daikto nuomos ar lizingo (finansinės nuomos) sutarties patvirtinimą	nuo 0,2 iki 0,3 procento nuo sutartyje nurodytos daikto vertės, bet ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur);
2.5.	už kilnojamojo daikto pasidalijimo sutarties patvirtinimą	nuo 0,45 iki 0,55 procento nuo daikto vertės, bet ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur);
2.6.	už įkeitimo patvirtinimą	nuo 0,2 iki 0,3 procento nuo daikto vertės, bet ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur) ir ne daugiau kaip 500 Lt (144,81 Eur);

2.7.	už kilnojamojo daikto ir (ar) teisių dovanojimo sutuoktiniui, tėvams, vaikams (įvaikiams), seneliams, vaikaičiams ar mainų tarp šių asmenų sutarties patvirtinimą	30–60 Lt (8,69–17,38 Eur);
2.8.	už kilnojamojo daikto dovanojimo sutarties patvirtinimą	50–200 Lt (14,48–57,92 Eur);
3.	Vertybinių popierių, pinigų arba teisių perleidimo sandoriai:	
3.1.	už vertybinių popierių pirkimo–pardavimo sutarties patvirtinimą	nuo 0,4 iki 0,5 procento nuo perleidžiamų vertybinių popierių pardavimo sumos, bet ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur);
3.2.	už teisių perleidimo sutarties patvirtinimą	40–70 Lt (11,58–20,27 Eur);
3.3.	už pinigų dovanojimo sutarties patvirtinimą	nuo 0,3 iki 0,5 procento nuo dovanojamos sumos, tačiau ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur);
3.4.	už pinigų, vertybinių popierių, teisių dovanojimo sutuoktiniui, tėvams, vaikams (įvaikiams), seneliams, anūkams ar mainų tarp šių asmenų sutarties patvirtinimą	30–60 Lt (8,69–17,38 Eur);
3.5.	už paskolos ar kreditavimo sutarties patvirtinimą	nuo 0,2 iki 0,4 procento nuo paskolos (kredito) sumos ar daikto vertės, kai objektas nėra pinigai, bet ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur);
3.6.	už reikalavimo perleidimo ar skolos perkėlimo sutarties reikalavimo ar skolos patvirtinimą	nuo 0,2 iki 0,4 procento nuo reikalavimo, skolos dydžio sutarties sudarymo metu, bet ne mažiau 50 Lt (14,48 Eur);
3.7.	už piniginių lėšų pasidalijimą	nuo 0,1 iki 0,2 procento nuo lėšų sumos, bet ne mažiau kaip 100 Lt (28,96 Eur);
3.8.	už teisių pasidalijimą	50–200 Lt (14,48–57,92 Eur);

4. Notariniai veiksmai, susiję su juridinio asmens steigimu ir veikla:

4.1.	už juridinio asmens steigimo sandorio patvirtinimą	nuo 0,1 iki 0,3 procento nuo steigiamo juridinio asmens įstatinio kapitalo sumos (jei toks formuojamas atitinkamai juridinio asmens teisei formai), bet ne mažiau kaip 250 Lt (72,41 Eur) ir ne daugiau kaip 1000 Lt (289,62 Eur);
4.2.	už steigiamo juridinio asmens steigimo dokumentų atitikties įstatymų reikalavimams patvirtinimą, taip pat patvirtinimą, kad juridinių asmenų įregistruoti galima, nes įstatymuose ar steigimo sandoryje nustatytos prievolės yra įvykdytos ir atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės:	
4.2.1.	labdaros ir paramos fondo	atleista;
4.2.2.	individualios įmonės	80–200 Lt (23,17–57,92 Eur);
4.2.3.	viešosios įstaigos, gyvenamųjų namų statybos bendrijos, kitų bendrijų ir kitų juridinių asmenų	100–250 Lt (28,96–72,41 Eur);
4.2.4.	savivaldybės įmonės	150–250 Lt (43,44–72,41 Eur);
4.2.5.	žemės ūkio bendrovės, kooperatinės bendrovės (kooperatyvo)	150–350 Lt (43,44–101,37 Eur);
4.2.6.	asociacijos	150–450 Lt (43,44–130,33 Eur);
4.2.7.	advokatų profesinės bendrijos, nuolatinės arbitražo institucijos	200–600 Lt (57,92–173,77 Eur);
4.2.7 ¹ .	mažosios bendrijos steigimą	200–700 Lt (57,92–202,73 Eur);
4.2.8.	uždarnosios akcinės bendrovės	250–800 Lt (72,41–231,70 Eur);
4.2.9.	akcinės bendrovės	400–900 Lt (115,85–260,66 Eur);

4.2.10.	Europos ekonominių interesų grupės, Europos bendrovės, Europos kooperatinės bendrovės	500–1000 Lt (144,81–289,62 Eur);
4.2.11.	komercinio banko, kredito unijos ir kitos kredito įstaigos, draudimo veiklą vykdančios įmonės	500–1000 Lt (144,81–289,62 Eur);
4.3.	už filialo ar atstovybės nuostatų atitikties įstatymų reikalavimams patvirtinimą, pakeitimą, taip pat patvirtinimą, kad filialą ar atstovybę įregistruoti galima, nes įstatymuose nustatytos prievolės yra įvykdytos ir atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės	nuo 50 iki 75 procentų atlyginimo, nustatyto atitinkamai juridinio asmens teisinei formai pagal šiuo įsakymu patvirtintų laikinųjų dydžių 4.2.1–4.2.11 punktus;
4.4.	už Juridinių asmenų registro tvarkytojui teikiamame prašyme nurodytų duomenų tikrumo patvirtinimą:	
4.4.1.	pavadinimo, kodo, teisinės formos, buveinės, finansinių metų, veiklos laikotarpio, taisyklės, pagal kurią asmenys veikia juridinio asmens vardu, organų narių skaičius (už visus duomenis kartu arba keičiant bet kurį iš šių duomenų), kitų duomenų (kiekvieno)	15 Lt (4,34 Eur);
4.4.2.	valdymo organų narių, kitų organų narių, akcininko, asmenų, turinčių teisę juridinio asmens vardu sudaryti sandorius (kiekvieno asmens visų duomenų bei parašo tikrumo paliudijimas)	25 Lt (7,24 Eur);
4.5.	už juridinio asmens pakeisto steigimo dokumento naujos redakcijos atitikties įstatymų reikalavimams patvirtinimą:	
4.5.1.	kai keičiamas juridinio asmens kapitalo dydis	nuo 0,1 iki 0,3 procento už padidinamą ar sumažinamą įstatinio kapitalo sumą, tačiau ne mažiau kaip 250 Lt (72,41 Eur) ir ne daugiau kaip 1000 Lt (289,62 Eur);
4.5.2.	kai juridinio asmens kapitalo dydis nekeičiamas	250–500 Lt (72,41–144,81 Eur);
4.5.3.	labdaros ir paramos fondo	atleista;
4.6.	už šiuo įsakymu patvirtintų laikinųjų dydžių 4.2.1–4.2.7 punktuose reorganizuojamo (-ų) ar pertvarkomo (-ų) juridinio asmens steigimo dokumentų atitikties įstatymų reikalavimams patvirtinimą, taip pat patvirtinimą, kad juridinį asmenį įregistruoti galima, nes įstatymuose ar steigimo sandoryje nustatytos prievolės yra įvykdytos ir	atlyginimas, nustatytas atitinkamai juridinio asmens teisinei formai pagal šiuo įsakymu patvirtintų laikinųjų dydžių 4.2.1–4.2.7

	atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės	punktus;
4.7.	už šiuo įsakymu patvirtintų laikinųjų dydžių 4.2.8–4.2.11 punktuose reorganizuojamo ar pertvarkomo juridinio asmens ar asmenų steigimo dokumentų atitikties įstatymų reikalavimams patvirtinimą, taip pat patvirtinimą, kad juridinį asmenį įregistruoti galima, nes įstatymuose ar steigimo sandoryje nustatytos prievolės yra įvykdytos ir atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės	nuo 0,1 iki 0,3 procento nuo juridinio asmens kapitalo sumos, bet ne mažiau kaip 250 Lt (72,41 Eur) ir ne daugiau kaip 1000 Lt (289,62 Eur);
5.	Kiti notariniai veiksmai, techninės paslaugos ir konsultacijos:	
5.1.	už preliminariosios sutarties patvirtinimą	80–300 Lt (23,17–86,89 Eur);
5.2.	už jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties patvirtinimą	150–250 Lt (43,44–72,41 Eur);
5.3.	už vedybų sutarties patvirtinimą	150–300 Lt (43,44–86,89 Eur);
5.4.	už santuokos metu įgyto turto padalijimo, paveldėto turto pasidalijimo sutarties patvirtinimą	imamas atlyginimas, nurodytas 1.5 ir 2.5 punktuose ;
5.5.	už prievolės įvykdymo užtikrinimo sandorio, išskyrus 1.7, 1.8, 2.6, 2.7 punktuose nurodytus sandorius, patvirtinimą	50–100 Lt (14,48– 28,96 Eur);
5.6.	už nekilnojamojo daikto priėmimo–perdavimo dokumento patvirtinimą	30 Lt (8,69 Eur);
5.7.	už pavedimo sutarties patvirtinimą	30 Lt (8,69 Eur);
5.8.	už įgaliojimo patvirtinimą sutuoktiniui, tėvams, vaikams	10 Lt (2,90 Eur);
5.9.	už įgaliojimo patvirtinimą kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims	20–50 Lt (5,79–14,48 Eur);
5.10.	už testamentą patvirtinimą	20–100 Lt (5,79–28,96 Eur);
5.11.	už pareiškimo apie palikimo priėmimą arba apie palikimo atsisakymą patvirtinimą	10–50 Lt (2,90–14,48 Eur);
5.11 ¹	už vykdomojo pavedimo dėl turto apyrašo sudarymo ar vykdomojo pavedimo papildyti turto apyrašą išdavimą	10–50 Lt (2,90–14,48 Eur);

5.12.	už kitų vienašalių sandorių patvirtinimą	20 Lt (5,79 Eur);
5.13.	už susitarimo dėl sutarties pakeitimo ar papildymo patvirtinimą, išskyrus atvejus, kai didinama sutartyje nustatyta kaina	50–80 Lt (14,48–23,17 Eur);
5.14.	už kitų sandorių patvirtinimą	50–100 Lt (14,48–28,96 Eur);
5.15.	už asmeninio testamentu ar oficialiajam prilyginamo testamentu saugojimą	30 Lt (8,69 Eur);
5.16.	už testamentu paskelbimą	15 Lt (4,34 Eur);
5.17.	už paveldėjimo teisės liudijimo išdavimą į pinigines lėšas sąskaitose fiziniams asmenims	20 Lt (5,79 Eur);
5.18.	už paveldėjimo teisės liudijimo išdavimą į nekilnojamuosius daiktus	0,1 procento nuo paveldimo turto vertės, bet ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur) ir ne daugiau kaip 1000 Lt (289,62 Eur);
5.19.	už paveldėjimo teisės liudijimo išdavimą į kitą turtą	20–100 Lt (5,79–28,96 Eur);
5.20.	už teisės į dalį bendro sutuoktinių turto liudijimo likusiam sutuoktiniui, taip pat už mirusiojo sutuoktinio dalį nustatančio liudijimo išdavimą	nuo 20 iki–50 Lt (5,79–14,48 Eur);
5.21.	už jūrinio protesto priėmimą	300–600 Lt (86,89–173,77 Eur);
5.22.	už vekselių ir čekių protestavimą	50–100 Lt (14,48–28,96 Eur);
5.23.	už vykdomųjų įrašų užprotestuotuose ir neprotestuotinuose vekseliuose ir čekiuose darymą, Europos vykdomojo rašto išdavimą	nuo 0,3 iki 0,5 procento nuo išieškomos sumos, bet ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur);
5.23 ¹ .	už vykdomojo įrašo dėl priverstinio skolos išieškojimo pagal hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašymą atlikimą	0,2 procento nuo išieškomos sumos, bet ne mažiau kaip 50 Lt (14,48 Eur) ir ne daugiau kaip 1000 Lt (289,62 Eur);

5.23 ² .	už vykdomojo įrašo dėl priverstinio skolos išsiieškojimo pagal skolininko ar hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašymą panaikinimą	30 Lt (8,69 Eur);
5.23 ³ .	už prašymo arba atsisakymo atlikti vykdomąjį įrašą patvirtinimą; už prašymo panaikinti vykdomąjį įrašą patvirtinimą	10–30 Lt (2,90–8,69 Eur);
5.24.	už piniginių sumų priėmimą į depozitinę sąskaitą	nuo 0,05 iki 0,1 procento nuo priimamos sumos, bet ne mažiau kaip 10 Lt (2,90 Eur);
5.25.	už dingusio ar pamesto notaro patvirtinto ar išduoto dokumento dublikato išdavimą	30 Lt (8,69 Eur);
5.26.	už dokumento nuorašo (kopijos), išrašo tikrumo paliudijimą (už vieną puslapį), už parašo dokumente tikrumo paliudijimą, išrašų iš notarinio registro išdavimą	3 Lt (0,87 Eur);
5.27.	už dokumento vertimo iš vienos kalbos į kitą tikrumo paliudijimą (už vieną puslapį)	10 Lt (2,90 Eur);
5.28.	už fizinių ir juridinių asmenų pareiškimų perdavimą	20 Lt (5,79 Eur);
5.28 ¹ .	už prašymo įregistruoti duomenų pakeitimus Hipotekos registre, kai sandoris nėra keičiamas šalių susitarimu tvirtinimą; už prašymo įregistruoti (išregistruoti) hipoteką (įkeitimą) tvirtinimą; už pažymėjimo apie hipotekos (įkeitimo) įregistravimą išdavimą (asmeniui prašant)	20 Lt (5,79 Eur);
5.29.	už sandorio projekto parengimą	50–100 Lt (14,48–28,96 Eur);
5.30.	už kitų, šiame įsakyme nenurodytų notarinių veiksmų atlikimą	10–100 Lt (2,90– 28,96 Eur);
5.31.	už konsultacijos suteikimą	10–200 Lt (2,90–57,92 Eur);
5.32.	už dokumento perrašymą ar kopijavimą (vieną puslapį)	0,2 Lt (0,06 Eur);
5.33.	už notarinio veiksmo projekto 1 puslapio parengimą	2 Lt (0,58 Eur);

5.34.	už privalomų pagal teisės aktus duomenų perdavimą valstybėms registrams ir surinktų lėšų administravimą ir perdavimą registro tvarkytojui	10–30 Lt (2,90–8,69 Eur).
-------	---	------------------------------

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Vilnius

2014-12-18

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentė _____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

” _____
_____ “.

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)

